

Jõgevamaa arengustrateegia 2035+

Jõgeva-Põltsamaa-Mustvee 2019

Sisukord

Kastutatud lühendid.....	3
1 Jõgevamaa arengustrateegia 2035+ lühikokkuvõte	4
2 Jõgevamaa arengustrateegia koostamise protsess ja elluviimise korraldus	6
3 Jõgevamaa arenguvõimalused ja –vajadused.....	8
3.1 Inimareng ja sotsiaalne taristu.....	8
3.2 Majandusareng ja tööturg	11
3.3 Keskkond, tehniline taristu ja liikumisvõimalused.....	12
4 Jõgevamaa strateegilise arendamise mudel.....	14
4.1 Strateegilised prioriteedid	14
4.2 Strateegiliste võtmeteemade eesmärgid ja tegevussuunad.....	18
4.3 Jõgevamaa arenguvision.....	31
4.4 Ruumilise arengu üldlahendus.....	32
5 Lisa 1: Valdkondlik arendustegevus	33
5.1 Haridus ja noorsootöö	33
5.2 Kultuur, vaba aeg ja sport	36
5.3 Sotsiaalhoolekandeline abi, tervishoid ja turvalisus.....	40
5.4 Liikuvus: teedevõrk ja ühistransport.....	46
5.5 Kommunaalteenused, energeetika ja tehniline taristu	51
5.6 Puhkemajandus ja turism	55
Lisa 2: Tegevuskava.....	61
Lisa 3. Toimepiirkonnad ja keskuste võrgustik	61
Lisa 4: Jõgevamaa arengustrateegia seosed maakonna kohalike omavalitsuste arengukavadega, piirkondlike ja riiklike strateegiadokumentidega.....	65

Kastutatud lühendid

EAS – Ettevõtluse Arendamise Sihtasutus

JAEK – Sihtasutus Jõgevamaa Arendus- ja Ettevõtluskeskus

JÜTK – Mittetulundusühing Jõgevamaa Ühistranspordikeskus

KIK – Sihtasutus Keskkonnainvesteeringute Keskus

KOV – kohalik omavalitsus

MARO – maakondlik arendusorganisatsioon

PRIA – Põllumajanduse Registrite ja Informatsiooni Amet

RTK – Riigi Tugiteenuste Keskus

1 Jõgevamaa arengustrateegia 2035+ lühikokkuvõte

Jõgevamaa arengustrateegia 2035+ on võrdluses varasemate maakondlike arengustrateegiatega koostatud põhimõtteliselt muutunud olukorras. 2017. aasta haldusreformi järgselt koosneb maakond 3 senisest oluliselt võimekamast kohaliku omavalitsuse üksusest. Erinevalt mitmetest teistest Eesti maakondadest on kõigi moodustunud valdade puhul tegemist territoriaalselt sidusate - keskust ja tagamaad ühendavate – valdadega. Teisest küljest iseloomustavad varasema tiheda koostöökogemusega valdasid kasvuraskused. Ühine identiteet on seal alles kujunemise algfaasis. Mitmed asulad on algatanud protsesse territoriaalse kuuluvuse muutmiseks. Haldusreformi raames toimunud maavalitsuste kadu ning kohaliku omavalitsuse (KOV) üksuste arvu märkimisväärne vähenemine on tugevdanud kahtlusi Jõgevamaa kui maakonna ja KOV-üksuste koostööpiirkonna vajalikkuse järele. Arengustrateegia käsitleb neid kahtlusi mitte kui probleemi vaid väljakutset, millele otsitakse lahendusi. Valdade kasvanud võimekusest hoolimata on säilinud maakondliku koostöö vajadus.

Paljud Jõgevamaa arengueeldused on siiski püsivad ja sarnased enamusele teistele Eesti maakondadest. Selektiivse väljarände tulemusel maakonna elanikkond väheneb ja vananeb. Oluline on Jõgevamaa paiknemine Tartu linnastu kaugemas mõjualas, Lõuna-Eesti ja Põhja-Eesti peamistel ühendusteedel. Sotsiaal-majandusliku arengu peamine lähtekoht on siiski see, et Jõgevamaa on maalise asustusega maakond, mille majanduses domineerib kohalike loodusressursside väärimisel põhinev majandus – põllu- ja metsamajandus, kalandus, toiduainetetööstus, puidutööstus, maaturism. Maakonnal on head looduslikud ja maastikulised eeldused kvaliteetse elukeskkonna pakkumiseks.

Lähtudes maakonna arengueeldustest määratletakse strateegias 4 valdkondade ülest prioriteetset teemat: maakonna toimivus ja maine; tootlikkus ettevõtluses; elukohta ja eluaseme väärtus; elanike sotsiaalne aktiivsus ja kaasatus. Edu ja eesmärkide saavutamine neis 4 teemas on võtmetähtsusega maakonna jätkusuutliku arengu ja elanike heaolu tagamiseks. Nende nelja võtmeteema strateegiline prioriteetsus maakonna arengustrateegias väljendub eelkõige kolmes aspektis:

- 1) Strateegia üldeesmärgid koos seiratavate sihtväärtustega määratakse (üksnes) võtmeteemade raames;
- 2) Maakonna strateegilise arengu visioon, mis täiendab varasemalt maakonnaplaneeringus sõnastatud maakonna ruumilise arengu visiooni, sõnastatakse võtmeteemade alusel;
- 3) Võtmeteemade probleemide lahendamiseks ja leevendamiseks kavandatakse asjakohaseid valdkonnaüleseid tegevuste kogumeid.

Võtmeteemade raames kavandatud arendustegevused on eesmärkide saavutamiseks vajalikud, kuid kindlasti mitte piisavad. Seetõttu sisaldab maakonnastrateegia ka valdkondlikke arendustegevuste kavasid 6 teemavaldkonnas: 1) Haridus ja noorsootöö; 2) Kultuur, vaba aeg ja sport; 3) Sotsiaalhoolekandeline abi, tervishoid ja turvalisus; 4) Liikuvus: teedevõrk ja ühistransport; 5) Kommunaalteenused, energeetika ja tehniline taristu; 6) Puhkemajandus ja turism. Nendes valdkondade raames kavandatud tegevussuundade ja tegevuste puhul eeldatakse, et lisaks valdkondlikule arengule panustavad need ka üldisemate strateegiliste eesmärkide saavutamisesse.

Tulenevalt maakonna arengustrateegia mitmekülgsest ülesandest (a) suunata maakondliku tasandi (ühis)tegevusi, (b) tugevdada kohaliku omavalitsuse üksuste taotlusi riiklike toetuste saamiseks ning (c) kirjeldada piirkondlikke vajadusi riiklike poliitikate ruumitundlikkuse suurendamiseks on strateegias vastavalt struktureeritud ka vajalikud arendustöö tegevussuunad:

- Maakondlikud arendustegevused ja arenguideed;
- Valdade kohalikud vajadused ja nende oodatav panus maakonna arengusse;
- Ettepanekud riiklike poliitikate säilitamiseks või muutmiseks.

Selline tegevussuundade eristus kirjeldab ühtlasi ka tõsiasja, et Jõgevamaa areng sõltub olulisel määral selle kohaliku omavalitsuse üksuste, riigi ja maakonna tasandi organisatsioonide kooskõllalisest ja vajadusel ka koordineeritud tegevusest. Siiski tuleb silmas pidada, et vähemalt samavõrra olulise panuse maakonna arengule annavad siinsed elanikud, ettevõtted ja kodanikuühendused. Seega, nende ühiskondlik "aktiveerimine" on maakondliku ja kohaliku tasandi arendustöö läbivaks ülesandeks.

Maakonna arengustrateegiat täiendab selle tegevuskava aastateks 2019-2022, kus iga kavandatud tegevuse kohta on võimalusel määratletud teostamise aeg ja eelarvekulud, finantsvahendite allikad, tegevuse elluviimise eest vastutav organisatsioon ja kaasatavad partnerid.

Maakonna arengustrateegia suunab Jõgevamaa arengut koos maakonna kolme valla 2018. aastal kehtestatud arengukavadega ning 2017. aastal kehtestatud Jõgeva maakonnaplaneeringuga (endiste Avinurme ja Lohusuu valdade territooriumite osas ka 2016. aastal kehtestatud Ida-Viru maakonnaplaneeringuga). Maakonnaplaneeringu põhifookus on Jõgevamaa ruumilisel arengul.

2 Jõgevamaa arengustrateegia koostamise protsess ja elluviimise korraldus

Kooskõlas kohaliku omavalitsuse korralduse seaduse muudatustega on alates 2018. aastast maakonna arengukavade koostamise korraldamise ülesanne antud maakondlikele arendusorganisatsioonidele (MARO). Kui üldjuhul täidab Eesti maakondades MARO rolli maakondlik omavalitsuste liit, siis Jõgevamaal on selleks määratud SA Jõgevamaa Arendus- ja Ettevõtluskeskus (JAEK), kelle nõukogus on maakonna valdade - Jõgeva, Mustvee ja Põltsamaa valla - esindajad.

Jõgevamaa arengustrateegia uuendamise ja tegevuskava koostamise protsessi juhtis JAEK. Töö läbiviimiseks moodustati strateegia juhtrühm ja töörühm. Protsessi ülesehitus ja juhtimismudel kooskõlastati JAEK nõukogus.

Maakonna strateegia koostamise protsessi juhtimiseks moodustatud juhtrühma juhtis Marve Millend (JAEK juhataja/ettevõtluskonsultant). Juhtrühma kuulusid Aare Olgo (Jõgeva vallavanem), Jüri Morozov (Mustvee vallavanem), Margus Möldri (Põltsamaa vallavanem), Raivo Meitus (Jõgeva valla volikogu esimees), Aivar Saarela (Mustvee valla volikogu esimees), Andres Vään (Põltsamaa valla volikogu esimees), Katrin Rajamäe (Mustvee valla arendusõunik), Hannes Soosaar (Mustvee valla volikogu liige), Triin Pärsim (Jõgeva valla arengu- ja planeeringuosakonna juhataja), Karro Külanurm (Põltsamaa valla abivallavanem), Kristi Klaos (Põltsamaa valla arengu- ja planeerimisosakonna juhataja), Raul Soodla (Jõgevamaa Põllumajandustootjate Liit TÜH juhatuse liige), Aive Tamm (Jõgevamaa Koostöökoja tegevjuht), Taivo Tali (Rahandusministeeriumi regionaalhalduse osakonna Jõgeva talituse juhataja), Janika Merisalu (Rahandusministeeriumi regionaalhalduse osakonna Jõgeva talituse ruumilise planeerimise peaspetsialist).

Arengustrateegia valmimiseks moodustati töörühm koosseisus: Marve Millend (JAEK juhataja/ettevõtluskonsultant), Taivo Tali (Rahandusministeeriumi regionaalhalduse osakonna Jõgeva talituse juhataja), Veiko Sepp (Tartu Ülikooli Sotsiaalteaduslike Rakendusuuringute Keskuse vanemanalüütik), Janika Merisalu (Rahandusministeeriumi regionaalhalduse osakonna Jõgeva talituse ruumilise planeerimise peaspetsialist) ja Maiu Veltbach (JAEK arenduse, tervisedenduse ja siseturvalisuse spetsialist).

Toimusid avalikud arutelud teemarühmades: turism ja mainekujundus; kodanikuühiskond ja kogukonnad; turvalisus, rahvatervis, sport; ühistransport; teede võrgustik; kultuurivaldkond; haridus ja noorsootöö; tehniline taristu; taastuvenergeetika ja jäätmemajandus; ettevõtlus ja tööhõive; sotsiaalvaldkond. Teemarühmade ettepanekud on kajastatud arengustrateegia valdkondlikes tegevuskavades. Arengustrateegia avalikustamise perioodil oli võimalus teha ettepanekuid kõikidel soovijatel.

Arengustrateegia visioon ja arengumudel annab üldise raamistiku maakondlikule arendustegevusele, mis on suunatud arengustrateegias püstitatud eesmärkide saavutamisele. Strateegia elluviimine toimub kombineerides ühelt poolt alt-üles toimivaid algatusi ning teiselt poolt strateegia koostamisel osalenud

partnerorganisatsioonide koostööd. Jõgevamaa ees seisvaid väljakutseid saab lahendada maakonna kohalike omavalitsuste, ettevõtete, asutuste ja huvirühmade võrgustiku koostöös Eesti riigiasutustega.

Arengustrateegia rakendumise seire eestvedajaks on JAEK. Vähemalt kord kahe aasta jooksul koostab JAEK ülevaate sellest, kas ja kuidas on suudetud läheneda seatud eesmärkidele, ning sellest, millised kavandatud projektid on möödunud perioodi jooksul ellu viidud ja millised mitte. Vajadusel täiendatakse tegevuskava uute sisenditega. Seireraportite arutelu toimub SA JAEK nõukogu koosolekul kuhu kaasatakse vajadusel erinevaid osapooli. Seireraportid kinnitab pärast koosoleku heakskiitu JAEK nõukogu.

3 Jõgevamaa arenguvõimalused ja -vajadused

3.1 Inimareng ja sotsiaalne taristu

Rahvastik

Jõgevamaa on kahaneva ja vananeva rahvastikuga piirkond. 2017. aasta alguse seisuga elas maakonnas uue haldusjaotuse alusel 29510 elanikku. Viimase 10 aasta jooksul on maakonna rahvaarv vähenenud 10% võrra. 65 aastaste ja vanemate elanike osakaal on samal ajal kasvanud 19% kuni 26%-ni. Tegemist ei ole Euroopas ega Eestis erandliku trendiga - kuni 50% Euroopa regioonidest ning valdav osa Eesti maakondadest on kahanevad ja vananevad. Rahvaarvu vähenemise peamiseks põhjuseks maakonnas on noorte haridus- ja tööränne, kuid ka sündide madal tase maakonnas ei anna hetkeseisus alust positiivseteks rahvastikuprognosideks. Samas ei ole rahvastikuarengu trendid paikkondlikult siiski ühesugused – maakonnas on ka kasvava elanikkonnaga külasid.

Maakonna eripäraks võrdluses enamuse Eesti maakondadega see, et äärelinnalise uusasustuse areng on toimunud väga tagasihoidlikes mahtudes. Uusi eluruumi on viimasel kümnendil lisandunud üksikuid. Pigem omab maakond tervikuna, sealhulgas selle väikelinnad, potentsiaali toimida igapäevaselt Tartuga seotud linnalähedase elukohana.

Rahvastikuarengu üldistest trendidest ning maakonna territoriaalsest asendist tulenevalt on maakonnal otstarbekas lähtuda arendustegevuses nutika kahanemise kontseptsioonist, kus põhiohk on olemasolevate ressursside jätkusuutlikul ja säästlikul kasutamisel, inimeste ja organisatsioonide kvalitatiivsel arengul. Samaaegselt tuleb tagada ka valmisolek Eestis toimuva rändepöörde (negatiivse rändesaldo asendumine positiivse rändesaldoga) võimalustest – st. välisriikidest tagasi tulevate inimeste – kaasamiseks maakonna arengu hüvanguks.

Haldusreform ja territoriaalne areng

Haldusreformiga kaasnesid maakonna jaoks olulised territoriaalsed muutused – muutusid välispiirid ja toimus KOV-üksuste territoriaalne konsolideerumine. Haldusreformi tulemusel koosneb maakond sarnase ja senisest suurema võimekusega (suurem eelarve, professionaalsemad meeskonnad) valdadest, mis on heaks eelduseks võrdsetel alustel toimivale piirkondlikule koostööle.

Laienenud Mustvee vallal on põhjendatud ambitsioon kujuneda Peipsi arenguvööndi keskuseks ja eestvedajaks. Põltsamaa linna tagamaa ületab maakonnapiire ulatudes Järvamaale (Imavere) ja Viljandimaale (Kolga-Jaani ja Kõo). Jõgeva vallal on head eeldused kujuneda laiema Vooremaa arengupiirkonna, mis hõlmab ka olulist osa Tartu vallast, tuumalaks.

Haldusreformi käigus tehtud Eesti maakondade seas erandlik otsus likvideerida maakondlik omavalitsusliit lisab uusi väljakutseid maakonna toimivusele, võimele mõjutada piirkonna arengut riiklike poliitikate kontekstis. Teisest küljest säilitab Jõgevamaa territoriaalset sidusust rida maakondlikke ühisasutusi (nt SA Jõgevamaa Arendus- ja Ettevõtluskeskus, MTÜ Jõgevamaa Ühistranspordikeskus, MTÜ

Jõgevamaa Koostöökoda, Jõgevamaa Kodukandi Ühendus, Jõgevamaa Spordiliit Kalju, MTÜ Jõgevamaa Kultuurikoda, Jõgevamaa Pensionäride Ühendus, MTÜ Jõgevamaa Põllumeeste Liit, Tulundusühistu Jõgevamaa Põllumajandustootjate Liit), inimeste ja organisatsioonide harjumuslikud koostöösidemed.

Uues olukorras, kus vallad on muutunud suuremaks ja „elanikest kaugenenu“ ning riik on ennast maakondlikust valitsemisest suurel määral taandanud, on Jõgevamaa tasakaalustatud ja konkurentsivõimelise arengu huvides otstarbekas maakonnas välja arendada tugevatele valdadele tuginev mitmekihiline valitsemismudel, milles subsidiaarsuse ja mastaabiökonomika põhimõtetest lähtudes delegeeritakse osa kohaliku omavalitsuse ülesannete täitmisest kas kogukondlikule või maakondlikule tasandile.

Kodanikuühiskond

Kodanikuühiskonna arengus on toimunud rida positiivseid muutusi – suurenenud on külaseltside ja külavanemate arv, tegutsevad maakondlikud koostööorganisatsioonid (Jõgevamaa Kodukandi Ühendus, Jõgevamaa Koostöökoda), lisandunud on erinevaid huvikaitse- ja teenuseid osutavaid ühendusi (lastehoid ja laste mängutoad, kohaliku toidu võrgustik jne). Külaseltsid on tänu pikaajalisele tegutsemisele ja erinevatele maaelu toetusmeetmetele muutunud tugevateks kohaliku kogukonna eestkõnelejateks. Enamusel neist on korralikud seltsimajad, milles osutatakse teenuseid ja teenitakse omatulu. Samas tegutsevad kodanikuühendused eelkõige kultuuri- ja seltsielu ning kohaliku elukeskkonna edendamiseks, oluliselt vähem sotsiaalvaldkonnas, kus vajadused teravamad. Maakonna mittetulundusühingute nõustamine on üks SA JAEK poolt pakutavatest teenustest.

Peamiseks väljakutseks on tagada kodanike, kogukondade ja neid esindavate kodanikuühenduste tegutsemisvõimekuse kasv ja kaasamine avaliku võimu poolt kohaliku elu arendamisse. Üks väljund on selleks kogukonnakogude või teiste kohalike kogukondade esindusorganite abil kaasava juhtimisstiili rakendamine kohalikes omavalitsustes. Samuti on oluline kohalike avalike teenuste delegeerimine MTÜdele ja SAdele. Samuti on vaja leida tasakaal rohujuuresandide initsiatiivide ning kohalike ja maakondlike koostöövõrgustike tegevuse vahel – et need toetaksid teineteist, mitte ei konkureeriks omavahel ressursside ja tähelepanu eest. Kodanikuühiskonna arengu huvides on avatus ideedele ja aktiivsetele inimestele, kes soovivad panustada kodukandi ja seeläbi maakonna arengusse. Seadusemuudatusest tulenevalt on kõigis kortermajades loodud korteriühistud. See loob eeldused, et ka linnalistes asulates võtaksid elanikud suurema rolli kohaliku elukeskkonna arendamisel.

Hariduselu

Hariduse arenguvajadusi ja -võimalusi maakonnas kujundab õpilaste arvu vähenemine, mistõttu seisab uutes valdades ees kohalike koolivõrkude optimeerimise ülesanne. Hariduselu arengutes on tähtis roll riiklikul hariduspoliitikal, mille tulemusel on viimastel aastatel asutatud Jõgeva riigigümnaasium ning suletud Põltsamaa Ametikool. Riigigümnaasiumite kontseptsiooni elluviimisega kaasneb surve väikelinnade ja alevike täistsüklikoolide gümnaasiumiastmete sulgemiseks. Samas on gümnaasiumi-hariduse säilimine vähemalt vallakeskustes oluline piirkondlikule arengule laiemalt. Gümnaasiumiealiste noorte kohalolu ja aktiivsus on tähtsad väikelinnade ja nende kaudu laiemate piirkondade elujõu

säilitamiseks. Kõrg- ja kutsehariduse tasemel on Jõgevamaa paratamatult olukorras, kus noorte edasiõppimine tähendab üldjuhul (va Luua Metsanduskooli õpilaste osas) ka lahkumist maakonnast.

Gümnaasiumihariduses konkureeritakse eelkõige Tartu linna koolidega, aga ka näiteks Nõo Riigigümnaasiumiga. Riigigümnaasiumi tegutsemine Jõgeval peaks maakonna konkurentsipositsiooni tugevdama, kuid ka Põltsamaal ja Mustveel on vajalik arendustegevus gümnaasiumihariduse jätkusuutlikkuse tagamiseks. Põltsamaal on eelkõige õppesuundade välja arendamisega oluline samm sellel teel juba tehtud. Mustvee valla esmaseks väljakutseks on leida sobiv organisatoorne vorm eesti ja venekeelse hariduse lõimimiseks, mis muuhulgas võib pakkuda täiendavaid võimalusi õpilaste sisserändeks. Terviklikult käsitleb maakondliku haridusvõrgustikku maakonnaplaneering.

Sotsiaalne kaitse, tervishoid ja turvalisus

Sotsiaalhoolekandelistes abis ja tervishoius kaasneb elanikkonna vananemisega teenusvajaduse kasv. Teenusvajaduse kasvu rahuldamisel ja samaaegselt teenuste kvaliteedi tõstmisel lähtutakse Eestis kahest peamisest põhimõttest – esiteks iseseisvat toimetulekut võimaldavate kodus osutavate teenuste (koduhooldus, koduõendus) osakaalu suurendamine ning teiseks kompetentside koondamine ja võrgustumine.

Eriarstiabi valdkonnas on üldisemaks trendiks teenuste arvu vähenemine maakondlikes ja kohalikes haiglates. Riiklikest arengusuundumustest lähtuvalt on pikemas perspektiivis vältimatu Jõgeva Haigla võrgustumine Tartu Ülikooli Kliinikumiga ning põhiküsimus on selle mõjus eriarstiabi teenuste kohapeal kättesaadavusele.

Esmatasandi tervishoius on kompetentside koondamiseks riigi poolt algatatud tervisekeskuste meede, mille raames arendatakse kogu Eestis välja tervisekeskuste võrgustik, sh 3 esmatasandi tervisekeskust Jõgevamaa vallakeskustes. Põhiline konkurents teiste piirkondadega toimub kvalifitseeritud tööjõu osas, kes tervisekeskustes kavandatud teenuseid peaksid osutama. Esmatasandi terviseteenuste koondumisel tervisekeskustesse lisanduvad täiendavad väljakutsed kättesaadavuse osas, mille osas peavad esmatasandi tervishoiutöötajad ja vallad ühiselt leidma kohalikele oludele sobivad lahendused (filiaalide rajamine, koduõendusteenused, (sotsiaal)transport)).

Ka sotsiaalhoolekandelistes abis on arenguvajadused ja -probleemid sarnased. Kompetentsi koondamiseks väiksemate sihtrühmadega teenuste osutamisel on vajalik valdade vaheline koostöö. Teenuste kättesaadavuse huvides on vajalik arendada koduteenuseid ning mobiilseid teenuse osutamise vorme. Samaaegselt tuleb lahendada personali ja finantsressursside nappuse küsimusi.

Elukeskkonna turvalisuse ja tervislikkuse osas on maakond Eestis kontekstis väga konkurentsivõimeline. Kuritegevuse tase on madal ja kahanevas trendis, väikelinlik ja maaline ümbrus ilma märkimisväärsete keskkonnatervise riskideta. Halvem on olukord sotsiaalprobleemidega kaasneva elulaadi – alkoholismi, narkomaania, mittetervisliku toitumise, vähese liikumisaktiivsuse ja terviseteadlikkuse - poolt põhjustatud turvalisuse ja terviseriskidega. Seetõttu on suured arenguvajadused ennetustöös.

3.2 Majandusareng ja tööturg

Regionaalne kogutoodang ja selle struktuur

Jõgevamaa panus Eesti sisemajanduse kogutoodangusse (SKT) on väike (2016. aastal 1,1%) ja kahanev (2010. aastal 1,2%). Sektoraaelses struktuuris on sarnaselt muu Eestiga kasvavas trendis teenusmajandus, mis moodustab 53% maakonna SKTst. Maakonna tugevusteks on primaarsektor, mille osakaal (2016 - 16%) on maakondade võrdluses suurim, põllu- ja metsamajanduse ning kalanduse ettevõtete toodangut väärindavad puidu- ja toiduainetetööstuse tootmisettevõtted. Ka turismisektoris on kultuuriturismi kõrval parimad eeldused nimelt maa- ja loodusturismi sektorites. Maakonna konkurentsieeliseks maamajandusel põhineva ettevõtluse arendamisel on kohalikud kompetentsikeskused – Jõgeva alevikus asuv Eesti Taimekasvatuse Instituut ja Luua Metsakool.

Ettevõtlus ja tootmisalad

Maakonna ettevõtlusstruktuuris domineerivad arvuliselt mikro- ja väikeettevõtted, mida oli 2017. aastal 1820 kokku 2564 töötajaga (51% tegutsevate ettevõtete töötajakonnast). 20 ja enama töötajaga ettevõtteid oli 2017. aastal 52 kokku 2501 töötajaga. 20 ja enama töötajaga ettevõtete ja nende töötajate arv on Jõgevamaal sarnaselt mitmele teisele väikemaakonnale alates 2010. aastast kahanenud, samas kui Eestit üldiselt ja suuremaid maakondi (sh ka Viljandimaa, Võrumaa, Valgamaa, Lääne-Virumaa) üksikuna iseloomustab kasvutrend.

Maakonna ettevõtete tööviljakus hõivatu kohta (müügitulu alusel) on alates 2010. aastast kasvanud heas, Eesti keskmist ületavas tempos, kuid jääb 2016. aasta seisuga siiski 17% Eesti keskmisest tasemest alla (vastavalt 104 tuhat ja 125 tuhat eurot hõivatu kohta). Maakondlikus võrdluses on Jõgevamaa tublil 6. kohal, edestades ka näiteks Pärnumaad.

Suuremad maakonna tootmisettevõtted ja -tehased on Orkla gruppi kuuluv Põltsamaa Felix tehas, Palmako AS ukse- ja aknatehas, Konesko AS masinaehitustehas ja Puit-Profiil AS Põltsamaal ning AS MO-Puit Jõgeva, mööblitootja OÜ Softcom, puitehitiste tootja AS Valmeco ja tekstiiliettevõtte OÜ Nordlanden Jõgeval. Jõgeva lähedal Painkülas tegutseb rapsitehas Scanola Baltic AS ning haldusreformi tulemusel maakonnaga liitunud Avinurme piirkonna metallitööstusettevõtte Birger OÜ.

Üldise põhimõttena peaks uute tootmisettevõtete teke toimuma eelkõige Jõgeva maakonnaplaneeringus määratletud tootmisaladel, kus on võimalik ühiselt lahendada tehnilise taristuga seonduvaid küsimusi. Prioriteet tuleks anda tootmisaladele, mille logistiline asend on sobiv säästlikuks töörandeks (sh ühistranspordi kasutamine) ning elukeskkonda mittehalvendavaks toorme ja kaupade veoks. Senised arengud tootmisalade välja arendamisel on olnud tagasihoidlikud. Viimaste aastate olulisimate otseinvesteeringutena rajatakse 2019. aastaks AS Plywood vineeri- ja spoonitehas Jõgeva valda Viruverre ning Põltsamaa valla Vägari külla Baltania OÜ pelletitehas. Kumbki asukoht ei ole maakonnaplaneeringus ettevõtlus- või tööstusalana määratletud.

Tööturg

Maakonna tööturg on Eesti kontekstis väike ja seoses tööealise elanikkonna vähenemisega ka kahanev. Samuti on tööturg maakonnaplaneeringu mõttes jagunenud - Põltsamaa ja Jõgeva toimepiirkondadesse ning Mustvee tugitoimepiirkonda. Seejuures on Mustvee tugitoimepiirkond haldusreformi järgselt alles väljakujunemise faasis. Väikesed tööturud piiravad kohalikul tööjõul põhinevat ettevõtete laienemist ja uute ettevõtete teket. Seetõttu on olulise tähtsusega mobiilsuse suurendamine seoses Tartu linnastuga selliselt, et maakonna ettevõtluse arenguks vajalik tööjõud saaks liikuda Tartu linnastust Jõgeva maakonda. Jõgevamaa kui elukoha väärtuse kasvuks on kahtlemata oluline ka vastupidine, Tartu linnastu töökohtade kättesaadavuse parandamine Jõgevamaa elanikele.

Maakonna keskmine töötasu on viimastel aastatel sünkroonis teiste maakondadega 4-10% ulatuses kasvanud, kuid jääb ikkagi Eesti keskmisele 25% võrra alla. Võrdluses Eesti üldiste arengutrendidega, aga ka näiteks Tartu ja Järva maakondadega on palgakasv jäänud tagasihoidlikumaks ehk mahajäämus pigem suureneb (2017. aastal vastavalt 75% Tartumaa ja 92% Järvamaa keskmisest brutopalgast).

Tööhõive ja töötuse trendid on seotud laiemate majandustsüklitega, mis 2018. aastal on soodsas arengufaasis. Töötuse määr on maakonnas madal (Tööjõu-uuringu 2016. aasta andmetel 5,3% ehk alla Eesti keskmist 5,8% taset; registreeritud töötuse määr 2018. aasta septembris Töötukassa andmetel 3,7%, võrrelduna Eesti keskmise 4,4%-ga), kuid ohumärk on see, et viimase majanduskriisi aastatel (2009 – 19,8%; 2010 – 20,5%) oli Jõgevamaa üks suurima töötuse tasemega maakondadest Eestis. Samas on tööjõus osalemise määr maakonnas Eesti madalaim (59,5% tööealisest elanikkonnast, Eestis 71,7%, Tartumaal 74,4%, Järvamaal 66,7%).

Kohaliku omavalitsuse majandus

Haldusreformi tulemused on olulised ka majandusarengu kontekstis. Valdade eelarvete mahud on võrdluses varasema olukorraga vähemalt kahekordistunud. Loodud on eeldused munitsipaalettevõtete ja –asutuste organisatoorseks konsolideerumiseks. Samas esitavad liitunud valdade varasemad majandusotsused suuri väljakutseid valdade finantsolukorra stabiliseerimisele ja finantsvõimekuse taastamisele, mis võib võtta aastaid.

3.3 Keskkond, tehniline taristu ja liikumisvõimalused

Looduslik keskkond ja asulamiljö

Jõgevamaa looduskeskkond ning siinsed maastikud – Vooremaa voorestik, Peipsi rannik, Põltsamaa jõe kaldaalad - on heaks eelduseks väärtusliku elukeskkonna kujunemiseks kogu maakonnas. Ehitatud keskkond on maakonnas samas ebaühtlase tasemega. Ühelt poolt on paljude asulate ja asumite üldine heakord viimasel kümnendil paranenud. Teiselt poolt on rahvastiku kahanemise tingimustes osa elu- ja tootmishooneid kasutusest välja langenud, lagunemas ning vähendavad sellisena avaliku ruumi ja

elukeskonna kvaliteeti. Esmaseks arenguvajaduseks on linnade ja alevike asulakeskuste uuendamine kaasaegseid ruumidisaini lahendusi kasutades.

Uuselamuarenduse mahud on maakonnas olnud väga tagasihoidlikud ning ka korterelamute renoveerimisega ja energiasäästlikumaks muutmisega on alles alustatud. Oluliseks renoveerimistegevuse piiranguks on kinnisvara madal hind maakonnas ning tulenevalt sellest ka investeeringute vähene tasuvus.

Nende probleemide lahendamisel võiks maakonna asulate väiksus ja rahulik looduslähedane elukeskkond muutuda konkurentsieeliseks, näiteks võrdluses Tallinna ja Tartuga, seda eeldusel et tagatud on mugavad ühendused suuremate keskustega.

Tehniline taristu

Tehniline taristu on maakonna asulate lõikes väga erinevas seisus. Keskkonnakaitselistel kaalutlustel nõuab kõige kiiremat lahendust veemajandus Peipsi rannikul asuvates asulates, kus on vaja välja arendada ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni süsteemid. Kvalitatiivset hüpet nõuab reovete kohtkäitluse korraldatus. Suuri investeeringuid tuleb suunata soojusmajanduse taristusse, seejuures eelistades kohalikel ressurssidel põhinevaid ja ökoloogilisi tehnoloogiasid kasutavaid lahendusi. Samas puudub tehnilise taristu ja kommunaalmajanduse valdkonnas kvalitatiivselt oluline mahajäämus võrdluses enamuse Eesti maakondadega, mis Jõgevamaa konkurentsivõimet elukeskkonnana nõrgestaks.

Liikuvus

Liikuvuse arengu seisukohast on võtmetähtsusega maakonna paiknemine Lõuna-Eesti ja Põhja-Eesti transpordikoridoridel, mille taristusse on riik teinud viimasel kümnendil olulisi investeeringuid. Maakonda läbivate ja maakonna suuremaid asulaid ühendavate riigiteede seisund on üldiselt hea. Kohaliku teedevõrgu kvaliteedi osas on maakonnal pigem konkurentsieelised, võrdluses näiteks Kagu-Eestiga ja Lääne-Eesti saartega. Samas on hulk väiksemaid asulaid, mille elukeskkonda ja arenguvõimet teede parem seisund (sh tolmuvabadus) koheselt tõstaks.

Märkimisväärsed positiivsed arengud on toimunud reisirongiliikluses, mis on oluline eelkõige Jõgeva valla elanikele, kellele on loodud töörännet võimaldavad kiired ja mugavad ühendused Tartu ja Tallinnaga. Samasugune kiire ja mugav ühistranspordi lahendus peaks olema Mustvee-Tartu ja Põltsamaa-Tartu vahel.

Ühistranspordis on reisijate arv seoses sellega, et maakondlik ühistransport on alates 2018. aasta suvest elanikele tasuta, oluliselt kasvanud. Siiski on hajaasustusega piirkondades ühistranspordi liinivõrk nõudlusega võrreldes üledimensioneeritud ning nõuab paindlike liikuvuslahenduste välja arendamist.

4 Jõgevamaa strateegilise arendamise mudel

4.1 Strateegilised prioriteedid

Jõgevamaa arendamise strateegia väljakujundamisel on lähtunud maakondlike arengueelduste ja väliste arengusuundumuste analüüsist. Arvestades maakonna konkurentsituatsiooni analüüsi tulemusi on tehtud strateegiline valik pöörata **peatähelepanu kesksete arenguprobleemide lahendamisele või leevendamisele**. Selleks, et tagada maakonna “kaasaspüsimine” Eesti kasvuregioonide (Harju- ja Tartumaa, lisaks mõned teised suuremad linnad koos tagamaaga) arengutega on eesmärgipärane **fokuseerida maakonna arendustegevus neljale võtmeteemale:**

- 1) **Maakonna toimivus ja maine**
- 2) **Tootlikkus ettevõtluses**
- 3) **Elanike sotsiaalne aktiivsus ja kaasatus**
- 4) **Elukoha ja eluaseme väärtus**

Jõgevamaa toimivus ja maine (1) sisaldab endas eksisteerimist riigihalduse haldus-territoriaalse üksusena ning KOV-üksuste - aga ka inimeste ja organisatsioonide - olulise koostööpiirkonnana. Maakonna toimivuse osaks on samuti maakonna elanike maakondlik identiteet ning maakonna kui regiooni positiivne maine (eelkõige) Eestis.

Jõgevamaa arengueelduste analüüsist ilmnes, et maakonna toimivuses on märkimisväärsed vajakajäämisi – haldus- ja riigireformiga kaasnenud riiklike maakondlike institutsioonide optimeerimine, ebapiisav KOV-üksuste koostöö(tahe), tunnetatud probleemid kuvandis, elanike suhteliselt nõrk maakondlik identiteet. Maakondliku arengutee jätkamise alternatiivina on korduvalt tõstatatud idee Jõgevamaa kui haldus-territoriaalse üksuse liitmisest Tartumaaga (või siis Põltsamaa piirkonna liitumisest Viljandimaaga, mis samuti tähendaks maakonna kadu). Samas tuleb teadvustada, et selle alternatiivi elluviimine suurendab oluliselt riske riiklike asutuste (st. teenuste ja töökohtade) edasiseks kadumiseks, iga üksiku KOV-üksuse mõju vähenemist ühiste maakondlike otsuste tegemisel ning ühiselt Eesti riiklike poliitikate mõjutajana, harjumuspäraste koostöösuhete ja liikumismustrite nõrgenemist. Pikemas vaates ei ole jätkusuutlik lahendus ka eksistentsiaalsele küsimusele – olla või mitte olla maakonnana – vastamise pidev edasi lükkamine ja maakonna järk-järguline hääbumine.

Seetõttu taotletakse arengustrateegias maakonna toimivuse tugevdamist kõigis selle aspektides, selleks et: a) tagada riigiteenuste kättesaadavus ning suurendada/mitmekesistada töökohtade pakkumist piirkonnas (riigihalduse regioonina); b) tõsta KOV teenuste korraldamise ja osutamise efektiivsust (KOV-üksuste koostööpiirkonnana); c) pakkuda inimestele mitmekülgseid tugi- ja koostöövõrgustikke (organisatsioonide ja inimeste maakondliku koostööpiirkonnana); d) suurendada elanike rahulolu iseenda ja oma elukohaga (maakondliku identiteedi toel); e) motiveerida sisserännet (eristumise, tuntuuse ja positiivse kuvandi toel). Seejuures on Jõgevamaa toimivuse tugevdamisel ja maine kujundamisel lähtekohaks kolme eriilmelise valla vajadused ja soovid. Maakonna arengustrateegia toetab kolme maakonda moodustava valla tugevat identiteeti ning püüab leida võimalusi kõigi piirkondade võimendamiseks.

Jõgevamaa **ettevõtluse tootlikkus (2)** väljendub kõige otsesemalt siinsete ettevõtete kasumis ning töötajate palkades. Arengueelduste ja konkurentsipositsiooni analüüsist ilmnes, et Jõgevamaa ettevõtete kasumlikkus ning töötajate palgad on võrdluses Eesti teiste maakondadega ühed madalaimad. Situatsiooni püsimisel kasvab oht kaevuda regionaalse majanduse nõ „pahelisse tsüklisse“ (*vicuous cycle*), kus madal tootlikkus ja madalad palgad suurendavad selektiivset väljarännet, noorte ja kvalifitseeritud tööjõu väljaränne omakorda raskendab ettevõtete arengut, kuivõrd puudub vajalik tööjõud. Tööturu ja ettevõtluskeskkonna mõttes on tegemist regionaalsetest eeldustest tuleneva turutõrkeolukorraga, mille ületamine vajab proaktiivset arendustegevust, sh maakondliku arendusorganisatsiooni tugevdamist (rohkem ülesandeid, suurem meeskond, partnerlus huvirühmadega, Töötukassa, Innove, EAS, teadus- ja arendusasutuste ja KOV-üksustega).

Maakondliku arendustegevuse jaoks tähendab see vajadust liikuda edasi kahes strateegilises suunas. Esiteks tuleb leida võimalusi olemasolevate kohalike ettevõtete tootlikkuse tõstmiseks eelkõige tootearenduse, tootmisprotsesside tõhustamise ning turundusvõimekuse tõstmise näol. Teiseks arendustöö suunaks on uute tootlikumate ettevõtete „meelitamine“ maakonda, mis nõuab nii materiaalselt valmisolekut (tööstusalad, tehniline taristu, liikuvuslahendused) kui ka proaktiivset (koos)tööd maakonna turundamisel ettevõtluspiirkonnana. Ülesandeks on luua „võoruslik tsükel“ (*virtuous cycle*), kus uute tootlikumate ettevõtete lisandumine tugevdab konkurentsi tööjõu üle ning sunnib ka kohalikke ettevõtteid panustama rohkem tootlikkuse tõstmisele.

Maakonna elanike **kaasatus ja aktiivne osalus ühiskonnaelus (3)** väljendub paljudel elualadel alates tööhõivest kuni meelelahutusürituste külastamiseni. Erinevalt teistest võtmeteemadest ei tulene selle strateegilises Jõgevamaa arendamisel niivõrd mitte probleemsest mahajäämusest Eesti kasvuregioonidest (kuigi ka siin on näiteks tööga hõivatud elanike osakaalus märkimisväärsed erisused), kuivõrd vajadusest kompenseerida maakonna väiksema mastaabiga ja hõredama asustusega kaasnevaid nõrkusi – väiksemat koondunud nõudlust ja pakkumise mitmekesisust, nõrgemat konkurentsi, madalamat kuluefektiivsust.

Maakondliku arendustegevuse üldiseks ülesandeks on kodanikuühiskonna igakülgne arendamine Jõgevamaal, mis pakuks siinsetele inimestele eneseteostus- ja arenguvõimalusi. Haldusreformi järgselt peab suurenema küla- ja kogukonnaseltside vastutus kohaliku elukeskkonna kujundamisel. Kogukondade aktiveerimisel on oluline nende koostöö kohaliku omavalitsusega – seda nii kogukondlike vajaduste edastajana kohalikule omavalitsusele ja nende tegevuse tagasisidestajana, kui ka partnerina kohalike avalike teenuste osutamisel. Vajalik on jätkata kodanikuühenduste tegevuste toetamist KOVi poolt (tegevustoetused ja pikaajalised koostöölepingud) ja kaasata ühendusi rohkem kohaliku elu probleemide lahendamisse, parandada vastastikust infovahetust KOVi ja MTÜde vahel. Elanikkonna vananemisega kaasneb vajadus eakatele suunatud ühistegevuste arendamiseks. Eraldi tähelepanu tuleb pöörata sotsiaalsete riskirühmade aktiveerimisele, seda nii nende elukvaliteedi tõstmiseks kui ühiskondliku kasu suurendamiseks läbi sotsiaalse ettevõtluse ja toetatud töö.

Jõgevamaa kui **väärtuslik elukoht (4)**, siinsete elukohtade väärtus ja väärtustatus, on ühteaegu nii maakonna arengu – sealhulgas rahvaarvu märkimisväärse vähenemise - peegeldus kui ka tähtis tegur edasisel arengul. Just eluaseme rahalises väärtuses on maakonnal suurim mahajäämus Eesti

kasvuregioonidest. Maakonnas on palju halvas seisus korterelamuid ja muid hüljatud hooneid, mis rikuvad asulate miljööväärtust. Teisest küljest on maakonnal head looduslikud eeldused (Vooremaa maastikud, Peipsi rannik, Põltsamaa ja Pedja jõed ning nende kalda-alad) kõrge väärtusega elukohtade väljakujunemiseks.

Eluaseme ja elukoha väärtuse kasvu taotletakse nii rahalises vääringus kui ka subjektiivses väärtustatuses – rahulolus oma elukohaga. Koos eluaseme väärtuse kasvuga suureneks ka maakonna elanike jõukus. Elukoha väärtustatus loob aga eeldused eluasemesse investeerimiseks. Arendustöö tegevusväli võtmeteema raames on lai, sisaldades nii eluhoonete renoveerimist, õuealade heakorrastamist, linnade, alevike ja suuremate külakeskuste avaliku asularuumi kaasajastamist, kui ka sihipäraselt maastikukujundust maapiirkondades. See kõik nõuab avaliku sektori tõhusat koostööd koduomanike, korteriühistute ja ettevõtetest kinnisvaraomanikega. Laiemas vaates mõjutab elukoha väärtust ka avalike teenuste kvaliteet ja kättesaadavus, liikumisvõimalused elukohast töökohta, infotehnoloogilised ühendused maailmaga. Maakonna ja selle asulate väiksus võib muude tingimuste täitmisel (eelkõige liikumis- ja kommunikatsioonivõimalused) kujuneda konkurentsieeliseks, pakkudes elanikele rahulikku looduslähedast elukeskkonda.

Nende nelja võtmeteema strateegiline prioriteetsus maakonna arengustrateegias väljendub eelkõige kolmes aspektis:

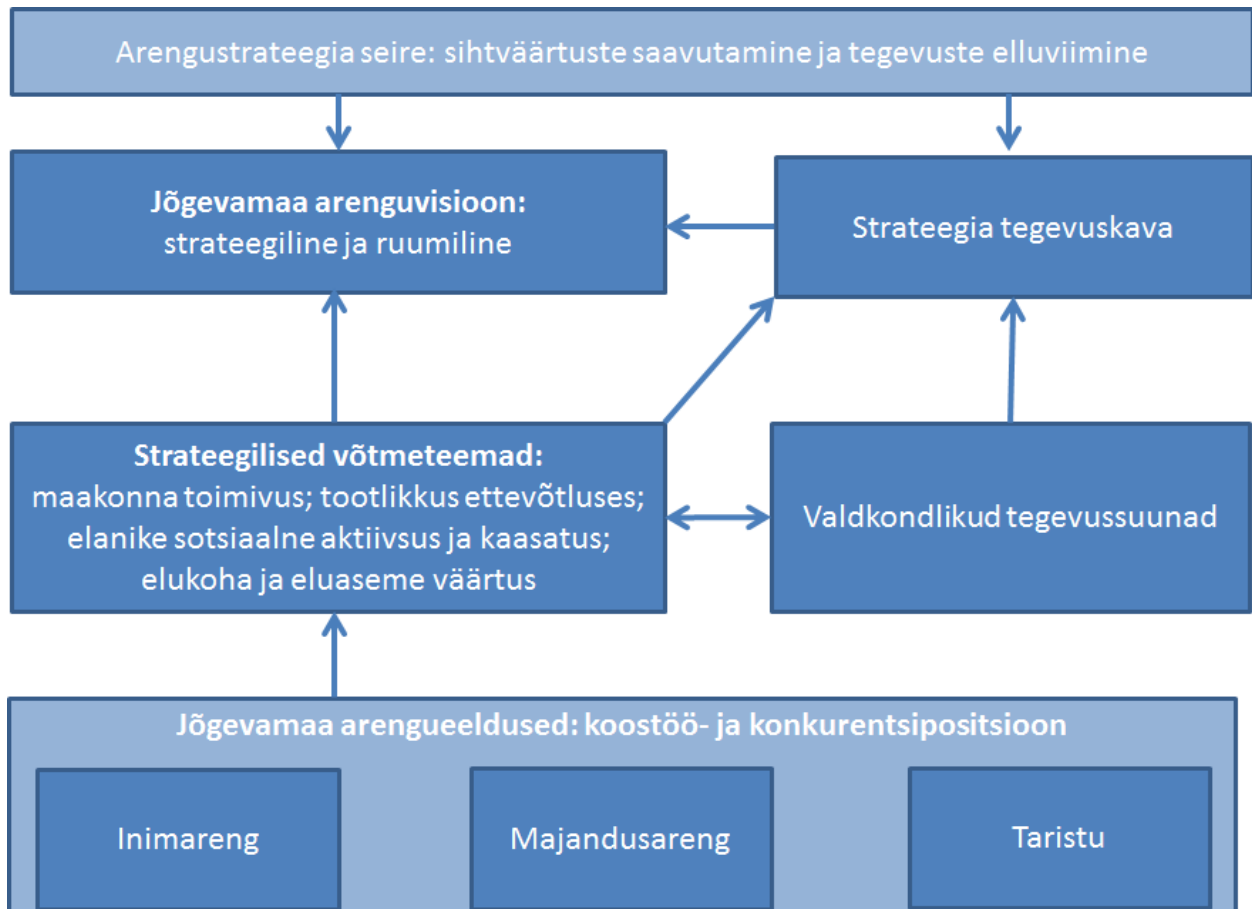
1. Strateegia üldesmärgid koos seiratavate sihtväärtustega määratakse (üksnes) võtmeteemade raames;
2. Maakonna strateegilise arengu visioon, mis täiendab varasemalt maakonnaplaneeringus sõnastatud maakonna ruumilise arengu visiooni, sõnastatakse võtmeteemade alusel;
3. Võtmeteemade probleemide lahendamiseks ja leevendamiseks kavandatakse asjakohaseid valdkonnaüleseid tegevuste kogumeid.

Võtmeteemade raames kavandatud arendustegevused on eesmärkide saavutamiseks vajalikud, kuid kindlasti mitte piisavad. Seetõttu sisaldab maakonnastrateegia ka valdkondlikke arendustegevuste kavasid 6 teemavaldkonnas: 1) Haridus ja noorsootöö; 2) Kultuur, vaba aeg ja sport; 3) Sotsiaalhoolekandeline abi, tervishoid ja turvalisus; 4) Liikuvus: teedevõrk ja ühistransport; 5) Kommunaalteenused, energeetika ja tehniline taristu; 6) Puhkemajandus ja turism. Nendes valdkondade raames kavandatud tegevussuundade ja tegevuste puhul eeldatakse, et lisaks valdkondlikule arengule panustavad need ka üldisemate strateegiliste eesmärkide saavutamisesse.

Tulenevalt maakonna arengustrateegia mitmekülgsest ülesandest (a) suunata maakondliku tasandi (ühis)tegevusi, (b) tugevdada kohaliku omavalitsuse üksuste taotlusi riiklike toetuste ja investeringute saamiseks ning (c) kirjeldada piirkondlikke vajadusi riiklike poliitikate ruumitundlikkuse suurendamiseks on strateegias vastavalt struktureeritud ka vajalikud arendustöö tegevussuunad:

- Maakondlikud arendustegevused ja arenguideed;
- Valdade kohalikud vajadused ja nende oodatav panus maakonna arengusse;
- Ettepanekud riiklike poliitikate säilitamiseks või muutmiseks.

Selline tegevussuundade eristus kirjeldab ühtlasi ka tõsiasja, et Jõgevamaa areng sõltub olulisel määral selle kohaliku omavalitsuse üksuste, riigi ja maakonna tasandi organisatsioonide kooskõllalisest ja vajadusel ka koordineeritud tegevusest. Siiski tuleb silmas pidada, et vähemalt samavõrra olulise panuse maakonna arengule annavad siinsed elanikud, ettevõtted ja kodanikuühendused. Seega, nende ühiskondlik "aktiveerimine" on maakondliku ja kohaliku tasandi arendustöö läbivaks ülesandeks.

Joonis 1. Jõgevamaa strateegilise arendamise mudel

4.2 Strateegiliste võtmeteemade eesmärgid ja tegevussuunad

Maakonna toimivus ja maine

Strateegilised eesmärgid, mõõdikud ja sihtväärtused aastaks 2022

SE 1.1. Toimivad ja tugevnevad maakondlikud koostööorganisatsioonid

Mõõdikud:

- Maakondliku arendusorganisatsiooni olemasolu (2018: jah; 2022: jah);
- Maakondliku arendusorganisatsiooni arendustegevuste eelarve kulud (2018: 107 768 eurot; 2022: vähemalt +50%);
- Muude maakondlike koostööorganisatsioonide olemasolu
- Valdade eelarves maakondlikeks ühistegevusteks määratud rahaliste vahendite mahtu kasv
- Siht- ja sidusrühmade rahulolu maakondliku arendusorganisatsiooni tööga.

SE 1.2. Riigi kohalolu säilimine (või kasv) maakonnas

Mõõdikud:

- Maakonnas kohal kättesaadavate riigiteenuste arv (2018: x; 2022: vähemalt sama palju)
- Maakonnas paiknevate riigisektori töökohtade osakaal võrdluses riigi keskmise osakaaluga
- Regionaalvaldkonna toetuste maht elaniku kohta võrdluses Järva ja Tartu maakondadega (2016-2017: 188% Järvamaa ja 362% Tartumaa suhtelisest toetuste mahust; 2018-2022: vähemalt 130% Järvamaa ja 300% Tartumaa tasemest);
- EL struktuuritoetuste maht elaniku kohta võrdluses Järva ja Tartu maakondadega

SE 1.3. Tugevam maakondlik identiteet

Mõõdikud:

- Elanikkonna enesehinnang maakonna identiteedi olulisuse kohta teiste territoriaalsete identiteetidega (asula, paikkond, KOV, suurem regioon) võrdluses¹

SE 1.4. Maakonna positiivne maine Eestis

Mõõdikud:

- Maakonna mainekujundusstrateegia olemasolu (2018: ei; 2022: jah);
- Eesti elanike hinnang Jõgevamaa maine kohta (2020 - 2022: kasvav)
- Hinnangu võrdlus teiste maakondade mainega (2022: vähemalt samaväärne Järva maakonnaga)

¹ Identiteedi ja maine võrdlevad mõõtmisvõimalused on vaja välja arendada üleriigiliselt, nt KOV teenuste hindamise metoodika raames.

Maakondlikud arendustegevused ja arenguideed

1. Maakonna mitme-tasandilise valitsemise mudeli välja töötamine ja ellu viimine – arutelude algatamine KOV ülesannete maakondlikule ja kogukondlikule tasemele delegeerimise otstarbekuse ja võimaluste osas; asjakohaste analüüside koostamine; erinevate haldustasemetega ning kaasatud kodanikuühiskonna organisatsioonide võimupädevuse, otsuste tegemise reeglistiku ja tööjaotuse kokku leppimine; põhimõtete sõnastamine kodanikuühenduste ja ettevõtete kaasamiseks maakonna taseme ühisotsuste vastu võtmisel; ühtse lähenemise välja töötamine KOV ülesannete delegeerimisel kogukondadele; eri haldustasemeid ja sektoreid ühendavate valdkondlike nõukodade asutamine ja nende tööks vajalike ressursside tagamine;
2. Maakondliku arendusorganisatsiooni (MARO) tugevdamine mitme-tasandilise valitsemise mudeli osana – maakonna valdkondlike organisatsioonide (ühistranspordikeskus, aga ka nt maakondlik spordiliit) ja nõukodade (vt. ka valdkondlike arendustegevusi) lõimimine MARO struktuuri; MARO meeskonna tugevdamine ühisametnike ja –spetsialistidega (sh JAEK turundus- ja mainekujundusspetsialist); koostöösidemetega loomine ministriumitega;
3. Maakonna valdkondlike koostöövõrgustike liidrite (nõukodade) maakondliku arenduskoja loomine MARO juurde;
4. Maakondlikule tasandile delegeeritavate osaülesannete (nt. noorte ettevõtlikkus, hariduslikud erivajadused, jms) täitmise korralduslike mudelite välja arendamine (asukoht, finantsid, otsustusprotsess, vajalikud spetsialistid);
5. Maakondlike ühisürituste (tantsu- ja laulupäevad, rahvapeod, maakonna meistrivõistlused, jms) korraldamise jätkamine, sisuline ja korralduslik (sh ühise finantseerimise reeglite) edasiarendamine, maakondliku ürituste kalendri uute algatustega täiendamine (vt. ka valdkondlike arendustegevusi);
6. Maakondliku tunnustussüsteemi tugevdamine ning lõimimine valdade tunnustussüsteemidega – ühised tunnustusüritused, traditsioonide jätkamine maakondlike tunnustuste välja andmisel;
7. Maakonna mainekujunduskava koostamine, mis liidaks ja täiendaks KOV-üksuste mainekujunduslikku tegevust ja piirkondlike kuvandeid (Põltsamaa, Vooremaa, Peipsimaa) – identiteediloome läbi “tootearenduse” (asularuumi väärindamine ja loodusmaastike hooldus; kohalikel ressurssidel tuginev toit ja köök; teemaüritused): Kalevipoja maakond, maamajanduslik maakond, Jõgeva Kollane kui tuntuim kaubamärk; Eesti Toscana, Jõgevamaa või Põhja-Tartumaa;
8. Maakondliku maine-, kohaturunduse ja müügitõrje regulaarne korraldamine koostöös Töötukassa, ettevõtete, KOV-üksuste, riigiasutuste ja kodanikuühenduste poolt pakutavate hüvede, elukoha (Jõgevamaale elama) ja tegevusvõimaluste tutvustamiseks;
9. Maakondliku (või laiema regionaalse) teabe- ja turundusportaali loomine, mis koondaks ja koordineeriks maakonna KOV-üksuste veebiturunduse sisu (sh omaks KOV ja maakondlikku vaadet; erinevate sihtrühmade vaateid) – investeerimisvõimalused, toimuvad üritused, pakutavad teenused, elamis- ja puhkamisvõimalused;

10. Jõgevamaa Koostöökoja, Peipsi Kalanduspiirkonna Arendajate Kogu, Jõgevamaa Kodukant ja MARO koostöö arendamine, et tagada näiteks multifondide lähenemisel (vt. ettepanekud riigile) põhinevate kohalike arengustrateegiade ladus ja tulemuslik rakendamine ning vajalikud nõustamis- ja tugiteenused lõppkasusaajatele (projektitoetuste taotlejad avalikust, era- ja mittetulundussektorist).

Valdade arenguvajadused ja oodatav panus maakonna strateegiliste eesmärkide saavutamisel

1. KOV ülesannete analüüsi läbiviimine mastaabiökonomika ja subsidiaarsuse põhimõtetest lähtuvalt;
2. Analüüsi tulemustest lähtuvalt kokkulepete sõlmimine ja otsuste tegemine suuremat mastaapi nõudvate ülesannete ühiseks täitmiseks, kas delegeerimiseks MAROle või parimat kompetentsi omavale vallale halduslepingu alusel täitmiseks; vajadusel ühisametnike ja -spetsialistide (nt. maakonnaarhitekt vallaarhitektide ülesannetes, jurist, sisekontrolör ja/või siseaudiitor, personalispetsialist) tegevuse kaasfinantseerimise tagamine;
3. Analüüsi tulemustest lähtuvalt valdade koostöös ühise arusaama kujundamine teenuste delegeerimise võimaluste ja viiside osas kogukondadele.

Ettepanekud riiklike poliitikameetmete jätkamiseks ja muutmiseks

1. Kehtestada seaduste tasemel KOV-üksuste koostöö kohustuslikkus üldise põhimõttena (osalus maakondlikus arendusorganisatsioonis) ja valdkondlike ülesannete osas tingimuslikuna (nt. mastaabiefekti argumentidest lähtuvalt);
2. Määratleda selgemalt maakondade koht võimalikus riigi regionaalses halduskorralduses – maakondade kuuluvus regioonidesse; maakondliku jaotuse tähendus riigihalduse teostamisel; kohustused säilitada riigiteenuste kättesaadavus maakondades, sh riigimaja sisu ja staatus;
3. Jätkata riigiasutuste töökohtade viimisega pealinnast välja - leida võimalused 100 riigi töökoha toomiseks Jõgevamaale selliselt, et uued riigitöökohad asuksid peale Jõgeva Riigimaja ka osaliselt Põltsamaal (näiteks Muinsuskaitseamet) ja Mustvees (näiteks piirikaitse ja riigikaitse töökohad);
4. Suurendada maakondliku arendusorganisatsiooni arendamise toetamise meetme aastaelarvet ühe MARO kohta vähemalt 100 000 euronit aastas;
5. Välja arendada maakondlike ühisinvesteeringute kaasfinantseerimise meetme (maakondlikud arendusprogrammid) tingimused (sh kaasfinantseerimise osakaalud, investeerimisprojektide prioriseerimise põhimõtted) riigipoolse aastaelarvega vähemalt 500 000 eurot;
6. Luua kogukonna juhitud kohaliku arengu meetodi laiapärgelisemaks rakendamiseks eeldused, sh riigi tasandil ühtne tegevuskava ja lihtne reeglistik multifondide lähenemise elluviimiseks maakondades;
7. Säilitada Peipsiveere programm ja Kohaliku omaalgatuse programm ning suurendada nende rahalist mahtu;

8. Algatada kohaliku omavalitsuste koostöö võimestamise ning nutika regionaalse kahanemise toetusprogrammid.

Tootlikkus ettevõtluses

Strateegilised eesmärgid, möödikud ja sihtväärtused aastaks 2022

SE 2.1. Ettevõtlussektori kasumlikkus

Möödikud

- Ettevõtete (20+ töötajat) kasum töötaja kohta võrdluses Järva ja Tartu maakondadega (2016: võrdluses Järvamaaga 84%, võrdluses Tartumaaga 52%; 2022: võrdluses Järvamaaga 100%, võrdluses Tartumaaga 75%).

SE 2.2. Konkurentsivõimeline töötasu ettevõtlussektoris

Möödikud:

- Keskmine kuupalk ettevõtlussektoris (20+ töötajat) võrdluses Järva ja Tartu maakondadega (2016: võrdluses Järvamaaga 94%, võrdluses Tartumaaga 85%; 2022: võrdluses Järvamaaga 100%, võrdluses Tartumaaga 90%)
- Keskmine kuupalk ettevõtlussektoris (20+ töötajat) võrdluses maakonna keskmise brutopalgaga (2016: 108%; 2022: 110%)

Maakondlikud arendustegevused ja arenguideed

1. Maakonna nutika spetsialiseerumise tegevuskava koostamine MARO eestvedamisel: spetsialiseerumise valdkondade määratlemine (nt. põllumajanduslik mahetootmine; primaarsektori toodangu väärindamine); ettevõtete klasterdamise eestvedamine ning teadus- ja arendusasutuste mobiliseerimine koostööks maakonna ettevõtetega;
2. Kohalike kompetentsikeskuste välja arendamine – metsanduses Luua Metsanduskooli kompetentsile tuginedes, taimekasvatuse Eesti Taimekasvatuse Instituudi kompetentsile tuginedes, puidutöötlemises Avinurme ja Põltsamaa puiduettevõtete kompetentsile tuginedes;
3. Jõgevamaa toiduklastrite (sh köögivilja ja kalanduse valdkondades) ellukutsumine Jõgevamaa Koostöökoja eestvedamisel;
4. Äriinkubaatorite võrgustiku rajamine MARO ja KOV-üksuste koostöös (nt. loomeinkubaator Jõgeval, IT-inkubaator Põltsamaal);
5. JAEK teenuste kättesaadavuse tagamine loodavates kaugtöökeskustes, sh konsultantidele nõustamisruumide kasutamise võimaldamine koostöös vallavalitsustega;
6. JAEK ettevõtluse nõustamisteenuste arendamine – alustavale ettevõttele ärinõustamisteenused, alustava ettevõtte turundus, ettevõtjate suunamine Ettevõtluse Arendamise SA kesketesse programmidesse;

7. JAEK proaktiivse ettevõtluse arendamise tegevuste laiendamine - maakonna ettevõtlus- ja tööstusalade ja muude investeerimisvõimaluste ühisturundus; välisinvesteeringute meelitamisele suunatud kohaturundus ja –müük; maakonna ettevõtete ja regiooni teadusasutuste koostöö eestvedamine;
8. Maakonna ettevõtlustugistruktuuri arendamine ettevõtja kui elukutsega seotud kompetentside tõstmiseks ja koostöö tihendamiseks lähtudes ettevõtjate soovidest ning üleüldistest majandustendentsidest – koolitused ja õppereisid; e-lahendus ettevõtjate teabevahetuse lihtsustamiseks; ühisüritused, mentor-ja kogemusteklubid, naisettevõtjate klubi ja muud võrgustiku tegevused; ettevõtete tunnustamine;
9. Maakonnas noorte ettevõtlikkust edendavate tegevuste kiiremaks arenguks JAEKis võimekuse toetamine ja lisaressursside leidmine – koostöö koolide ja ettevõtetega ettevõtlusõppe (sh praktika) kavandamisel ja läbiviimisel, ettevõtja kui elukutse propageerimisel; maakonna kõigis koolides Ettevõtlik Kool standardi ja ettevõtlusõppe sisseviimise eestvedamine;
10. Jõgevamaa Koostöökoja kavandatud ettevõtlusmeetmete elluviimine ning edasisel kavandamise tootlikkuse tõstmise prioriteedi arvestamine;
11. Piirkonna väiketootjate tegevuse ja arengu toetamine. Väiketootjate tegevuse mitmekesistamiseks võimaluste loomine;
12. Peipsi Kalanduspiirkonna Arendajate Kogu ettevõtlusmeetmete elluviimine ning edasisel kavandamisel tootlikkuse tõstmise prioriteedi arvestamine;
13. Jõgeva maakonnaplaneeringus toodud ruumilise arengu põhimõtete ja suundumuse elluviimine majanduskeskkonna valdkonnas:
 - *Tagada maakondliku tähtsusega ettevõtlusalade säilimine ja laiendamine maakonnas;*
 - *Kompetentsikeskuste välja töötamine Luua Metsanduskooli ja Eesti Taimikasvatuse Instituudi juures, ning maakonnaplaneeringuga võrreldes täiendavalt Avinurmes puidu valdkonnas.*
 - *Loomeinkubaatori (väikeettevõtluse arendaja) rajamine Jõgeva linna (ja maakonnaplaneeringuga võrreldes täiendavana ka Põltsamaal);*
 - *IT-inkubaatori rajamine Põltsamaa linna.*

Valdade arenguvajadused ja oodatav panus maakonna strateegiliste eesmärkide saavutamisel

1. Ettevõtjate esmase nõustamise võimekuse välja arendamine ja ettevõtluse toetusmeetmete kontaktpunkti rolli täitmine – vajaduse hinnangust lähtuvalt ettevõtete suunamine teenuste saamiseks JAEKisse;
2. KOV ettevõtlustoetuste süsteemide välja arendamine – sh starditoetus, noore spetsialisti toetus/stipendium; tippspetsialistide palgatoetus valda sisseregistreerimisel;
3. KOV ettevõtluse edendamise finantsmeetmete välja arendamine – õiguslikult ja finantsiliselt võimaluste loomine osaluse omandamiseks kohalikes ettevõtetes strateegilise investorina (organisatoorsete ja tehnoloogiliste muutuste algataja, asukoha pakkujana) ning investeerimislaenude käendamiseks;

4. Kohalike ettevõtjate vajaduste seire- ja tagasiside mehhanismide arendamine – ümarlaudade ja infopäevade korraldamine otsesuhtluseks, dialoogi loomiseks; personaalsete lahenduste kasutamine kohaliku arengu võtmettevõtete toetamisel (ettevõtete külastamine KOV ametnike poolt; vajaduste ja koostööootuste kaardistamine); laienemiskavatsusega ettevõtete proaktiivne toetamine ja nõustamine (sh erinevatele nõuetele vastavuse, tööjõu ja selle pere elukoha ja teenusvajaduste rahuldamise võimaluste osas) koostöös JAEKi ja EASiga;
5. Panustamine KOV ettevõtluse arendamise maakondliku mudeli välja arendamisesse – JAEK ja Jõgevamaa Koostöökoja meeskondade kasutamine KOV ettevõtlustoetuste ja finantseerimis-meetmete haldamisel, ettevõtete arengut toetavate teenuste pakkumisel, samas tagades KOV-üksuste eelarvevahendite sihipärane (st oma valla ettevõtluse arendamiseks) kasutus;
6. Ettevõtlus- ja tööstusalade arenguks eelduste loomine (planeeringud) ja taristu (juurdepääsuteed, elektrivarustus, tänavavalgustus, sidevõrk, ühisveevärk ja -kanalisatsioon) välja arendamine:
 - a. Jõgeva vallas – Jõgeva, Õuna ja Painküla ettevõtlus- ja tööstusalad ning hajaasustuses olevad põllumajandus- ja tootmisalad;
 - b. Põltsamaa vallas - Puhu risti tööstusala, Vägari tööstusala, Kamari ja Kaarlimõisa ettevõtlusala;
 - c. Mustvee vallas - endine Marati kompleks Mustvee linnas, Metsaküla ettevõtlusala, Avinurme ettevõtlusala, Voore ettevõtlusala;
7. Kasutusest väljas olevate hoonete ja tootmisalade ajutise kasutuselevõtu lahenduste välja töötamine – sh kinnisvaraomanike ja potentsiaalsete kasutajate vahendamine;
8. Investeeringute tegemiseks kohalike bürokraatlike takistuste vähendamine – planeeringute, projekteerimistingimuste, ehitus- ja kasutuslubade professionaalne menetlemine; paindlik munitsipaalmaa võõrandamine investoritele või neile pikaajalise kasutusvalduse seadmine; KOV asjaajamise ettevõtjasõbralikkuse edendamine, selleks vajadusel asjaajamise kordi muutes;
9. Ettevõtluse ning investeerimisvõimaluste alase info kogumine ja levitamine kasutades välja arendatava maakondliku teabe- ja turundusportaali võimalusi – sh KOV omandis olev ja ülesannete täitmiseks mittevajalik kinnisvara; kokkuleppel eraomanikega nende kasutusotstarbeta kinnisvara; ettevõtlusalade ja vabade tööstuseks sobivate pindade turundamine koostöös MARO ja EASiga;
10. Kaugtöökontorite rajamine ja töö korraldamine seltsimajades, rahvaraamatukogudes ja endistes vallamajades (sh lairibaühenduse loomine; renditoetuste võimaldamine kasutajatele; ajaliselt paindlike kasutusvõimaluste loomine);
11. Väikeettevõtjatele toodangu turustamiseks kohalike müügikohtade loomine – linna-, aleviku- ja külaturgude taristu välja ehitamine ning väiketootjatele jõukohaste hindadega rentimine;
12. Kohalike ettevõtjate tunnustusmudelite loomine ja rakendamine – konkursid ja tunnustamisüritused;
13. Ettevõtlikkuse ja ettevõtlusalase õppe korraldamine koostöös JAEKiga - Ettevõtliku Kooli programmi toetamine; ettevõtlusringide ja töölaagrite korraldamine noortele; ettevõtlusõppe õpetajate koolitamise toetamine;

14. KOV teenuste arendamine töörandes osalevate uusimmigrantide ja nende perede lõimimiseks - sh hariduse tugiteenused, sotsiaalnõustamine.

Ettepanekud riiklike poliitikameetmete jätkamiseks ja muutmiseks

1. Suurendada tööseadusandluse paindlikkust sellisena, et: (a) tagatud oleks sotsiaalne kaitse (sh tervisekindlustus) erinevate lepinguliste töösuhete (sh käsundus- ja töövõtulepingud) korral; (b) töötingimuste eest vastutus kodus töötamise korral määratakse lepingupartnerite kokkuleppel; (c) pangad oleksid motiveeritud ettevõtluskontode avamiseks;
2. Muuta sotsiaalmaksu arvestamise aluseid selliselt, et sotsiaalmaksu tasumine jagatakse osaliselt töövõtjaga (50% maksab tööandja ja 50% maksab töövõtja ise);
3. Kiirendada riigi funktsioonide täitmiseks mittevajalike riigimaade ja riigivara tasuta võõrandamist kohaliku omavalitsuse üksustele;
4. Muuta munitsipaliseeritava riigimaa kasutusotstarbe muutmine paindlikumaks, sh määrata funktsioonid lähtudes KOV arengukavast;
5. Välja arendada riiklike ettevõtlusmeetmete (sh starditoetus, tööstusalade rajamise ja kaasajastamise investeringutoetused) piirkondlike erisuste meetodika, mis tagaks toetuste ja teenuste võrdväärse kättesaadavuse nn turutõrkega maakondades (nt starditoetuse andmisel ei tohiks palga- ja käibenõue olla kogu riigis ühesugune);
6. Jätkata Ettevõtlik Kool programmi toetamist ja tagada Eesti koolide õpetajatele tasuta koolitused Ettevõtlik Kool standardi saamiseks ning rakendamiseks kuni programmi eesmärgi saavutamiseni;
7. Luua ja arendada Jõgeva riigimajas kaugtöökeskuse teenuseid;
8. Luua toetusmeede kaugtöökeskuste väljaarendamiseks rahvaraamatukogudes, seltsimajades, endistes vallamajades;
9. Jätkata riigi toetusprogrammide taotluste ja aruandluse bürokraatia vähendamist;
10. Viia läbi konsultatsioonid maapiirkondade ja väikelinnade ettevõtjatega tööjõuprobleemi lahendamiseks (sisserändepoliitika kohaspetsiifiline paindlikkus; võõrtööjõu lõimimise toetusmeetmed; tööloaga võõrtöölise maksude osaline suunamine KOV eelarvesse);
11. Määratleda ettevõtluse arendamine kohaliku omavalitsuse korralduse seaduses (KOKS) KOV ülesandena (soovitavalt KOV kohustusliku koostöö ülesandena) ning tagada ülesande täitmiseks vastavalt KOV arengukavale piisav tulubaas;
12. Luua toetusmeede maapiirkondade töörande transpordikulude riiklikuks kompenseerimiseks ilma tööle sõidu kauguse kilomeetrite piiranguteta;
13. Tagada riigis tasakaalustatud Ettevõtluse Arendamise SA rahvusvaheline turundustegevus; pakkuda maakondade kohaturunduse teostamiseks platvorme (veebilehed, välireklaami kohad terminalides, välismessidel väljapanekuid, ajakirjanike vastuvõttud, tootetutvustusreisid reisikorraldajatele);
14. Soodustada asjakohase Haridus- ja Teadusministeeriumi määruse tingimustega ettevõtluse, loodus- ja täppiseaduste ning tehnoloogia huvihariduse ja huvitegevuse võimaluste eelisarendatavat loomist KOV-üksustes;

15. Kiirendada Riigi Kinnisvara AS, Ettevõtluse Arendamise SA, JAEK ja Põltsamaa valla koostööd Põltsamaa ametikooli endise hoonekompleksile kasutusotstarbe leidmisel (äriplaan, valmisolek võõrandamiseks, rahvusvaheline turundus);
16. Arendada edasi tööstusparkide toetusmeetmeid sellisena, et arvesse oleks võetud piirkondlike arengueelduste erisused.

Elukoha ja eluaseme väärtus

Strateegilised eesmärgid, mõõdikud ja sihtväärtused aastaks 2022

SE 3.1. Eluaseme väärtuse kasv

Mõõdikud:

- Eluhoonetega hoonestatud kinnisasja notariaalselt tõestatud ostu-müügitehingu keskmine väärtus võrdluses Järva ja Tartu maakondadega (2016: võrdluses Järvamaaga 66%, võrdluses Tartumaaga 19%; 2022: võrdluses Järvamaaga 100%, võrdluses Tartumaaga 30%)
- Korteriomandina müüdud eluruumide notariaalselt tõestatud ostu-müügitehingu keskmine väärtus võrdluses Järva ja Tartu maakondadega (2016: võrdluses Järvamaaga 87%, võrdluses Tartumaaga 12%; 2022: võrdluses Järvamaaga 100%, võrdluses Tartumaaga 25%)
- Eluruumide m² keskmine müügihind võrdluses Järva ja Tartu maakondadega² (2017: võrdluses Järvamaaga 83%, võrdluses Tartumaaga 22%; 2022: võrdluses Järvamaaga 100%, võrdluses Tartumaaga 30%)
- Omavalitsuste poolt eluaseme soetamiseks noortele pakutavate toetusmeetmete arv
- Tühjade hoonete ja rajatiste (kolemajade) likvideerimiseks või kasutusele võtmiseks rakendatud meetmete arv

SE 3.2. Elanike rahulolu oma elukohaga on kõrge

Mõõdikud:

- Elanike rahulolu oma elamistingimustega³;
- Elanike rahulolu koduasula elukeskkonnaga

Maakondlikud arendustegevused ja arenguideed

1. „Eesti Toscana“ mudeli (st maakonna kui maamajandusliku ja looduskauni piirkonna arendamise mudeli) välja töötamine ja ellu viimine Jõgevamaal – mudel sisaldab muuhulgas: (a) mahepõllumajanduse osakaalu tõstmist; (b) maamajanduse mitmekesistamist (aiandus,

² kv.ee kuulutuste statistika andmed, võimalusel asendada terviklikuma müügihinna infoga.

³ Rahulolu mõõtmisvõimalused on vaja välja arendada üleriigiliselt, nt KOV teenuste hindamise meetodika raames.

mesindus, puidukäsitöö); (c) kohalikul toorainel põhinevate toidutoodete ja kohalikel toidutradsioonidel põhineva köögi arendamist (sh kauba- ja kvaliteedimärgid *a la* „Peipsi kalatoidud“, „Põltsamaa vein ja juust“, „Jõgevamaa maitseed“, seda lisaks juba olemasolevale "Peipsi Toit" märgisele); (d) põllumajandusmaastike maastikukujundust (mosaiiksus, visuaalselt atraktiivne põllukultuuride vahelduvus); (e) kohalikele kultuuritraditsioonile põhineva asulamiljöö disaini väikelinnades ja maaasulates, sh keskuste väljaarendamist, haljastuse heakorrastatust, iseloomuliku avaliku ruumi „mööbli“ ja viidamajanduse kasutamist; (f) kultuurimälestiste ja miljööväärtuslike objektide esiletoomist; (g) maastikudisaini ja kunsti kasutust hekkide, alleede ja põlluäärte hoolduses; (h) kohalikele traditsioonile põhinevate laadade ja festivalide kultuuri edendamist; (i) matkamarsruutide loomist (sh eraldi jalgrattateed looduses, vaadete avamine);

2. Maakondliku projekti algatamine väikelinnade ja maa-asulate korterelamute hoonete ja õuealade säästlikuks renoveerimiseks (sh tüüplahendused õuealade tänavaruumi ja haljastuse kujundamiseks, juhendid õuealade heakorrastamiseks)
3. Maakondlike tunnustusürituste korraldamine – nt „ Jõgevamaa Kaunis Kodu“, „Jõgevamaa heakorrastatud küla, alevik, linn ja/või asum“;
4. Välja arendatava maakondliku teabe- ja turundusportaali raames maakonna kui elukoha turundus - müügis kinnisvara reklaam, visuaalne kohaturundus;
5. Maale elama maakondliku programmi loomine JAEK eestvedamisel ja KOV-üksuste toetusel (võimaluste tutvustamine; starditoetused; personaalsetel tutvustel põhinev turundustöö, jms)
6. Elanike keskkonna- ja ruumiteadlikkuse kasvule suunatud teavitustegevus - konkursid, edulugude tutvustus, koduloo uurimise edendamine, õppereisid.

Valdade arenguvajadused ja oodatav panus maakonna strateegiliste eesmärkide saavutamisel

1. Munitsipaalomandis maa võõrandamine elamupiirkondade arendamiseks – nt Koolimäe väikeelamute ala Palamusel; Kuningamäe - Tehnika tn uuselamupiirkond Põltsamaal; Voore noorteküla;
2. Munitsipaalaluruumide ehitus riikliku programmi raames;
3. Avaliku ja erasektori koostöömudeli loomine elamuarenduse edendamiseks - KOV ja ettevõtete kaasfinantseerimisel uute korterelamute ehitamine või asulakeskuste miljööväärtuslike majade rekonstrueerimine;
4. Kaasfinantseerimise ja lisatagatiste (lisaks riiklikule tagatisele) andmine noore pere „kodulaenu“ saamiseks;
5. Noortele suunatud piirkonda elamaasumise stipendiumite asutamine (sh koos kohustusega elada mingi periood toetust andnud KOV-üksuses);
6. Tühjade hoonete ja rajatiste likvideerimine – munitsipaalomandis lagunenud hoonete lammutamine; kasutusest väljas hoonetele ajutiste kasutusvõimaluste leidmine; eraomanike survestamine hoonete kasutuselevõtuks või lammutamiseks, vajadusel sundvõõrandamiseks vahendite leidmine;
7. Avaliku ruumi heakorra tagamine - teeäärte niitmine; parklate-peatuspaikade, bussiootepaviljonide ja ümbruse korrashoid; prügikonteineritele varjualuste ehitamine;

8. KOV otsetoetused eluhoonete kommunaalteenuste liitumistasude osaliseks kompenseerimiseks;
9. Linnades ja alevikes korteriühistute toetamine avaliku linnaruumi korrastajatena/haldajatena - ühistute nõustamine kortermajade korrashoiu ja renoveerimise küsimustes, korterelamute õuealade korrastamiseks ja mänguväljakute rajamiseks toetuste eraldamine; Kredex toetuste kaasfinantseerimine;
10. Heakorratööde korraldamine paikkondades - kogukondade toetamine talgute ja koristuskampaaniate läbiviimisel;
11. Linnakeskuste arendamine ideekonkursside kavandite põhjal - Põltsamaal - jõgi, keskväljak, promenaad; Mustvees – linnakeskus, järve- ja jõepromenaad; Jõgeval – keskväljak, raudteeäär ning Jõgeva linna ja alevikku ühendava Pedja jõe kaldapromenaadi välja ehitamine;
12. Alevike ja suuremate külakeskuste kordategemine - asularuumi disaini arendamine ja ühtlustamine; asutuste, kaupluste, söögikohtade atraktiivsem kujundus, eneseomase sümboldisaini elementide kasutus (nt Adavere asularuumis tuuliku sümbolika);
13. Miljööväärtuspiirkondade määratlemine, ehitustingimuste täpsustamine ja toetusmeetmete loomine;
14. Vooremaa Geopark projektis osalemine.

Ettepanekud riiklike poliitikameetmete jätkamiseks ja muutmiseks

1. Laiendada Hea Avalik Ruum programmi alevikesse ja suurematesse küladesse – toetada asularuumi uuendamise üleriigiliste uuringute läbiviimist ja tüüplahenduste välja töötamist, tagada riiklik kaasfinantseerimine asulakeskuste heakorrastamiseks;
2. Siduda riiklik üürimajade programm linnakeskkonna uuendamise eesmärgiga (st vältida olukorda, kus uute elamute rajamisega asulate äärealadele nõrgestataks asulakeskusi veelgi);
3. Leevendada looduskaitselisi piiranguid Vooremaal ja Peipsi rannikul elamualade rajamiseks;
4. Luua korterelamute õuealade korrastamise toetusmeede;
5. Luua kodulaenu riikliku käenduse meede, mis oleks kättesaadav üksnes kinnisvara turutõrkega maakondades;
6. Munitsipaliseerida riigimaid elamumajanduse arendamise eesmärgil;
7. Arvestada tulumaksusüsteemis elanike mobiilse eluviisiga – luua elanikele võimalus määrata kaks elamiskohta, mille vahel jagatakse tulumaks;
8. Laiendada lammutustoetuse sihtrühma – lisaks kohalikele omavalitsustele toetuse eraldamine ka eraomanikele.

Elanike sotsiaalne aktiivsus ja kaasatus

Strateegilised eesmärgid, mõõdikud ja sihtväärtused aastaks 2022

SE 4.1. Kõrge osalus tööturul

Mõõdikud:

- tööjõus osalemise määr (2017: 59,5%; 2022: 65%)
- töötuse määr võrdluses Järva ja Tartu maakondadega (2016: võrdluses Järvamaaga 67%, võrdluses Tartumaaga 161%; 2022: võrdluses Järvamaaga 100%, võrdluses Tartumaaga 130%)

SE 4.2. Aktiivsed kogukonnad

Mõõdikud:

- Kogukonnakogude ja/või asulavanematega asulate osakaal (2018: x; 2022: vähemalt 80% maakonna elanikest elab piirkondades, kus on moodustatud kogukonnakogu ja/või valitud asulavanem)
- KOV ning asula- ja kogukonnakogude (MTÜ, SA) vaheliste teenuste osutamise halduslepingute arv (kasvav)
- Kodanike -või vabaühenduste algatatud ja läbiviidud ürituste arv (kasvav)

SE 4.3. Arenenud kodanikuühiskond

Mõõdikud:

- Majanduslikult toimetulevate ja tegutsemisvõimekate kodanikuühenduste arv
- Maakondlike ühenduste, seltside, liitude, võrgustike jm organiseeritud koostööstruktuuride olemasolu
- Valdade noorte ja eakate esindusorganisatsioonide arv (2018: 2; 2022: 6)
- KOV juhtimisse ja planeerimisse elanike kaasamiseks korraldatavate ürituste arv omavalitsustes (kasvav)

SE 4.4. Elanike aktiivne osalus ühistegevustes

- Osalejate arv avalikel üritustel
- Kultuuri- ja spordiringide harrastajate suhtarv elaniku kohta (2016: 18,3%; 2022: 21% ehk 2016. aasta Eesti keskmine)

Maakondlikud arendustegevused ja arenguideed

1. JAEK mittetulundusühingute nõustamis- ja koolitusteenuste arendamine – juriidilise asjaajamise võimekuse ja oskuste koolitused; muud arendustegevused vastavalt vabaühenduste hetkevajadusele nende tegutsemisvõimekuse tõstmiseks;

2. JAEK kodanikuühiskonna edendamise tegevused - kodanikuks olemise ja kodanikuühiskonna rollide teadvustamise koolitused; õppereisid heade näidete juurde;
3. Sotsiaalse ettevõtluse arendamine JAEK ja Sotsiaalsete Ettevõtete Võrgustiku partnerluses – sotsiaalteenuste osutamiseks, sotsiaalselt nõrgemate elanike kaasamine teenuste osutamisesse;
4. Jõgevamaa Koostöökoja kogukondade ühisprojektide meetme elluviimine;
5. Maakondliku külaliikumise edendamine Jõgevamaa Kodukant tegevuse raames, sh Jõgevamaa Kodukant esindajate kaasamine maakonna arenduskoja ja valdkondlike nõukodade tegevusesse.

Valdade arenguvajadused ja oodatav panus maakonna strateegiliste eesmärkide saavutamisel

1. Kogukonnakogude ja asumiseltside loomise ning asulavanemate valimiseks tingimuste loomine, vajadusel kohalike kogukondade aktiveerimine;
2. Asulavanemate, kogukonnakogude ja asumiseltside tegevuse toetusmeetme kehtestamine – töö tasustamine ning kulude kompenseerimine;
3. Volikogu komisjonide töösse kogukonnakogude esindajate ja asulavanemate kaasamine;
4. KOV teenuste delegeerimine erinevates õiguslikes vormides tegutsevatele kogukondlikele ühendustele - teenuste delegeerimisel õiglase tasu ja planeerimisvõimaluste tagamine teenuseid osutavale organisatsioonile (pikaajaline leping);
5. Kogukonnakogude järjepidevat ja jätkusuutlikult tegevust motiveeriva rahastamismudeli juurutamine – ühtsed ja läbipaistvad reeglid, pikemaajalised tegevustoetused;
6. Kohalike kaasava eelarve protsesside lihtsustamine – nt ettepanekute tegemise lihtsustamine sellisena, et I etapis ei peaks tegelema tegevuste eelarvestamisega; põhirõhk peaks olema ideede genereerimisel ja edasi arendamisel kaasava eelarve protsessis;
7. Kohalike kaasamise meetodite mitmekesistamine – projektide ja planeeringute avalikustamine atraktiivses vormis (nt esitlus linna tänavatel); regulaarsete rahvakoosolekute korraldamine piirkondades; MTÜde ja SAde ümarlaudade regulaarne korraldamine; klubiliste kooskäimisevormide väljaarendamine erinevatele sihtrühmadele; piirkonnast pärit silmapaistvate inimestega kontakti loomine, nende kaasamine valla arendustegevusse;
8. Kodulooliste tegevuste algatamine – sh noortele suunatud ekskursioonid koduvalla ja kodumaakonna paikadesse, ettevõtetesse jms.; jätkusuutlik ja traditsiooniline kodulooliste uuringute (foto ja videokonkursid) konkurss - võitjate tunnustamine, auhindamine;
9. Kogukondlike teenuste algatamine KOV ja külaseltside koostöös – nt. saunateenus, supiköök, sotsiaaltransport, pesumaja, lastehoid, internetikasutaja (e-teenuste kasutamiseks) koolitused jne maapiirkonnas;
10. Elanike kaasamine valla juhtimise ja investeringute planeerimise protsessi spordi, kultuuri, rahvakultuuri harrastajate, huviringide, külaseltside, eakate akadeemia, päevakeskuste, raamatukogude, koolide kaudu.

Ettepanekud riiklike poliitikameetmete jätkamiseks ja muutmiseks

1. Kehtestada piirkondlikud maksusoodustused sotsiaalmaksu määra osas ning laiendada töökohtade loomise programmi Jõgevamaale (sh tööturult eemal olevate hõlmamiseks);

2. Vähendada MTÜde tegevuse halduskoormust taotluste ja aruandluse esitamisel – kehtestada seaduste tasandil erisused väikeprojektide lihtsustatud menetlemiseks;
3. Kehtestada regionaalsed maksusoodustused annetamisel ja erisused sotsiaalset aktiivsust ja toimetulekut tagavate toetuste jagamisel;
4. Täiendada KOKSi sellisena, et tagatud oleks kogukondlike huvide arvestamine – sh. määrata kogukonnakogude rahastamise ülesande sisaldumine KOV põhimääruses;
5. Toetusmeetme loomine, mille abil MARO või KOV saaks mittetulundusühingutele pakkuda juristi, raamatupidaja ja finantsnõustaja teenuseid.

4.3 Jõgevamaa arenguvision

Jõgevamaa arenguvision koosneb kahest teineteist täiendavast osast – strateegilise arengu visioonist ning ruumilise arengu visioonist.

Jõgevamaa strateegilise arengu visioon lähtub arendustegevuse prioriteetidest ning nende raames seatud eesmärkide sihtväärtustest.

Jõgevamaa on Eesti maakond:

- mis toimib valdade, organisatsioonide ja inimeste koostööpiirkonnana, riigi haldusregioonina, elanike identiteedi osana ja elukoha maine tugevdajana;
- mille ettevõtjate kasumid ja töötajate töötasud tagavad elanikkonna heaolu;
- kus elukoht on väärtuslik ja elanike poolt väärtustatud;
- milles elanikud on kaasatud ja osalevad ühiskonnaelus.

Jõgevamaa ruumilise arengu visioon on sõnastatud Jõgeva maakonnaplaneeringus:

Aastaks 2030+ on Jõgevamaa kvaliteetse ja mitmekesise elukeskkonnaga, sidusa ruumistruktuuriga, kultuuriliselt ning majanduslikult hästi arenenud maakond.

Kvaliteetse elukeskkonna tagavad kvaliteetse linnaruumiga keskused, kus on avar elu- ja töökohtade ning teenuste valik ning elujõuline loodusliku elukeskkonnaga maaline asustus. Elujõulise maalise asustuse tagavad põllumajandus ja metsandus koos hästi korraldatud kultuuri- ja loodusturismiga. Ruumiline mitmekesisus ja piirkondlikud eripärad annavad inimestele vabaduse valida sobiv elu- ja töökoht ning nendega sobituv elustiil.

4.4 Ruumilise arengu üldlahendus

Ruumilise arengu üldlahendus lisatakse arengustrateegiasse pärast avaliku väljapaneku ja avalike arutelude tulemusi.

5 Lisa 1: Valdkondlik arendustegevus

5.1 Haridus ja noorsootöö

Seos maakonna strateegiliste võtmeteemadega

Haridus on üheks peamiseks arenguteguriks nii iga üksikisiku kui ka erinevate territoriaalsete kogukondade – sealhulgas ka Jõgevamaa - jaoks. Hariduses toimuvad arengud mõjutavad otseselt ka edu võimalusi maakonna arengustrateegia prioriteetsetes valdkondades. Üksnes haritud ja oskuslikele inimestele tuginedes on võimalik jätkusuutlikult tõsta tootlikkust maakonna ettevõtetes. Konkreetsemaid arengueeldusi ettevõtluse arenguks loovad tugev ettevõtlusõpe üldharidus- ja kutsekoolides, huvihariduse ja huvitegevuse võimalused tehnilistel erialadel, täiend- ja ümberõppe kättesaadavus maakonna elanikele. Samavõrra oluline on koolide (samuti huvikoolide ja noortekeskuste) panus noorte kasvatamiseks kodukohta väärtustavateks ja sotsiaalselt aktiivseteks kodanikeks, kes soovivad panustada maakonna arengusse. Aktiivsete gümnaasiumiealiste noorte kohalolu või selle puudumine kujundab piirkonna ühiskondliku elu iseloomu ja kuvandit.

Maakonna arenguvõimalused riikliku poliitika ja kohalike arengueelduste raames

Riiklik haridusstrateegia käsitleb haridust avaras vaates läbi elukestva õppe mõiste, millesse on formaalharidussüsteemi (lasteaed, põhikool, gümnaasium, kutseõppeasutus, kõrgkool) kõrval hõlmatud täiendus- ja ümberõppe ning mitteformaalne õpe kogu selle mitmekesisuses. Maakonna hariduselu arendamise seisukohast on võtmetähtsusega see, et strateegia ja valdkondlik õigusruum jaotab avalikud ülesanded formaalharidussüsteemis riigi ja KOV-üksuste vahel selliselt, et riik vastutab kutse- ja gümnaasiumihariduse ning KOV põhi- ja alushariduse kättesaadavuse eest.

Riigi eestvedamisel asutati alates 2013. aastast Jõgeva linnas tegutsev riigigümnaasium. Tegevust jätkavad ka gümnaasiumiharidust andvad munitsipaalkoolid Põltsamaal, Mustvees, Avinurmes ja Palamusel. 2015. aastal liideti Põltsamaa Ametikool Järvamaa Kutsehariduskeskusega, peale mida kutsehariduse andmine Põltsamaa piirkonnas lõpetati. Riigi kutsekoolina jätkab tegevust Luua Metsanduskool. Sõltumata riigi ja KOV vahelisest vastutuse jaotusest on Jõgevamaa kui 3 sarnase võimekusega KOV-üksusest moodustunud maakonna huvides tagada gümnaasiumihariduse kättesaadavus kõigis kolmes vallakeskuses. Seega on vajalik riigi ja KOV koostöö jätkusuutlikku haridusvõrgustiku mudeli loomisel, mis lisaks kitsalt hariduspoliitilistele põhimõtetele arvestaks ka piirkondade elujõulisusega laiemalt. Arvestades seda, et paljud maakonna noored ei jää kodupiirkonna gümnaasiumisse, on gümnaasiumiastmete jätkusuutlikkuseks vajalik ka sisuline arenguhüpe õppekvaliteedis.

Prognoositav laste ja noorte arvu kahanemise trend ning haldusreformi järgselt kujunenud uus territoriaalne olukord nõuavad kohalike haridusvõrkude optimeerimist. See võib sisaldada nii kooliastmete arvu vähendamist põhikoolides, kui ka algkoolide sulgemist (eeldusel, et teine kool on mõistliku kättesaadavuse taseme tagamiseks piisavalt lähedal). Lasteaiateenuse kodulähedasema

alternatiivina tuleks kaaluda erasektori poolt pakutavat lastehoiuteenust, kuid seda koostöös munitsipaallasteaedadega. Mõistlik on optimeerimisotsused teha enne haridushoonete rekonstrueerimise ja renoveerimise investeerimisotsuseid. Kuigi mitmete haridusasutuste hooneid on maakonnas viimasel ajal kaasajastatud ning ehitatud on ka täiesti uusi haridushooneid, siis on vajalike investeeringute maht haridustaristusse jätkuvalt suur. See vajadus hõlmab kooli- ja lasteaiahooneid, aga ka spordiväljakuid, klassiinventari, IT-seadmeid, õppevahendeid jne. Püsivaid jõupingutusi nõuab noorte õpetajate pealekasvu tagamine ning seoses hariduslike erivajadustega laste osakaalu kasvuga ka tugispetsialistide kaadri tugevdamine.

Seoses täiend- ja ümberõppega on haridusasutuste ja ettevõtjate koostöös vaja langetada otsus selles osas, kuid võrd otstarbekas on teenuste väljaarendamine maakonna haridusasutustes ning kuid võrd tuleks tugineda väljaspool maakonda asuvate haridus- ja koolitusasutuste ressursile.

Ruumilise arengu põhimõtted ja lahendused

Maakonna haridusasutuste soovituslik võrgustik on teenuskeskuste võrgustiku kujul määratletud 2017. aastal kehtestatud Jõgeva maakonnaplaneeringus. Üldised ruumilise arengu põhimõtted ja suundumused on määratletud hariduse valdkonna kohta järgnevalt:

- Säilitada ning tagada lasteaedade ja/või põhikoolide I aste (1.-3. klass) ning huvihariduse võimalused kõikides keskustes;
- Säilitada ning tagada põhikoolide II ja III aste (4.-9. klass) maakondlikus keskkuses, piirkondlikes keskustes ja kohalikes keskustes;
- Säilitada ning tagada gümnaasiumid, õpilaste majutus, täiskasvanute täiend- ja ümberõppe võimalused maakondlikus keskkuses ja piirkondlikes keskustes;
- Tagada Luua Metsanduskooli säilimine kutsekoolina ja arendamine kompetentsikeskuseks;
- Tagada hariduslike erivajadustega õpilaste kooli olemasolu ja ametiõpe maakonnas.

Haldusreformi järgselt väärrib uuesti kaalutamist nõue säilitada lasteaiaid ning algkoolid kõigis maakonnaplaneeringu keskustes, samuti huvihariduse võimalused kõikides keskustes.

Maakondlikud arendustegevused ja arenguideed

1. Maakondliku hariduskoostöö haldusreformi järgne taaskäivitamine – arutelude algatamine hariduse valdkonna ülesannete täitmise tõhusama ja tulemuslikuma mudeli välja arendamiseks (vaja on otsustada: (a) kas KOV-üksused tegelevad ise kõigi haridusküsimustega või on otstarbekas osa, suuremat mastaapi eeldavaid ülesandeid ühiselt täita, sh koos rahade delegeerimisega; (b) kuidas toimub võimalike ühiselt täidetavate ülesannete korral koostöö koordineerimine - koostöö koordineerimine KOV-üksuste aastases roteeringus ja/või hariduse ja noorsootöö koordinaatori töökoha loomine MARO juurde);
2. Maakondliku haridustöötajate võrgustumise edendamine - õpetajate tööhõive analüüs ja koormuste jaotamine; kogemustevahetuse päevad õpetajatele; koolitused heade praktikate tutvustamiseks; huvikoolide ja huviringide pedagoogide ja juhendajate vallaülene „vahetus“;
3. Maakondlik koostöö õppetöö korraldamisel - õppesuundade koordineeritud välja arendamine maakonna gümnaasiumite koostöös; õppesuundadele vastavate koolitus ja praktikavõimaluste

loomine koostöös maakonna ettevõtetega; üldharidus- ja kutsekoolides ettevõtlusõppe kursuste õpetamine; pärimuskultuuri ja kodanikuks olemise kultuuri tähtsustamine õppetöös; spetsiifiliste erivajadustega õpilaste õppe korraldamine koostöös Kiigemetsa kooliga ning loodava maakondliku kompetentsikeskusega (vt. sotsiaalhoolekandeline abi maakondlikke tegevusi); maakondlikest (ja ka laiemast Peipsi piirkonna) vajadustest lähtuvalt vene õppesuuna arendamine Mustvees;

4. Hariduse maakondliku tunnustussüsteemi hoidmine – õpilaste maakondlike olümpiaadide ja muude võistluste korraldamine; maakonna parima õpetaja konkursi läbiviimine;
5. Koolide, haridusametnike ja Jõgevamaa Ühistranspordikeskuse koostöö ühistranspordi sõiduplaanide ja muude liikuvuslahenduste kavandamisel sellisena, et arvestatakse väikeasulate ja hajaasustuspiirkondades elavate noorte liikumisvajadusega (vt. ka liikuvuse maakondlikke tegevussuundi);
6. Noorte aktiveerimine maakondlikus koostöös - osaluskogude (koolide õpilaskogu, KOV noortevolikogud) tekke initsieerimine, infovahetus, ühisüritused, KOV toetuskeemide tekke algatamine kõigis valdades noorte omaalgatuse toetamiseks;
7. Põhi- või keskhariduseta ja/või erialase ettevalmistuseta täiskasvanute kaardistamine, olukorra analüüs ning koostöös maakonna kutse- ja üldhariduskoolidega ning regiooni kõrgkoolidega sihtrühmale üld- ja kutsehariduse võimaluste tagamine;
8. Maakonnaplaneeringus määratletud hariduse ruumilise arengu põhimõtete ja suundumuste elluviimise seire.

Valdade arenguvajadused ja oodatav panus maakonna strateegiliste eesmärkide saavutamisel

1. KOV haridusülesannete analüüsimine koostöövajaduse vaatepunktist – koostöövajaduse olemasolul vastavate ülesannete delegeerimine maakonna tasandile;
2. Valdade koolivõrkude analüüs ja vajadusel optimeerimine, sh Mustvee ühtse hariduskeskuse välja arendamine; kutseõppe integreerimine gümnaasiumite õppekavadesse; õpilaskodude loomine;
3. Põltsamaa ja Mustvee vallas gümnaasiumiastmele täiendava rahastamise tagamine kohalikust eelarvest riigigümnaasiumitega konkurentsivõimelise hariduse andmiseks;
4. KOV lasteaedade ja koolihoonete rekonstrueerimine ja renoveerimine – vastavalt vajadusele, ühinemislepingutele ja KOV arengukavadele:
 - a. Jõgeva vallas: Jõgeva Põhikooli ehitamine, Jõgeva Põhikooli spordihalli ehitamine, Sadala kooli hoone rekonstrueerimine, Torma Põhikooli õppehoone rekonstrueerimine, Torma lasteaed Linnutaja hoone, Palamusele uue lasteaiahoone ehitamine; Palamuse lasteaia Kaarepere hoone väline soojustamine ja parkla renoveerimine; Palamuse lasteaia Kaarepere mänguväljaku arendamine (mänguväljakud, piirdeaiad, teed jms);
 - b. Mustvee vallas: Mustvee linna uue koolimaja ehitamine või olemasolevate koolihoonete rekonstrueerimine; Avinurme lasteaia rekonstrueerimine või uue hoone ehitamine; Avinurme vana koolimaja renoveerimine (sööklakompleks, hoone 2.korrus); Voore Põhikooli renoveerimine; Lohusuu Kooli renoveerimine;
 - c. Põltsamaa vallas: hariduslinnaku rajamine Põltsamaa Ühisgümnaasiumi juurde (Lille tn õppehoone rekonstrueerimine, õueala läbimõeldud arendamine), Puurmani lasteaed

Siilipesa ja Põltsamaa linna lasteaedade Tõruke ja Mari rekonstrueerimine või uute ehitamine; Esku lasteaia-koolihoone rekonstrueerimine (elektri-, kütte- ventilatsiooni-, vee- ja kanalisüsteemide vahetus);

5. Huvihariduse ja -tegevuse tunniplaanide koostamisel õpilasest lähtumine (ajad, toimumiskohad), õpilaste kaasamine huviringide planeerimisse;
6. Loodusteaduste, tehnoloogia ja maastikuarhitektuuri huviõppe võimaluste arendamine, sh koostöös kohalike ettevõtete, Luua Metsanduskooliga ja Tartu kõrgkoolidega;
7. Noore õpetaja toetusmeetmete rahastamine – munitsipaalkorterite üürimine, kolimistoetuse maksmine jms;
8. Valdade haridus- ja noorsootöötajate, noortekeskuste ja sotsiaaltöötajate koostöö Rajaleidja keskuste ja Töötukassa esindustega mitteõppivate ja –töötavate noorte (NEET) aktiveerimisel.

Ettepanekud riikliku poliitika kujundamiseks

1. Jätkata KOV kooli- ja lasteaiahoonete rekonstrueerimise investeerimistoetustega;
2. Arendada edasi täistsükli gümnaasiumite rahastamismudelit selliselt, et tagatud oleks nende jätkusuutlik areng; kaalutleda ka nt erinevate õppekohtade lubamist riigigümnaasiumi osana, koostööd kutsekoolidega kutse- ja üldkeskhariduse lõimimiseks õppekavades;
3. Ehitada Jõgevamaa Gümnaasiumi juurde võimla ja õpilaskodu;
4. Jätkata Luua Metsanduskooli hoonete ja rajatiste remonti ja rekonstrueerimist vastavalt Luua Metsanduskooli arengukavale aastateks 2016 -2020;
5. Jätkata huviharidustoetustega, motiveerida toetuste tingimustes huvitegevuse ja huvihariduse korraldamist loodusteaduste, tehnika ja ettevõtluse valdkondades;
6. Jätkata noorte koostöögruppide meetmega;
7. Kaaluda osade Innove toetuste (ettevõtlusõpe, lapsehoiukoht) vahendite eraldamist MAROdele.

5.2 Kultuur, vaba aeg ja sport

Seos maakonna strateegiliste võtmeteemadega

Elanike võimalus osaleda kultuurilises isetegevuses, harrastada spordialasid, käia erinevatel kultuuri- ja spordiüritustel on kohaliku elukeskkonna kvaliteedi oluline osa, mis kujundab elukoha väärtust inimese jaoks. Vaba aja ühine veetmine tugevdab inimeste vahelisi seoseid ning selle läbi osalusvalmidust ühiskondlikus-kogukondlikus elus. Kodukoha ajaloo ja pärimuse tundmaõppimisel, kultuuri- ja spordisündmustes osalemise kaudu luuakse noortes tugev side maakonnaga. Maakonnas korraldatavad kultuuri- ja spordiüritused, siinsed kultuurimälestised (nt. Põltsamaa loss, pühakojad) ja mäluasutused (nt. Palamuse muuseum) vormivad elanike identiteeti ning nende külastamine turistide poolt kujundab maakonna mainet. Tehtavad investeeringud kultuuri- ja sportimisvõimaluste parandamiseks toetavad paljudel juhtudel ka maakonna turismi- ja puhkemajanduse ettevõtete tootlikkust, luues täiendavaid võimalusi turismitoodete väljaarendamiseks.

Maakonna arenguvõimalused riikliku poliitika ja KOV vajaduste raames

Riigi "Kultuuripoliitika põhialused aastani 2020" seab eesmärgiks, et "kõigile Eesti elanikele peab olema tagatud võimalus kultuuri luua ja sellest osa saada sõltumatult regionaalsetest, sotsiaalsetest, kultuurilistest, etnilistest, vanuselistest, soolistest või teistest individuaalsetest eripäradest ja – vajadustest". Riigi kultuuripoliitika põhifookus on nn professionaalse kultuuri edendamine, kuid vastavalt põhialustele on „kohalikel omavalitsustel kanda oluline roll kohaliku tasandi kultuurielu korraldamisel, kultuuriasutuste ülalpidamisel ning kultuuritegevuse toetamisel“.

Riiklikest kultuuriasutustest paikneb Jõgevamaal Palamuse O. Lutsu Kihelkonnakoolimuuseum, mille arendamisse on riik viimastel aastatel oluliselt investeerinud. Renoveeritud ja laiendatud ruumides avati muuseum 2018. aasta detsembril. Muuseum on tähtis siseturismi külastusobjekt, mille külastajate arv lähiaastatel prognooside kohaselt märkimisväärselt kasvab. Kuigi paljud maakonnamuuseumid Eestis on reorganiseeritud riigiasutustest sihtasutusteks, jätkab Palamuse muuseum riigimuuseumina. Lisaks tegutsevad maakonnas mitmed munitsipaal- ja eramuuseumid, mille roll on eelkõige kohaliku pärandi edasikandmine ja kultuuriürituste korraldamine kohalikule kogukonnale.

Kultuuri-, rahva- ja seltsimajade ülalpidamine ja sisuga täitmine on kohaliku omavalitsuse ja erasektori aktiivi ülesandeks. Hooned vajavad üldjuhul investeeeringuid kas täielikuks renoveerimiseks või siis ruumide ja tehnika kaasajastamiseks. Ka rahva- ja seltsimajade võrgustiku optimaalsus nõuab eelnevat analüüsi – väiksemates kohtades on otstarbekas erinevate teenuste, sh seltsimaja ruumide koondamine ühisesse külakeskusesse. Laulu- ja rahvatantsukultuuri arengus mängib tähtsat kohta üleriigiliselt koordineeritav laulu- ja tantsupidude protsess, milles osalemist tuleb väärtustada. Rahvakultuuri ja liikumisharrastuse arengut piirab juhendajate puudus.

Raamatukogude võrgustiku arendamine on KOV ülesandeks, kuid oluliseks suunda näitavaks arengudokumendiks on Eesti Raamatukoguhoidjate Ühingu koordineerimisel ja Kultuuriministeeriumi toel on valminud „21. sajandi raamatukogu visioonidokument“, milles nähakse ette raamatukogude rolli laiendamist kohalikus elus – infokeskuse ja vajadusel ka kaugtöökeskusena, samuti seltsimajana ja kultuurisünnimuste korraldajana. Sarnaselt hariduse valdkonnale on ka raamatukogunduses asjakohane raamatukogude kohalike võrgustike optimeerimine, seda eelkõige organisatoorse ühinemisenä ning haruraamatukogude lõimimisenä teiste (kogukonna)teenustega.

Riigi spordipoliitikas on tähtsal kohal spordiürituste korraldamise, saavutusspordi ja liikumisharrastuse toetamine üleriigilisel tasandil. Kohaliku sporditaristu arendamine ja harrastusvõimaluste loomine on eelkõige KOV ja erasektori ülesanneteks. Selles osas on maakonnas väga suured arenguvajadused. Ka spordi valdkonnas on võimalik investeeeringute kasutamine sellisenä, et ühtaegu parandatakse kohalike elanike sportimisvõimalusi ning rikastatakse piirkondade turismi- ja puhkemajanduse külastuskeskkonda.

Ruumilise arengu põhimõtted ja lahendused

Jõgeva maakonnaplaneering määratleb peamiste kultuuriasutuste ning spordihoonete ja –rajatiste ruumilise paiknemise põhimõtted teenuskeskuste võrgustikus. Valdkonna ruumilise arengu põhimõtted ja suundumised on:

- *Tagada kultuuri- ja spordiobjektide säilimine ning sihipärane kasutus;*
- *Staadionite säilitamine ning rajamine tagada maakondlikus keskuses ja piirkondlikes keskustes;*
- *Pallimänguväljakute säilitamine ning rajamine tagada kõikides kohalikes ja osades lähikeskustes;*
- *Tagada raamatukogude säilimine;*
- *Laulu- ja tantsuväljaku rajamine Jõgeva linna;*
- *Jäähalli rajamine Jõgeva maakonda;*
- *Ujula rajamine Põltsamaa linna;*
- *Jalg- ja jalgrattateede võrgustikku rajada ka spordi- ja puhkeotstarbelisel eesmärgil.*

Maakonnaplaneeringus kavandatud kergliiklusteede võrgustiku väljaarendamine (vt. liikuvuse ptk) pakub täiendavad liikumisharrastuse võimalusi.

Maakondlikud arendustegevused ja arenguideed

1. Maakonna kultuurikoordinaatori ametikoha loomine MARO struktuuris⁴ ja talle ülesannete määramine, sh: suhted ürituste sponsoritega; kollektiividele mentorite leidmine; suurürituste korraldajate lepinguline tööle võtmine; teabe kogumine ja kultuurikalendri haldamine; kollektiivjuhtide toetamine; teatrietenduste, kunstinäituste, muusikaürituste toomine maakonda; uute maineürituste loomine; ürituste ja sündmuste turundamine, meediasuhtlus; maakondlike kultuuri ümarlaudade korraldamine kogemuste vahetamiseks; kampaaniad kultuuri- ja spordiüritustel esmase osaluse motiveerimiseks; kultuuriturismi arendamine;
2. Maakondliku spordiliidu rolli mõtestamine koostöös KOVide ja spordiklubidega - spordiliit kui: (a) saavutusspordi järelkasvu ettevalmistamise tingimuste looja; (b) liikumisharrastuse ja rahvaspordi arendaja; (c) kohalike omavalitsuste, spordiklubide, spordiürituste korraldajate ja vabatahtlike koostöö koordineerija ja võimestaja; (d) treenerite jätkusuutlikkuse tagamiseks arendavate tegevuste elluvija (nt koolitused, noorte treenerite mentorlus);
3. Elanike liikumis- ja spordialaste hoiakute, teadmiste ja oskuste arendamine, (keha)kultuuri ning positiivsete väärtushinnangute kujundamine;
4. Maakonna Spordikongressi/konverentsi korraldamine;
5. Ühise maakondliku kultuuri- ja spordikalendri iga-aastane koostamine ja kokku leppimine KOV-üksuste, ettevõtete, kultuuriühingute ja spordiklubide koostöös;
6. Maakonna noorte ja täiskasvanute meistri- ja karikavõistluste korraldamine kõigil piisava osalejaskonnaga spordialadel;

⁴ Arvestades Jõgevamaa Kultuurikoja ja maakonna rahvakultuuri spetsialisti olemasolu, tuleks veelkord kaalutleda, kas uue ametikoha loomine on otstarbekas või on ettepanekus loetletud ülesanded võimalik täita juba olemasoleva inimressursiga.

7. Juhendajate (sh vabatahtlike) maakondliku koostöövõrgustiku arendamine, et tagada kodulähedasi juhendatud osalusvõimalusi rahvakultuuri ja spordiringides - omavalitsuste ülese (maakonna üleste) treenerite palkamine koostöös valdade spordijuhtide ja JSL Kaljuga;
8. Maakondlike kultuuri-, tervisedenduse ja spordiinimeste tunnustusürituste korraldamine;
9. Vaba aja veetmisega seotud liikumisvajadustega arvestamine maakonna transpordikorralduses (sh Jõgevamaa Ühistranspordikeskuse poolt liinivõrgu planeerimisel);
10. Kultuuri- ja spordiobjektide atraktiivsuse suurendamine puhkemajanduse huvides erinevate innovaatiliste lahendustega;
11. Kultuuri- ja sporditurismi maakondlike ühispakettide arendamine MARO eestvedamisel - kodukandi giiditeenus, kaasaegsed kohaviidad, koostöö kultuurikollektiivide/kultuuritöötajate ja turismiettevõtjate vahel turistidele meelelahutuse pakkumisel, pakettide ühisturundus;
12. Maakonnaplaneeringus määratletud kultuuri- ja spordielu ruumilise arengu põhimõtete ja suundumuste elluviimise seire.

Valdade arenguvajadused ja oodatav panus maakonna strateegiliste eesmärkide saavutamisel

1. Kultuuri- ja rahvamajade hoonete renoveerimine
 - a. Jõgeva vallas: Laiuse Seltsimaja renoveerimine, Jõgeva Kultuurikeskuse hoone renoveerimine ja reo- ja sademeveekanaliseerimise juurde ja ümberehitus, Kaarepere rahvamaja rekonstrueerimine, Torma piirkonna rahvamajade hoonete rekonstrueerimine, Kaarepere spordi- ja huvimaja renoveerimine;
 - b. Põltsamaa vallas: kultuuri- ja rahvamajade hoonete renoveerimine, Lustivere kultuurimaja välisfassaadi korrastamine, uue küttesüsteemi rajamine ja välilava katuse renoveerimine;
 - c. Mustvee vallas: Saare Rahvamaja, Avinurme Kultuurikeskus, Kasepää Rahvamaja.
2. Kultuuri- ja rahvamajade seadmepargi uuendamine;
3. Lauluväljakute ja välilavade rajamine ja renoveerimine – Jõgeva laulu- ja tantsuväljaku rajamine Jõgeva linna; Kasepää laululava arendamine (tantsuplats, promenaad, kaldakindlustus, parkla);
4. Spordihoonete ja rajatiste ehitamine ja rekonstrueerimine – Jõgeva staadion, Jõgeva Põhikooli spordihoone, Põltsamaa (jalgpalli)staadion, Puurmani staadion, Avinurme spordihoone, Mustvee ja Põltsamaa SPA/ujulad, Kuningamäe ja Kamari spordi- ja puhkekompleksid; Kuremaa spordikeskus;
5. Multifunktsionaalse jää- ja kontserdihalli ehitamine Jõgevale (kontsert- ja teatrilava, tribüünidega korvpalli-, saalihoki- ja jäähokisaal, kurlingurajad);
6. Avalike lähiliikumisparkade rajamine kõigis maakonnaplaneeringu keskustes – välijõusaalid, pallimängude väliväljakud, jooksurajad; väikelinnades *skate*-pargid;
7. Spordi huvihariduse arendamine – Kuremaa spordikooli ja Põltsamaa spordikooli erialade tugevdamine ja nõudluse olemasolul erialade laiendamine;
8. Avalike spordi- ja mänguväljakute (lähiliikumisparkade) rajamine, uuendamine ja hooldus kõigis maakonnaplaneeringu keskustes;
9. Piirkondlike ja kohalike terviseradade väljaarendamine - Mustvee piirkonna terviserajad, Kuremaa ja Virtuse terviserajad, Kuningamäe terviserajad;

10. Olemasolevate hoonete ja rajatiste riskasutuse juurutamine – koolihoonete kasutamine koolivälisel ajal; seltsiruumide 24/7 avatus kokkuleppel;
11. Rahvaraamatukogude arendamine 21. sajandi raamatukogudeks – infoteenuste osutajad, riigi käepikendus e-valla ja e-riigina, kaugtöökeskused, seltsimajad, kogukonnakeskused, kultuuriürituste korraldajad;
12. Kultuurimälestiste ja miljööväärtuslike objektide säilitamine, restaureerimine ja neile kasutusvõimaluste loomine - sh Põltsamaa lossikompleks, Kuremaa mõisakompleks, pühakojad;
13. Kalmistute kaardistamine ja kalmistuprogrammi arendamine – parklad, piirdeaiad, jäätmekogumissüsteemid, valgustus;
14. Rahvakultuuri kollektiivide ja spordiringide juhendajate motivatsioonisüsteemide arendamine.

Ettepanekud riikliku poliitika kujundamiseks

1. Luua toetusmeede rahva- ja seltsimajade kujundamiseks multifunktsionaalseteks teenuskeskusteks;
2. Luua toetusmeede kultuuri- ja rahvamajade seadmepargi uuendamiseks;
3. Taasluua toetusmeede suuremate kultuuri- ja spordiürituste korraldamiseks vajaliku taristu (lauluväljak, staadion, kultuuri- ja spordikeskus) väljaehitamiseks maakonnakeskustes;
4. Treenerite palgatoetuse skeemi arendamine sellisena, et klubid oleksid motiveeritud tööle võtma ka noori arenevaid treenereid (kellel puudub V tase);
5. Kehtestada maksusoodustused kultuuri- ja spordiürituste sponsorlusele;
6. Arendada laulu- ja tantsupeo kollektiivjuhtide tasustamise süsteemi selliselt, et arvestatud oleks juhtide erinev töökoormus ja panus peo õnnestumisele (st arvestataks juhendatavate kollektiivide arvu);
7. Kaaluda maakondlikele arendusorganisatsioonidele eraldatavate kultuuritoetuste osa suurendamist, kes jagaksid ressursid maakondlikest ja kohalikest prioriteetidest lähtudes;
8. Tagada vajadustele vastav rahastus välja töötatavale maakonna tervisespordikeskuste arendamise programmile.

5.3 Sotsiaalhoolekandeline abi, tervishoid ja turvalisus

Seos maakonna strateegiliste võtmetemadega

Sotsiaalhoolekandeline abi ja tervishoiuteenuste osutamise oluliseks eesmärgiks on elanike osalus- ja tegevusvõime taastamine ja säilitamine, seda nii seoses tööturuga, aga ka laiemalt ühiskonda ja kogukonna arengusse panustamiseks. Tervena elatud aastad toetavad elanike iseseisvat toimetulekut ning panust ühiskonnaellu. Korrakaitse, päästevõimekus ja nendega kaasnev turvatunne on oluliseks elukeskkonna kvaliteedi osaks.

Maakonna arenguvõimalused riikliku poliitika ja KOV vajaduste raames

Tulenevalt rahvastiku vananemisest sotsiaal- ja tervishoiuteenuste vajadus maakonnas tulevikuaetes hoolimata elanike arvu kahanemisest pigem suureneb. Sotsiaalsete probleemide ring, millega maakonnas tegeleda on lai – töötus; haigustest või vanusest tulenevad iseseisva toimetuleku probleemid; tervistkahjustav eluviis, sõltuvus- ja riskikäitumine, alkoholism, ebatervislik toitumine ja liikumisharjumuste puudumine; perevägivald; koolikohustuse mittetäitmine. Samas on teenusvajaduse mahud väikesed, seda ka Eesti kontekstis, mis suurendab vajadust teha koostööd sotsiaal- ja tervishoiuteenuste arendamisel ja osutamisel.

Heaolu arengukava 2016-2023 sõnastab riikliku sotsiaalpoliitika kaks üldeesmärki: 1) tööhõive kõrge tase ning pikk ja kvaliteetne tööelu; 2) sotsiaalse ebavõrdsuse ja vaesuse vähenemine, sooline võrdsus ning suurem sotsiaalne kaasatus. Töötute tööleaitamisega ning järjest enam ka teiste tööturu osaliste tööväime suurendamisega tegelevad Jõgevamaal riigi Töötukassa osakond Jõgeva linnas ning büroo Põltsamaa linnas. Neid täiendab noortele suunatud karjääri- ja õppenõustamisteenuseid osutav Rajaleidja keskus Jõgeva linnas, mis on samuti riikliku võrgustiku osa.

Sotsiaalhoolekande seaduse alusel on KOV kohustatud osutama 13 sotsiaalteenust, lisaks millele võidakse korraldada ka teisi sotsiaalteenuseid. Ka lastekaitse on esmaselt kohaliku omavalitsuse korraldada. Omavalitsuste peamiseks probleemiks on teenusepakujate ja personali puudus, nende osaline töökoormus ja sellest tulenev väike töötasu, mis ei motiveeri inimesi sotsiaalvaldkonnas teenust osutama või töötama. Koduteenus on üks peamisi sotsiaalteenuseid, kuid paljudes omavalitustes ei suudeta personalipuudusel osutada kõigile abivajajatele ning seda osutavad sotsiaaltöötajad on enamasti ülekoormatud. Puudu on ka sotsiaaleluruumidest.

Sotsiaalhoolekandes on oluliseks riikliku poliitika muutuseks see, et suund on võetud kodus iseseisvat toimetulekut ja kogukonnas elamist toetavate teenuste eelisarendamisele. Vastavate teenuste korraldamine on KOV-üksuste ülesandeks. Sarnane arusaamine on kujunenud ka tervishoiusüsteemis, kus esmatasandi tervisekeskustega lõimitud koduõendusteenus peaks rahuldama järjest suurema osa õendusabi vajadusest.

Erihoolekandeteenuseid ja sotsiaalse rehabilitatsiooni teenust korraldab ja arendab riik (SKA). 2023. aastaks plaanitakse suured ühiselamu tüüpi erihooldekodude teenuskohad asendada väiksemate peretüüpi kodudega. Kokku on plaanis luua vähemalt 1400 kvaliteetset teenuskohta, sh asendada 1200 kohta ning toetada 200 uue kogukondliku teenuskoha loomist. Sotsiaalse rehabilitatsiooniteenuse arendamisel taotletakse paremat integreeritust tervishoiuteenustega.

Tervishoiuteenuste arengut maakonnas mõjutavad kõige olulisemalt kolm riiklikku poliitikakujundamise instrumenti:

- 1) Haigekassa tervishoiuteenuste rahastamise piirkondlikud kriteeriumid, millest sõltub Jõgeva Haigla areng ja selles osutavate teenuste nomenklatuur. Käesoleval ajal pakub haigla ambulatoorset ja statsionaarset arstiabi, kus on vastuvõetud eriarstide ja eraarstide juurde.

Haiglas on võimalik teha terviseuringuid ning osutatakse rehabilitatsiooniteenust. Haiglas töötab hooldusosakond ja elanikele pakutakse koduõendusteenust.

- 2) Haiglavõrgu arengukava, mille alusel on SA Jõgeva Haigla ainus riigi haiglavõrku kuuluv kohalik haigla. Kõigi haiglavõrgu haiglate ehitamiseks, renoveerimiseks ja ümberprofileerimiseks vajalikud investeeringute otsused teeb valdkonna minister. Oluliseks haiglavõrgu arendamise poliitikaks on haiglate võrgustumine, mis võib väljenduda: koostöökokkulepetes; vastastikusel esindatusel haiglate nõukogudes jt haigla juhtimisstruktuurides; juriidilise konsolideerumisena (st üks haigla omandab enamuseosaluse teises haiglas või osaleb sihtasutuse loomises). Jõgeva haigla kuulub Tartu Ülikooli Kliinikumi võrgustumispiirkonda, kuid seni ei ole võrgustumist toimunud.
- 3) Esmatasandi tervishoiu arengukava alusel välja arendatav esmatasandi tervisekeskuste (ETTK) võrgustik Eestis, mille osaks peaks olema ETTKd igas maakonna vallakeskuses ning lisaks soovituslikult keskuste filiaalid vähemalt Palamusel, Avinurmel ja Puurmanis. Puurmani filiaal on Põltsamaa tervisekeskuse alla juba loodud. 2019. aastal valmivad Põltsamaa ja Mustvee tervisekeskused. Jõgeva on võtnud vastu tervisekeskusesse investeerimiseks vajalikud otsused. Tervisekeskuste loomise eesmärk on tugevdada esmatasandi tervishoidu ning laiendada perearstide ja -õdede võimalusi tervisemurede lahendamisel. Maakonna jaoks on oluline ka hooldus- ja õendusabihaiglate tegevuse jätkumine.

Ruumilise arengu põhimõtted ja lahendused

Jõgeva maakonnaplaneering määratleb maakonahaigla, ETTK, üldhooldekodude ning päevakeskuste soovituslikud asukohad teenuskeskuste võrgustikus teenuste kättesaadavuse tagamiseks. Maakonnaplaneeringus määratletud üldised tervishoiu ja sotsiaalhoolekande ruumilise arengu põhimõtted ja suundumused Jõgevamaal on:

- *Esmatasandi tervishoiukeskuse säilimine ning rajamine tagada maakondlikus ja piirkondlikes keskustes;*
- *Esmatasandi tervishoiukeskuse filiaalid säilitada ja rajada kõikidesse kohalikesse ja osadesse lähikeskustesse või säilitada perearsti vastuvõtt;*
- *Tagada esmatasandi tervishoiuteenuste kättesaadavus kogu maakonnas;*
- *Sotsiaalhoolekandekeskus säilitada ning rajada maakondlikusse, piirkondlikesse ja kohalikesse keskustesse;*
- *Sotsiaalhoolekandeteenuste kättesaadavus tagada kogu maakonnas.*

Täiendavat kaalutlemist vajab esmatasandi tervisekeskuste filiaalide säilitamise või rajamise otstarbekus ja realistsus kõigis kohalikes ja osades lähikeskustes.

Maakondlikud arendustegevused ja arenguideed

1. Sotsiaal, tervisedenduse, turvalisuse ennetustöö kompetentsi väljaarendamine MARO meeskonnas – koordinaatori ülesannete ringi laiendamine sellisena, et kaetud oleks valdkondade analüüsimine, seire ja planeerimine; elanikkonna ja organisatsioonide kaasamine tegevusesse; tervisedenduslike tegevuste läbiviimine; sekkumiste väljatöötamine, pilotiseerimine ja rakendamine; teabevahetuse

- korraldamine ja maakonnaülese ühise inforuumi loomine (e-list, teavitusleht võimalustest ja arengutest KOV-üksustes), KOV ametnike ja töötajate nõustamine;
2. Kohaliku tervisedendusliku tegevuse tugevdamine MARO koordinaatori ja maakonna tervisenõukogu eestvedamisel - kohalike tervisenõukogude aktiveerimine; TAI programmide koordineerimine; KOV tervisemeeskondade mentorlus ja nõustamine;
 3. Tervisedendusliku võrgustiku tugevdamine, sh üleriigiliste tervist edendavate võrgustikega liitumine (lasteaiad, koolid, töökohad, omavalitsused);
 4. Sotsiaalhoolekande maakondliku koostöö edendamine – valdkonna nõukoja loomine (esmlt maakonna tervisenõukogu all); MARO ja valdade esindajate kvartaalsete kohtumiste korraldamine; asutustevahelise (KOV sotsiaaltöötajad, Töötukassa, SKA, Puuetega Inimeste Koda, Rajaleidja jt) vajaduspõhiseks võrgustumiseks tingimuste loomine;
 5. Spetsiifilisemate sotsiaalteenuste ja kompetentside arendamine/jagamine valdade (sotsiaalkeskuste) koostöös: olemasolevate teenusepakkujate kaardistus ja koostöövormi leidmine; teenuste täituvuse maakonnaülene koordineerimine; pilootprojektide ja kogemuste jagamine; spetsiifilistes teenustes vajaduste koordineeritud rahuldamine; järelevalve ühine teostamine lepingupartnerite töö üle; ühiste raamlepingutega kohustuste kehtestamine teenusepakkujale;
 6. Rajaleidja teenuste jätkusuutlikkuse tagamiseks maakondliku kompetentsikeskuse loomine maakonda riigi ja valdade koostöös - sh praeguste Rajaleidja keskuse teenuste ringi laiendamine (täiskasvanute nõustamine, lastepsühhiaater, erinevad teraapia vormid, kogemusnõustamine, vanemlusprogrammid, koolikõlbulikkuse hindamine; HEV õppe korraldamise tugi koolidele ja spetsialistidele;
 7. Rajaleidja keskuse (ja tema järgse maakondliku kompetentsikeskuse) koostöö KOV sotsiaal-, haridus ja noorsootöötajatega mitteõppivate ja –töötavate noorte (NEET) aktiveerimiseks (koostöös Töötukassaga);
 8. Sotsiaaltransporditeenuse arendamine koostöös Jõgevamaa Ühistranspordikeskusega ja lõimimine korraldatud ühistranspordi mudeliga (sarnaselt nõude- ja tellimussõitudega hõreasustusega aladel);
 9. Maakonna turvalisuse nõukogu töö jätkamine - nõukogu liikmete motiveerimine, koolitamine, koostöö valdadega;
 10. Turvalisuse võrgustike arendamine - kõikide osapoolte kaasatus turvalise keskkonna kujundamisel, individuaalsest kuni KOV ja intersektoraalse koostööni;
 11. Turvalisusteadlikkuse edendamine - riigi/KOV töötajate süsteemne ja kohustuslik koolitamine; temaatilise koolituse jätkusuutlikkuse tagamine (noorte koolitamine, Kaitse End ja Aita Teist); võimalike ohtude/riskide teadvustamine ja tegevusrutiinide kirjeldamine (meedia, digi, infovoldik, teabe-/infopäevad, sotsiaalmeedia jm) ja rollide määratlemine;
 12. Vabatahtlike kaasamine turvalisuse edendamisesse - toetamine, innustamine/motiveerimine, jätkusuutlikkuse tagamine; maakondliku vabatahtlike võrgustiku/ühenduse asutamine;
 13. Maakonnaplaneeringus määratletud tervishoiu ja sotsiaalhoolekande ruumilise arengu põhimõtete ja suundumuste elluviimise seire.

Valdade arenguvajadused ja oodatav panus maakonna strateegiliste eesmärkide saavutamisel

1. Piirkondlike (Jõgeva, Põltsamaa, Peipsi) sotsiaalkeskuste rajamine - keskustesse valdkondlike spetsialistide (võlanõustamine, psühholoogid, sotsiaalvaldkonna jurist jne) palkamine; integreeritud tugiteenuste arendus, mis hõlmab kodu-, tugiisiku, isikliku abistaja ja sotsiaaltranspordi teenuseid;
2. Kohalike omavalitsuste poolt loodud ja/või nende osalusega sotsiaalhoolekandeesutuste (hooldekodude, sotsiaalmajade, päevakeskuste jne) rekonstrueerimine ja vajadusel laiendamine arendamine
 - a) Jõgeva vallas - Jõgeva Sotsiaalkeskuse Elukaar renoveerimine ja laiendamine; sotsiaalkeskuse rekonstrueerimine Tormas; Siimusti Lastekeskus Metsatareke renoveerimine (Andruse hoone renoveerimine, Silvi hoone rekonstrueerimine);
 - b) Mustvee vallas - uue hooldekodu ja sotsiaalkeskuse rajamine; vajalike spetsialistide kaasamine (võlanõustaja, psühholoog, eri- ja sotsiaalpedagoog, logopeed jm); sotsiaalkorterite renoveerimine;
 - c) Põltsamaa vallad - Põltsamaa Valla Päevakeskuse kaasajastamine ja kohandamine vastavalt konkreetsetele vajadustele koos teenuste arendamisega; Lustivere hooldekodu rekonstrueerimine või uue hoone ehitamine või sobiva (rendi)pinna leidmine;
3. Päeva- ja intervallhoolduse täiendavate kohtade loomine üldhooldekodudes;
4. Päevakeskuste välja arendamine vallakeskustes ja kohalikes keskustes - multifunktsionaalne eakate päevakeskus Jõgeva linnas; Mustvee päevakeskuse teenuste laiendamine (tegevusjuhendajate ja spetsialistide kaasamine); Põltsamaa valla päevakeskuse teenuste laiendamine (tegevusjuhendajate ja spetsialistide töökohtade loomine, ennetusüksuse loomine lastega peredega tegelemiseks);
5. Väiksemates keskustes päevakeskuse teenuste loomine külakeskuste osana - mitmefunktsiooniliste teenuskeskuste väljaarendamine koos kõikide teenustega (pesupesemine, supiköök, dušš, päevahoid, eakate kooskäimiskoht, noortetuba jne);
6. Sotsiaaleluruumide renoveerimine kõigis kohalikes omavalitsustes - sotsiaalmajaja rekonstrueerimine Jõgeva linnas; sotsiaalkorterite kaasajastamine igas teenuskeskuses ning erivajadustele kohandamine Mustvee vallas; Puurmani vana arstikeskuse ruumide rekonstrueerimine ja sisustamine eluruumi tagamise teenuse osutamiseks sobivateks ruumideks ja Põltsamaa valla sotsiaalkorterite kaasajastamine;
7. Kaasaegsete sotsiaaleluruumide ehitamine – sh juurdepääsetavus liikumispuudega isikutele; tugiteenustega sotsiaalmajad;
8. Erihoolekande klientidele kodu (sh sotsiaalpindade) ja teenuste (juhendamine ja jälgimine) tagamine;
9. Kompleksteenuse busside (juuksuri-, duši- või saunateenus, muu isikuhooldus) soetamine maapiirkonnas toimetulekuraskustes ja erivajadustega inimestele kohapealse teenuse osutamiseks (ideaalis);
10. Erinevate ennetuslike sotsiaalteenuste pakkumine - pereprogrammid (töö lähivõrgustikuga); sõltuvus; alaealised; täisealised tuge vajavad; vägivallatsejad; üksi elavad eakad;

11. Tugiisikute ja isiklike abistajate leidmine, koolitamine ja motiveerimine;
12. Sotsiaal- ja hooldustöötajatele täiendkoolituste ja supervisioonide korraldamine kõigis omavalitsustes, sh ühiselt maakondlikus ja/või piirkondlikus koostöös;
13. Kohalike eakate nõukogude, kes oleks heaks koostööpartneriks vallavolikogule ja –valitsusele, moodustamine;
14. Tervisekeskuste rajamine vallakeskustesse ning investeerimine filiaalidesse;
15. Eriarstiabi teenuste arendamine ja teenuse osutamiseks vajaliku taristu uuendamine
 - a) Mustvee vallas: SA Mustvee Tervis tegevuse toetamine ja teenuste arendamine (taastusravi, vaimne tervis); mobiilse eriarsti teenuse arendamine Mustvee vallas;
 - b) Jõgeva vallas: Jõgeva Piiri 4 hoone edasi arendamine ja pakutavate teenuste mahu suurendamine; Jõgeva haigla hoonete renoveerimine ja aparatuuri uuendamine
 - c) Põltsamaa vallas – SA Põltsamaa Tervis teenuste arendamine (lastepsühhaatria, lastepsühholoog, vaimse tervise õde, erinevad nõustamised, taastusravi, endokrinoloog);
16. Hooldusravi teenusemahtude suurendamine - SA Mustvee Tervis hoone rekonstrueerimine;
17. Koduõenduse väljaarendamine igas teenuskeskuses esmatasandi tervisekeskuste mudeli osana;
18. Kohalike tervisenõukogude moodustamine valdades;
19. Koostöö jätkamine (Jõgeva ja Põltsamaa vallad) või alustamine (Mustvee vald) MTÜ Eesti Tervislike Omavalitsuste Võrgustikuga;
20. Ligipääsetavuse tagamine avalikele asutustele – käsipuud, kaldteed, karestatud trepid, vaegnägijatele märgistused;
21. Avaliku korra tagamiseks tehniliste lahenduste rakendamine avalikus ruumis – automatiseeritud ja kombineeritud valveteenused; koostöö Naabriväljaga eakate valvesüsteemide ning elukoha turvalisuse küsimustes;
22. Vabatahtlike päästjate hoonetesse investeerimine ja tehniliste vahendite soetamise toetamine.

Ettepanekud riikliku poliitika kujundamiseks

1. Säilitada Jõgeva Haiglas eriarstiabi teenuste nomenklatuur ning suurendada hooldusravikohtade arvu;
2. Rekonstrueerida Jõgeva Haigla hoone;
3. Luua sotsiaaleluruumide ehitamise ja renoveerimise toetusmeede;
4. Toetada esmatasandi tervisekeskuste meetme tegevuste edukat lõpule viimist Jõgevamaal ja leida projekti kallinemiseks lisavahendeid (s.h. suurendada perearstinimistu arvule vastavat toetusmäära); samuti tagada kohustuslike esmatasandi põhiteenuste riiklik finantseerimine ETTK-des;
5. Taasluua KOV sotsiaaltöötajate tööautode soetamist toetav meede;
6. Luua sotsiaalkeskuste väljaarendamise investeeringutoetuste meede;
7. Muuta energiatõhusate hooldekodude meetme tingimusi selliselt, et nende kasutus oleks ehitushindade kallinemise valguses majanduslikult võimalik;
8. Tagada õiguslike regulatsioonidega sotsiaalsed garantiid osakoormusega käsunduslepinguga töötavatele tugiisikutele;

9. Tagada regionaalhaiglate kõrgema taseme tervishoiuteenuste kättesaadavus kõigile elanikerühmadele – vajadusel kehtestades toimetulekuprobleemidega elanikele transpordi- ja majutustoetusi kodust kaugel teenuste kasutamiseks;
10. Tagada Rajaleidja keskuste ülesannete täitmine KOV ja riigi koostöös, vajadusel asutades selleks KOV toetusmeede;
11. Säilitada maakonnas HEV õpilasi õpetav Kiigemetsa Kooli riigikoolina või tagada KOV-üksustele piisav rahastus vähemalt ühe HEV kooli ülalpidamiseks maakonnas.

5.4 Liikuvus: teedevõrk ja ühistransport

Seos maakonna strateegiliste võtmetemadega

Elanike liikumisvõimalused on üheks ettevõtluse tootlikkuse kasvu eelduseks ning elukoha väärtuse tõstjaks. Ühelt poolt tagavad head liikumisvõimalused laiemat tööjõuareaali iga konkreetse ettevõtte jaoks, teiselt poolt aga survestab see ettevõtteid tasuma oma töötajatele kõrgemat palka, kuivõrd head ühendused suuremate keskustega (nt Tartu ja selle lähiümbrusega) pakuvad maakonna elanikele laiemaid valikuvõimalusi töökohtade osas. Toimivad transpordiühendused ja hea juurdepääsetavus kiiretele ühendustele vähendavad tootmissettevõtete logistikakulusid kaupade veol.

Teed ja eriti linnatänavad on oluline asulamiiljöe osa, millest sõltub elukoha väärtus. Kergliiklusteede võrgustik pakub turvalisi, keskkonnasäästlikke ja paindlikke võimalusi asulate ja nende tagamaade ühendamiseks. Transporditaristu kvaliteet tervikuna on oluliseks elukeskkonna turvalisuse teguriks. Ühistranspordi peatuste ja terminalide olukord pakub esmase kuvandi asulast selle küllastajatele. Esiolulised tõendid osundavad ka sellele, et kohalik ja maakondlik tasuta ühistransport võib soodustada elanikkonna suuremat osalust ühiskondlikus elus – tööturul, kultuuri- ja spordielus, kogukondlikus seltsielus, teenuste tarbimises.

Maakonna arenguvõimalused riikliku poliitika ning kohalike eelduste ja vajaduste raames

Riiklikus transpordi arengukavas kinnitatakse liikumisvõimaluste olulist mõju inimeste elukvaliteedile, asustussüsteemi säilimisele ja regionaalse arengu tagamisele. Arengukava sätestab eelkõige säästva arengu printsiipidest lähtuvalt transpordiliikide hierarhia erinevat tüüpi keskustele ja asustuse jaoks. Toimepiirkonna keskustele (st Jõgeva ja Põltsamaa ning tugitoimepiirkonna keskuseks Mustvee) ja nende lähitagamaa vahelise liikluses on eelistatud liikumisviisideks ühistransport ja kergliiklus, mida täiendab autoliiklus. Toimepiirkondade vahelise liikluse kohta nenditakse, et eelistatud liikumisviisi valik ühistranspordi ja autoliikluse vahel sõltub liikumiste intensiivsustest. Kuigi Jõgeva, Põltsamaa ja Mustvee vaheline liikumisintensiivsus on maakondlikus võrdluses pigem madal, oleks inimeste erinevat valmisolekut auto individuaalseks kasutuseks arvesse võttes Jõgevamaal mõistlik keskustele vahelise transpordiühenduse tagamiseks arendada nii ühistransporti kui ka autoliiklust (teedevõrk ja tehnohooldus, autoliiklust soosiv liikluskorraldus). Maakondlike toime- ja tugitoimepiirkondade keskustele ühendamisel kaugemate tõmbekeskustega (eeskätt Tartu, aga ka Tallinn, Viljandi, Jõhvi, Rakvere ja Paide) tuleks eelisarendada ühistransporti. Hajaasustuses ning hajaasustusega alade ühendamisel keskustega tuleks

riikliku liikumisviiside hierarhia alusel eelistada autoliiklust. Seejuures on transpordi arengukava läbivaks tegevusjuhiseks liikuvuse arendamisel tagada eri liikumisviiside koostoime.

Olulisem osas maakonna transporditaristust on riigi omandis. Riigi põhi- ja tugimaanteed tagavad maakonna linnade omavahelise ühenduse, aga samuti nende ühenduse pealinnaga ning lähimate suuremate linnadega nagu Tartu, Viljandi, Jõhvi, Rakvere ja Paide. Nende, aga ka maakonna toimepiirkonna keskusi väiksemate asulatega ühendavate riigiteede hooldus ja arendamine toimub perioodiliselt uuendatava riikliku teehoiukava alusel. Olulisima maanteevõrgu arenguna on Põltsamaa ja Tartu vahel välja ehitamisel mitmed 2+1 teelõigud, mis peaks Maanteeameti hinnangul olema lähiperspektiivi arvesse võttes piisavad liikluse sujuvuse ja ohutuse tagamiseks sellel riigi põhimaantee lõigul. Põltsamaa paremaks ühendamiseks Tallinna ja Tartuga on vajalik Tallinn-Tartu maantee välja ehitamine 2+2 maanteeks kogu ulatuses. Üldhinnanguna on riigiteede olukord maakonnas pigem hea – igal juhul parem kui vallateede olukord.

Kohaliku omavalitsuse omandis on väiksema liiklusega vallateed, mis valdavas enamuses on kruusakattega, ning linnasisesed tänavad. Nende teede ja tänavate arenguvajadused (sh sildade remont) on suured nii hoolduse kui ehituse mõttes, kuid valdadel ei ole selleks piisavalt vahendeid.

Üldistatuna on maakonna teedevõrk piisavalt tihe ja täiesti uute maanteede ehitamise vajadus puudub, kui välja arvata tulevikus Tallinn-Tartu maantee 2+2 lõikude rajamisega kaasnevad asukohamuutused. Põhilised arenguvajadused on seotud maanteede ja tänavate seisundi parandamisega, kõnniteede ehitamisega linnakeskuste tänavatele ning kergliiklusteede võrgustiku tihendamiseiga.

Raudtee arendamisega tegeleb riigiettevõtte AS Eesti Raudtee äriplaani ja investeringute kava alusel. Olemasolev ainus rööpapaar on lähiminevikus rekonstrueeritud. Raudtee tähtsus maakonna arengule seisneb esmajoones kiirema ja mugavama ühistranspordiühenduse loomisel Jõgeva linna ja selle lähitagamaa ning Tartu ja Tallinna vahel. Riigiettevõtte Elron reisirongiliikluse sõiduplaan on sobiv linnadevaheliseks töörandeks nii Tartu kui Tallinna suunal. Täiendavaid võimalusi pakub maakonda läbiv raudtee ettevõtetele kaubaveoks, sh Jõgeva kaubajaama arendamine Paikülas.

Vähemalt rahuldav on ka linnadevaheliste kommertsliinide abil tagatud maakonna linnaliste asulate ühendus Tartu, Tallinna ning Ida-Virumaaga. Kaalutlemist vajab see, kas ja kuidas rakendada linnadevahelisi kommertsliine läbivate (nt. Adavere, Puurmani) või eemal paiknevate (nt. Palamuse, Voore) väiksemate asulate ühistranspordiühenduste tagamisel – täiendavad peatused, ajastatud ettevedu peatustesse. Maakonnasisest ühistransporti korraldab valdade poolt asutatud MTÜ Jõgevamaa Ühistranspordikeskus. Maakonna ühistranspordi liinivõrk on kujunenud välja nõudlusega liinide säilitamise ja elanike soovidele reageerimise tulemusena. Ääremaade elanike liikumisvajaduste rahuldamine traditsioonilise ühistranspordiveo vormis ei ole kooskõlas riikliku liikumisviiside hierarhia loogikaga. Tunnetatud on vajadust leida alternatiivseid lahendusi.

Maakondlikku liinivõrku täiendavad valdade poolt eraldi tellitavad õpilasveoliinid, mis teenindavad ka teisi sihtrühmi (nt. töökäijad). Sihtrühmade vajaduste erinevused tähendavad, et parimal viisil ei saa neist ükski rahuldatud (nt sõiduaegade sobivus). Sageli on bussid ka ülerahvastatud.

Suurim väljakutse maakonna ühistranspordi korraldamisel on erinevate liinivõrkude ühildamine esmajoones sõiduplaanide osas, kuid kaalumist vajab ka õpilas- ja sotsiaaltranspordi korraldamise ülesande delegeerimine maakonna ühistranspordikeskusele. Teiseks oluliseks lahendamist vajavaks teemaks on säästlike ja paindlike liikumislahenduste juurutamine madala nõudlusega piirkondades traditsioonilise ühistranspordi alternatiivina.

Ruumilise arengu põhimõtted ja lahendused

Jõgeva maakonnaplaneering määratleb transpordi ja teede ruumilise arengu põhimõtted ja suundumused. Teedevõrgu arendamisel planeeritakse:

- *Tagada maakonna maanteevõrgu kvaliteedi parandamine ja liikluse turvalisus;*
- *Maakonda läbiva Tallinn-Tartu-Võru-Luhamaa põhimaantee trassi ehitamine 2+2 sõidurajaga I klassi maanteeks;*
- *Tagada maakonda läbiva raudtee arendamine ja raudtee trassi ehitamine kahe sõidurajaga raudteeks;*
- *Tartu – Mustvee suunalise reisilaevaliikluse rajamise tagamine;*
- *Jalg- ja jalgrattateede võrgustiku rajamise tagamine, mis võimaldab paremat teenuste kättesaadavust.*

Maakonna arengu tagamise olulisusest lähtuvalt on perspektiivsed tolmuva katendiga teelõigud maakonnaplaneeringus (esitatud planeeringu seletuskirja tabelis 14) jaotatud kahte tähtsusklassi:

- *Maakondliku tähtsusega teelõigud-riigitee teelõigud, mille liiklusedus on üle 50-ne sõiduki ööpäevas, elamuid tee ääres on üle 50-ne ja teel liiguvad bussiliinid;*
- *Kohaliku tähtsusega teelõigud–kohalikud ja riigitee teelõigud, mille liiklusedus on alla 50-ne sõiduki ööpäevas, elamuid tee ääres on alla 50-ne, kuid on maakonna arenguks ning teenuste kättesaadavuse tagamisel vajalikud.*

Eelisarendamisel on maakondliku tähtsusega teelõigud ja seejärel kohaliku tähtsusega teelõigud. Tolmuva katendiga teelõikude asukohad on näidatud Jõgeva maakonnaplaneeringu joonisel nr 3 "Transport ja teed".

Jalg- ja jalgrattateed on maakonnaplaneeringuga jagatud kolme kategooriasse lähtuvalt tee olulisusest maakonna arengu tagamisel (esitatud maakonnaplaneeringu seletuskirja tabelis 15):

- *I kategooria – jalg- ja jalgrattateed, mille rajamisel on otsene mõju töökohtade ja teenuste kättesaadavusele (sh ohutuse seisukohalt), arvestab inimeste liikumissuundi ning ühendab tagamaid maakondliku, piirkondlike, kohalike ja lähikeskustega. Lõigud on enamjaolt kuni 4 km pikad, mis on optimaalne pikkus igapäevaseks läbimiseks;*

- *II kategooria – jalg- ja jalgrattateed, mille rajamisel on soodustav mõju töökohtade ja teenuste kättesaadavusele (sh ohutuse seisukohalt), arvestab inimeste liikumissuundi ning pikendab (lõigul u 4 – 7 km) tagamaade ühendusi maakondliku, piirkondlike, kohalike ja lähikeskustega;*
- *III kategooria – jalg- ja jalgrattateed, mis soodustavad piirkonna arengut pigem rekreatiivsest seisukohast, ei mõjuta oluliselt töökohtade ja teenuste kättesaadavust ning on lõikudena pikemad kui 7 km.*

I-III kategooria kergliiklusteede asukohad on näidatud maakonnaplaneeringu Jõgeva maakonnaplaneeringu joonisel nr 3 "Transport ja teed". Eelisarendamisel on I kategooria jalg- ja jalgrattateed, seejärel II kategooria jalg- ja jalgrattateed ning siis III kategooria jalg- ja jalgrattateed.

Ühistranspordi arendamiseks on maakonnaplaneeringus määratletud järgmised põhimõtted:

- *Tagada transpordiühendus maakonna suuremate keskuste (linnad, kohalikud keskused) vahel, sidustades eelnimetatud keskustega ka väiksemad keskused toimepiirkonna tagamaal.*
- *Ühistranspordi arendamisel lähtuda vajaduspõhisuse põhimõttest: tagada ühendused elanikele vajalike sihtkohtade vahel vajalikel kellaaegadel. Ühistranspordi graafikute koostamisel lähtuda eelkõige töö ja koolis käivate inimeste vajadustest.*
- *Ühildada busside ja reisirongide sõidugraafikud.*
- *Maalistes piirkondades arendada paindlikke ühistranspordi lahendusi –nõudetransport, suuremate busside asemel väiksemad, era-ja ühissõidukite kombineerimine, kogukondlikud algatused.*
- *Kavandada parklad (sõiduautod, jalgrattad) suurematesse busi- ja rongijaamadesse.*

Kõik need suunised ja põhimõtted on aja- ja asjakohased ka Jõgevamaa arengustrateegia 2035+ kontekstis.

Maakondlikud arendustegevused ja arenguideed

1. Ühistranspordi planeerimise nõukoja loomine, kuhu on kaasatud erinevate sihtgruppide esindajad (kohalike omavalitsuste spetsialistid, Töötukassa, tööandjad, haridussüsteem, huviringide pakkujad, teenindavad ametid);
2. Maakonna ühistranspordi liinivõrgu optimeerimine Jõgevamaa Ühistranspordikeskuse (JÜTK) eestvedamisel järgmiste hierarhilise, paindliku ja ajastatud liinivõrgu põhimõtete alusel: a) lähiliinid, mis ühendavad vallakeskusi nende lähitagamaa ja endiste vallakeskustega; b) vallakeskuste vahelised kiiremad liinid; c) paindlikud lahendused hajaasustuses – doteeritud sõidujagamise; külataksode süsteemi arendamine dispetsšeriga Jõgeval; nõudevedu; e) õpilasveo ja sotsiaaltranspordi lõimimine ühtsesse liinivõrku; d) maakondliku liinivõrgu (sh nõudeveo) sõiduplaanide ühildamine rongiliikluse ja linnadevahelise bussiliinidega; e) nutikate keskkonnasäästlike lahenduste (elektriauto, jalgratas, roller) kasutamine süsteemi osana;
3. Maakondlike liikuvusuuringute läbi viimine;
4. Kogukondliku planeerimise edendamine - teatud osa liinimahtude kavandamine antakse organiseerunud kogukonnakogude lahendada ja otsustada;
5. JÜTK ja valdade ühised läbirääkimised Maanteeametiga, et tagada linnadevaheliste bussiliikluse peatused suuremates asulates (selle kokkuleppe alusel saab kavandada ka etteveoliine);

6. Puhu risti transporditerminali välja arendamine JÜTK, Maanteeameti ja eraettevõtjate koostöös – autode ja jalgrataste parkla, turvaline bussipeatus;
7. Täiendava maakondliku inventuuri läbiviimine regionaalarengu seisukohast oluliste sihtkohtade (tööstusobjekt, eluküla, turismiobjekt, külakeskus) osas, millele tuleb tagada tolmuvaabajuurdepääs;
8. Maakonnaplaneeringus määratletud transpordi ja teede ruumilise arengu põhimõtete ja suundumuste elluviimise seire.

Valdade arenguvajadused ja oodatav panus maakonna strateegiliste eesmärkide saavutamisel

1. Kohalike teehoiukavade koostamine ning nende alusel vallateede hooldamine ja remontimine, sh. kruusateede aastaringse kandevõime tagamine;
2. Kohalike kruusateede rekonstrueerimine kõvakattega teedeks;
3. Valla teede tolmuvaaba katte alla viimine;
4. Asulate tänavavõrgu rekonstrueerimine – sh kõnniteede ehitus asulakeskustes, linna äärealadel jagatud tänavaruumiga tänavate ehitus;
5. Kohalike kergliiklusteede võrgustike välja ehitamine, sh prioriteetsena:
 - a. Mustvee vallas Jõhvi-Tartu mnt, Raadnalt Mustvee linnani; Aovere - Kallaste - Omedu mnt Kolmnurga bussipeatusest Omeduni; Jõhvi-Tartu mnt, Saareküla bussipeatusest Kääpa küla keskuseni; Lohusuu aleviku kergtee; Avinurme aleviku kergtee;
 - b. Põltsamaa vallas Esku-Põltsamaa; Adavere-Kalme küla (Tallinn-Tartu mnt); Aidu-Vägari; Lustivere-Põltsamaa; Võisiku-Põltsamaa;
 - c. Jõgeva vallas: Siimusti-Jõgeva jalgteed ühendamine Tartu-Jõgeva-Aravete maanteega, Saare-Torma mnt Torma ja kalmistu vaheline lõik, Laiuse-Kuremaa (terviseradade lõik), Kassinurme-Kaarepere, Õuna-Viruvere.
6. Turvaliste jalgrattaparklate süsteemi väljaarendamine - kaameraga ja katusega jalgrattaparklad transpordipeatustes ja haridusasutuste juures, lihtsamad lahendused muude teenuseid osutavate asutuste juures, asulakeskustes ja elamualadel;
7. Bussipeatuste ja ristmikute valgustamisel päikesepaneelide kasutamine;
8. Uute tööstusalade puhul liikuvustaristu välja arendamine – sõidu- ja kergliiklusteed, sh kergliiklustee Piibe maanteelt Viruvere vineeritehaseni (ja edasi Aidu ja Vägari küladeni); Painküla tööstuspargi Jõgeva kaubajaama väljaarendamiseks tänavate (sh kergliiklusteede) välja ehitamine;
9. Ettevõtjate harimine teehoiu alal – ümarlauad ja koolitused eelkõige põllu- ja metsameestele, et selgitada massi- ja kiiruspiirangutest kinni pidamise olulisust teede kandevõime ja tasetasuse säilitamisel; külakogukondade kaasamine järelevalve ja selgitustegevuse teostamisel; kohustuste lepinguline fikseerimine – teede lõhkumisel taastamise nõudmine.

Ettepanekud riikliku poliitika kujundamiseks

1. Jätkata riigimaanteede mustkatte alla viimist vastavalt riigi teehoiukavale ja maakonnaplaneeringule, sh prioriteetsena:

- a. Põltsamaa vallas: Pikknurme-Põltsamaa mnt (Pikknurme-Umbusi-Kamari); Lahavere-Jõeküla mnt (Lahavere-Tapiku); Annikvere-Umbusi mnt- ca 2,7 km Umbusi küla ühenduse parandamine Põltsamaa linnaga; Pajusi-Loopre mnt; Kõpu-Tapiku mnt;
 - b. Mustvee vallas: Kalma-Avinurme (nr 13162), Kääpa - Levala - Putu mnt (nr 14123), Vadi – Jõemetsa (nr 13163), Vanasaare-Saare-Koseveski (nr 14107), Ulvi-Lilastvere (nr 13168);
 - c. Jõgeva vallas: Jõgeva-Tooba mnt, Vaimastvere-Endla, Kaarepere-Tõrve, Laiusevälja-Toovere, Vaiatu-Simuna.
2. Uuendada riigi teehoiukava lähtudes maakonnaplaneeringutes määratletud prioriteetidest, rekonstrueerida ja remontida riigimaanteid vastavalt uuendatud riigi teehoiukavale;
 3. Oluliselt suurendada kohalike omavalitsuste rahastust kohalike teede korrashoiuks ja rajamiseks (tööstusalade taristu, elamualade elukeskkonna väärtuse tõstmise, tolmuvabade katete ehitamine);
 4. Rekonstrueerida Tapa-Tartu raudtee kahe rööpapaariga raudteeks ning ehitada selleks välja maakonnaplaneeringus kirjeldatud kahetasandilised ristmikud ja kogujateed;
 5. Jätkata kohalike kergliiklusteede ehituse kaasfinantseerimise toetusmeetmega;
 6. Jätkata liiklusohutuse programmiga maakonna riigiteedel asuvate ristmike ja bussipeatuste ümberehitamiseks – sh prioriteetidena Puhu rist; Jõhvi-Tartu maantee Mustvee ümbersõidu peatumistaskud;
 7. Kavandada maanteede, mille kõrval ei ehitata välja kergliiklusteid, rekonstrueerimisel autode sõidurajast paremal jalakäijate ja ratturite turvaliseks liikumiseks piisavalt lai liikumisriba;
 8. Muuta linnadevaheliste liinilubade väljastamise tingimusi selliselt, et kokku lepitud peatused vastaksid kohalikele vajadustele ning maakondliku liiniveo korraldajal oleks võimalik nendega oma sõiduplaani kujundamisel arvestada;
 9. Muuta (leevendada) maakondlike avalike liinivedude doteerimistingimusi selliselt, et ühistranspordikeskustel oleks võimalik ja motiveeriv rakendada kohalikest vajadustest lähtuvaid paindlikke liikuvus- ja klientide tasustamise lahendusi – nt. hajaasustusega piirkondades sõidujagamisteenuse doteerimine, põhjendatud liikumisvajadusega elanikele transporditoetusi määrates, jms., külaseltsidele anda võimalus määrata osa kulude kasutamist;
 10. Muuta kehtetuks transpordikulude maksustamine erisoodustumaksuga;
 11. Luua tingimused rahvusvahelise rongiühenduse loomiseks Jõgevast Riiga;
 12. Suurendada Tartu lennujaama regulaarlendude sihtkohtade arvu.

5.5 Kommunaalteenused, energeetika ja tehniline taristu

Seos maakonna strateegiliste võtmetemadega

Kaasaegne tehniline taristu on ettevõtete tootlikkuse kasvu eelduseks. Tootmisettevõtete areng nõuab varustatust piisava võimsuse ja konkurentsivõimelise hinnaga energiaressurssidega. Andmeside kiirus on kriitiliseks teguriks IT-majanduse arengus ning e-teenuste (sh suhtlus riigiga) laienedes vajalik iga ettevõtte sujuvaks toimimiseks.

Tehnilisel taristul tuginevate kommunaalteenuste kvaliteet – soojuslahenduste energiasäästlikkus, kvaliteetne joogivesi, toimiv jäätmevedu, kodused andmesideühendused – mõjutab olulisel määral eluaseme väärtust. Elukoha looduskeskkonna kvaliteedi tagamiseks tuleb saavutada veemajanduse keskkonnasäästlikkus – ÜVK süsteemide välja arendatus piisava kontsentratsiooniga reostuskoormusega tiheasustusaladel ning keskkonnasäästlike kohtkäitluslahenduste kasutus hajutatud koormuse korral. Jäätmemajanduse toimimise üheks vahetuks kohaliku elukeskkonda parandavaks eesmärgiks on isetekelise loodusreostuse vältimine.

Maakonna arenguvõimalused riikliku poliitika ning kohalike eelduste ja vajaduste raames

Riiklikud eesmärgid ja arengupõhimõtted on sõnastatud riigi valdkondlikes arengukavades. Eesti energiamajanduse arengukava aastani 2030 seab eesmärgiks soojusmajanduse isetasuvuse ning soojusenergia tootmise valdavalt kohalikest, taastuvatest ja kütusevabadest (nt päikese- ja tuuleenergia) energiaallikatest. Elamumajanduses kavandatakse märkimisväärselt suurendada liginullenergiahoonete osakaalu. Riigi jäätmekava 2014-2020 olulisim põhimõte on jäätmekäitluse hierarhia järgimine, mis prioritseerib jäätmetekke vähendamist ja jäätmete ringlusse võtmist. Veemajanduse riiklikud eesmärgid tulenevad otseselt EL veedirektiivist ning on täpsustatud vesikondade veemajanduskavades (Jõgevamaa jaoks Ida-Eesti vesikonna veemajanduskavas). Andmesides püstitab visioonidokument „Eesti uue põlvkonna lairibavõrgu arendusvisioon“ eesmärgi, et kõikidele kodudele, ettevõtetele ja asutustele peab olema kättesaadav 100 Mbit/s andmesidekiirust võimaldav lairibaühendus.

Elektri põhivõrgu ja maagaasi ülekandevõrkude arendamine Eestis toimub riigiettevõtte Elering arengukavade alusel. Elektri jaotusvõrku arendab valdavas osas Eestis, sh ka Jõgevamaal, samuti riigi omandis olev Elektrilevi OÜ. Soojus- ja veemajanduses osutavad ühisteenuseid era- või munitsipaalomandis ettevõtted. Mõlemas valdkonnas on viimastel kümnenditel tehtud suuri investeeringuid taristu uuendamisesse riiklike keskkonnaprogrammide kaasfinantseerimise toel. Hajaasustuse programm toetab investeeringuid üksikmajapidamiste tehnilisse taristusse. KIK toel on investeeritud jäätmehooldusteenuse arendamisesse (jäätmejaamad, prügilate sulgemine ja heakorrastamine) ning kaasrahastatud maastikke ja miljööd rikkuvate hoonevarede lammutamist. Uus ringmajanduse programm muudab toetuste fookust kooskõlas jäätmekäitluse hierarhia loogikale – enam toetusi suunatakse jäätmete taaskasutuse edendamisesse. Andmeside kiiruse parandamiseks kogu Eesti territooriumil on riik algatanud nn viimase miili projekti, mille raames toetab riik võrgu ehitamist 20 miljoni euroga viie aasta jooksul. Tegemist on toetusega erasektori ettevõtetele, kes rajavad võrgu.

Suurimad kohalikud investeerimisvajadused on jätkuvalt seotud ÜVK võrgustike ja puhastusjaamade rekonstrueerimise ja rajamisega. Teiseks oluliseks valdkonnaks, kuhu on vaja suuremas mahus investeerida, on avalike hoonete, korterelamute (ja ka muude hoonete) energiatõhusus. Korteralamute rekonstrueerimise initsiatiiv peab tulema korteriühistutelt, kuid arenguid kiirendaks KOV eestvedav tegevus. Soojusmajanduse olukord on asulati väga erinev – kasutatakse erinevaid kütteallikaid ning erineb ka süsteemide korrasolek ja efektiivsus. Elektri varustuskindluse probleemid ja andmeside aeglus on iseloomulikud hajaasustusele. Jäätmemajanduses on suur arenguvõrre jäätmete liigiti kogumise ulatuse laiendamisel nii korraldatud jäätmeveo raames kui ka jäätme- ja keskkonnajamade ning pakendikonteinerite võrgustike arendamisel.

Ruumilise arengu põhimõtted ja lahendused

Jõgeva maakonnaplaneeringuga kehtestatud üldised ruumilise arengu põhimõtted ja suundumused tehnilise taristu arendamisel on järgmised:

- *Tagada ühisvee- ja kanalisatsioonivõrgu rajamine Peipsi järve kalda asumitesse, et vältida Peipsi järve reostamist;*
- *Tagada maakondlikusse keskusesse ja piirkondlikesse keskustesse koostootmisjaamade rajamine;*
- *Biogaasijaamad rajada suuremate suurfarmide juurde;*
- *Torma prügilat säilitada prügi käitlemiseks.*

Lisaks määratletakse maakonnaplaneeringus hulk temaatilisi arenduspõhimõtteid ja –tingimusi elektrivõrgu, sidevõrgu, taastuvenergia, ühisveevarustuse ja -kanalisatsiooni ning jäätmemajanduse arendamiseks (vt. maakonnaplaneeringu seletuskirja alapeatükk 4.3. Muu tehniline taristu). Kõik need suunised ja põhimõtted on aja- ja asjakohased ka Jõgevamaa arengustrateegia 2035+ kontekstis.

Maakondlikud arendustegevused ja arenguideed

1. Maakonna tehnilise taristu nõukoja loomine, mis võimaldaks koordineerida KOV üksuste ja ametkondade koostööd (nt. seoses kehtestatud maakonnaplaneeringute elluviimisega ja uute üldplaneeringute koostamisega ning nende lahenduste järgimisega ametkondlike otsuste tegemisel) – nõukoja regulaarsete kohtumiste ja teemapõhiste vajadustest lähtuvate arutelude korraldamine;
2. Maakonna energiamajanduse koordinaatori töökoha loomine MARO struktuuris, kes edendaks säästlikku energiamajandust ja ringmajandust, algataks asjakohaseid projekte (sh panustaks maakonnas biogaasijaamade ja energia koostootmisjaamade rajamise algatamisse), pakuks ettevõtetele ja KOV-üksustele konsultatsiooni energeetika ja ringmajanduse valdkonnas, arendaks koostööd Tartu regiooni Energiaagentuuriga ja teiste valdkondlike kompetentsikeskustega;
3. Väheväärtuslikele põllumaadele ja jäätmaadele (nt. suletud karjäärid ja prügilad) päikeseparkide rajamisvõimaluste tasuvus- ja teostatavusanalüüside koostamise algatamine, riigiasutustega koostöö koordineerimine;
4. Ringmajanduse teadlikkuse ja kompetentside arendamine – ettevõtete koostöö edendamine (nt teemal, kuidas reoveesete tagasi loodusesse saada - kasutada näiteks haljastuses, tee-ehituses)
5. Torma prügilat ümberkujundamine jäätmejaamaks ja jäätmete ümbertöötlemise keskuseks;
6. Maakonnaplaneeringus määratletud tehnilise taristu ruumilise arengu põhimõtete ja suundumuste elluviimise seire.

Valdade arenguvajadused ja oodatav panus maakonna strateegiliste eesmärkide saavutamisel

1. Kohalike võrguettevõtete ja arendajate koostöökomisjonide loomine – komisjonide põhiülesandeks on investeringute kavasad ühtlustav ennetav koostöö, et tehnilise taristu ja

tänavate rekonstrueerimine toimuks korraga; komisjonid arutavad minimaalselt 1 kord aastas läbi investeeringuplaanid;

2. Uute tööstusalade puhul tehnilise taristu (valgustus, vesi ja kanalisatsioon, elekter, side) väljaarendamine;
3. Ühisveevärgi- ja kanalisatsioonisüsteemide rekonstrueerimine ja rajamine, sh sademevee lahendused – prioriteediks on veekogude piiranguvõõndis ÜVK süsteemide väljaarendamine;
4. Üldine veevarustuskindluse tõstmine – reservpuhastite väljaehitamine ja piirkondlike kasutuskokkulepete sõlmimine;
5. Üldhuviteenuste (st. gaasi-, elektri-, soojusenergia-, vee- ja kanalisatsiooni-, jäätmekäitlus-, ühistranspordi-, posti- ja sideteenuste) toimepidevuse tagamine – kitsaskohtade kaardistamine uute üldplaneeringute koostamise raames; tuletõrje veevõtukohtade rajamine ja avalikustamine uutes üldplaneeringutes; riskide analüüs, kriisireguleerimise tegevuskavad;
6. Munitsipaalhoonete rekonstrueerimine energiasäästlikuks;
7. Uutes üldplaneeringutes päikeseparkideks sobivate maa-alade määratlemine (näiteks karjäärialad, mäenõlvad);
8. Tänavavalgustuse rekonstrueerimine energiasäästlikuks;
9. Soojamajanduse kaasajastamine (katlamajad, trassid);
10. Hajaasustuse programmi kaasfinantseerimise tagamine;
11. Jäätmemajanduse arendamine ringmajanduse põhimõtete alusel – liigiti kogumise osakaalu suurendamine; hankelepingutes jäätmete ringlusesse võtmise nõuete tõstmine;
12. Jõgede ja järvede puhastamine - Pedja ja Põltsamaa jõgedel olevate paisjärvede puhastamine mudast.

Ettepanekud riikliku poliitika kujundamiseks

1. Tagada eraldi meetmetega või toetusmeetmete sihtrühmade täpsema määratlemisega taristu väljaarendamise toetuste jõudmine väikelinnadesse (taristu väljaehitamise osas on väikelinnad seni olnud oluliselt kehvemas olukorras);
2. Kaaluda korraldatud jäätmeveo riikliku doteerimist ulatuses, mis võimaldaks seda tarbijale tasuta osutada;
3. Tagada kõigi ohtlike jäätmete tasuta kogumine (sh eterniidi ehitusjätmed);
4. Jätkata hajaasustuse programmiga ning suurendada selle rahalist mahtu;
5. Tagada tasuvuse tagamiseks toetusmeetmed kohalikel ressurssidel (biomass - puiduhake, energiavõsa) põhineva energia tootmiseks;
6. Tagada toetused tehnilise taristu viimase miili väljaehitamiseks ettevõtjatele ja majapidamistele (sh elekter ja gaas, lairiba internetiühendus);
7. Tagada toetused jäätmekäitlussüsteemi arendamiseks, sh komposteerimisväljakute rajamine piirkondadesse, kompostrite soetamiseks talumajapidamisse;
8. Töötada välja maamajapidamiste kohapealse ringmajanduse kontseptsioon – meetmed ja tehnilised lahendused ringmajanduse edendamiseks majapidamistes, ringmajanduse teadlikkust tõstvad tegevused, asjakohased juhendmaterjalid;

9. Luua motivatsioonimehhanismid, mis tagaksid rohegaasi (CBM) ja maagaasi+ (CNG+) tanklate väljaehitamise maapiirkondades;
10. Tugevdada kontrolli ja järelevalvet, vajadusel pakkuda toetusi, et tagada eraomandis olevate maaparanduskraavide hooldatus;
11. Arvestada kohalike huviseid keskkonnaotsuste tegemisel – nt reoveekogumisalade määratlemisel võtta aluseks/sisendiks üldplaneeringutes tehtud kokkulepped;
12. Taastada jõgede puhastamise toetusmeede;
13. Luua meede vaadete avamiseks veekogudele;
14. Luua meede eraisikute elamute eterniitkatuste väljavahetamiseks keskkonnale mittekahjulike materjalidega (50% toetus, tasuta eterniidi vastuvõtt);

5.6 Puhkemajandus ja turism

Seos maakonna strateegiliste võtmetemadega

Puhkemajanduse ja turismi arendamisel peaks läbivaks eesmärgiks olema valdkonnas tegutsevate ettevõtete – majutusasutused, toitlustus, puhketeenused – tootlikkuse kasv, mis väljenduks nii ettevõtjate kasumis kui ka töötajate töötasus. Vajalik on turismitoodete ja toetavate teenuste kvaliteedi tõstmine, ööbijate osakaalu tõstmine (st. läbisõiduturismi osakaalu vähendamine), parimate eeldustega turisminiššide (kultuuriturism, pereturism, maaturism, agroturism, loodusturism, perspektiivis ka toidu- ja elamusturism) eelisarendamine.

Turismi- ja puhkemajanduse sihtkohtade (atraktsioonide) areng pakub tegevusvõimalusi ka kohalikele elanikele. Turismi oluline roll kohalikus arengus seisneb toitlustuse, asulamiljöö, meelelahutusteenuste nõudlikuma nõudluse kujundamises, mis sellisena toimib kui elukeskkonna ja elukoha väärtuse kasvu mootor. Turismi areng eeldab maakonna tuntust ja positiivset mainet. Teisest küljest, maakonna külastajate muljed (külastuskogemus) kujundavad maakonna mainet ja selle läbi elanike maakondliku identiteedi olulisust ja iseloomu.

Maakonna arenguvõimalused riikliku poliitika ning kohalike eelduste ja vajaduste raames

Riiklik turismipoliitika keskendub üleriigilistele eesmärkidele, väliturundustegevustele ning suurema turismipotentsiaaliga piirkondade edendamisele. Riiklikud meetmed on siiski võimaldanud toetuse saamist turismi- ja puhkemajanduse taristu arendamiseks ka eelkõige siseturismile keskendunud Jõgevamaal. Maakonna turismitraksioonide viimaste aastate märkimisväärsed arengud – Palamuse kihelkonnakooli muuseumi uuendatud kompleksi valmimine, Kosmopargi loomine, Kalevipoja koja uuendamine, Kamari veelauakeskuse arendamine - on toimunud või toimumas riiklike toetusprogrammide kaasfinantseerimise abil ning ka edasiste arengute jaoks on tarvilik riigi kaasfinantseerimine.

Märkimisväärsed on maakonna kultuuriloolised eeldused siseturismi arendamiseks, esmajoones Palamuse kihelkonnakooli uuendatud muuseumikompleksi baasil. Kohapärimusest tulenevalt ja tänu

varasemale kohaturundusele on tekkinud Jõgevamaa seos Kalevipoja temaatikaga, mida Kalevipoja koja ja teemapargi näol ka rakendatakse. Tegelus- ja pärandkultuuriturismi potentsiaali on Avinurme Elulaadikeskuses. Oluliseks ressursiks on ka vanausuliste kultuur Peipsi piirkonnas ja selle kultuuri edasikandjad. Sünoptiline fakt, et Jõgeval on mõõdetud Eesti madalaim õhutemperatuur (-43,5 °C), pakub võimalusi Jõgeva linna kui külmapealinna maine kujundamisel. Mitmekülgne looduskeskkond (Vooremaa maastikukaitseala, Endla looduskaitseala, Peipsi rannik, Põltsamaa linnakeskust läbiv jõgi) loob võimaluse loodus- ja veeturismi arendamiseks ning elukeskkonna atraktiivsuse suurendamiseks. Peipsi järve ääres asub Jõgeva maakonna piires kuus väikesadamat: üleriigilise tähtsusega Mustvee sadam ning 5 maakondliku tähtsusega sadamat - Raja sadam, Omedu külalissadam, Sadam Omedu Rand, Soo sadam, Sassukvere sadam. Maakondliku tähtsusega väikesadamad moodustavad kalanduse ja turismi seisukohalt olulise väikesadamate võrgustiku, mis on vajalik Peipsi järve piirkonna arendamiseks. Agroturismi arengu eeldusteks on Jõgeva kollase kaubamärk ning Eesti Taimekasvatuseinstituudi võimekus osaleda turismitoodete ja seda toetava maine välja arendamisel.

Maakonnas asub mitmeid suure külastatavusega turismi- ja puhkemajanduse objekte (nt Palamuse O. Lutsu Kihelkonnakoolimuuseum; Põltsamaa lossikompleks; Kuremaa loss ja spordikeskus). Osa neist vajaksid laiendamiseks ja terviklikuks väljaarendamiseks märkimisväärseid investeeringuid (Kuremaa mõis, Põltsamaa loss, aktiivse puhkuse võimalused linna ümbruses). Maakonnas on välja kujunenud mitmed traditsioonilised üritused, mis koondavad inimesi üle Eesti (nt Jõgevatreff, Suur Paunvere Väljanäitus ja Laat, Kalevipoja sarja spordivõistlused, Kalevipoja Kala- ja Veefestival, Avinurme Tünnilaat, Küüslaugufestival, Põltsamaa lossi- ja roosipäevad, jms).

Majutus- ja toitlustussektoris on toimunud positiivseid arenguid – kasvanud on majutus- ja toitlustuskohtade arv – kuid sellest hoolimata on sektor võrrelduna enamuse teiste Eesti maakondadega tagasihoidlikult arenenud. Majutatute arv aastas on küll kasvanud 20 tuhandeni, kuid selles osas jääb Jõgevamaa alla kõikidele teistele Lõuna-Eesti maakondadele. Ebapiisav on majutusvõimaluste pakkumine nõudlikumale turistile. Suuremaid gruppe saab majutada üksnes ühiselamu- või matkamajutuse tüüpi majutusasutustes. Lisaks on maakonna eripäraks väga suur siseturistide ööbimiste osakaal võrreldes teiste maakondadega (keskmiselt 85%). Enim külastavad Jõgevamaad Soome, Läti, Venemaa ja Saksamaa kodanikud.

Parimad arengueeldused turismisektoris on maakonnal siseturistidele suunatud pere- ja kultuuriturismis, loodus- ja maaturismis kõigile sihtturgudele ning agroturismis välisturgudele. Tähtis on nii valdades tehtav kohalik turismiarendustöö, maakondlike turismitoodete ja võrgustike arendamine kui ka koostöö teiste turismipiirkondadega.

Maakonna turismiarenduse aluseks on valdade koordineeritud strateegilised tegevused turismitoodete arendamisel, piirkondade turundamisel ja piirkondlike eripärasid arvestades positiivse mainekujunduse saavutamiseks ja turismiettevõtluse tootlikkuse tõstmiseks lähtudes kohalikest eeldustest:

- a. Põltsamaal – sildade, parkide, rooside, veini linn; väärikas ajalugu, linnus; pereturism; mõisaturism; Via Hanseatica

- b. Jõgeva vallas – ajaloolis-kultuurilise eripära väärtustamine ja toetamine; sisuturunduslikud tegevused piirkondliku eripära rõhutava brändi kujundamiseks; Vooremaa Geopark
- c. Mustvee kui Peipsimaa pealinn – mitmekesine kultuur, „Kalevipoja tee“, veeturism, kalapüük; hästi välja arenenud traditsioonid, tuntud märgid (Peipsi sibul, kurk, kala, Avinurme puidutooted, tunnussüüdmused); Peipsimaa kui bränd;

Ruumilise arengu põhimõtted ja lahendused

Ka Jõgeva maakonnaplaneeringu alusel jaguneb Jõgeva maakond turismi seisukohalt kolmeks piirkonnaks:

- *Põltsamaa – ettevõtluspiirkond, kus piirkonna märksõnadeks on juust ja vein, kultuuri- ja ajaloo huvilise turisti külastuskoht.*
- *Vooremaa – piirkonnas on jääajal tekkinud pinnavormid voored ja nende vahel asuvad piklikud järved, Kalevipoja legendidega seotud paigad.*
- *Peipsiäär – omanäoline arhitektuur ja traditsioonid, mis on tingitud seal elavatest Vene rahvusest vanausuliste kogukonnast ja kohaliku kultuuri segunemisest, Kalevipoja legendidega seotud paigad.*

Maakonnaplaneeringus on määratletud 4 puhkemajanduse valdkonna ruumilise arengu põhimõtet ja suundumust:

- *Peipsimaa, Vooremaa ja Põltsamaa puhkemajanduspiirkondade säilimise ning arendamise tagamine puhkealade võrgustikuna;*
- *Tagada Mustvee ja Omedu sadamate kalatöötlus- ja puhkekeskuste otstarbeline kasutamine;*
- *Tagada puhkemajanduspiirkondades toitlustuskohtade ja majutusvõimaluste säilimine ning rajamine;*
- *Endistele karjäärialadele uue sihtotstarbe leidmine sh ka puhkealadena.*

Maakonnaplaneering toetab puhke- ja turismimajanduse arengut väärtuslike maastike, kultuuriväärtuste, maakondliku tähtsusega puhkealade (kokku 16) ja puhkeotstarbeliste veekogude (7) ning nende kasutus- ja arendamistingimuste määratlemisega. Maakonnaplaneeringus määratletud kasutustingimused maakondliku tähtsusega puhkealade säilimiseks ja puhkeväärtuste suurendamiseks (vt. maakonnaplaneeringu seletuskirja alapeatükk 3.1) on aja- ja asjakohased ka Jõgevamaa arengustrateegia 2035+ jaoks.

Maakondlikud arendustegevused ja arenguideed

1. Jõgevamaa koostöö maakonna mainekujundamise ja turundamise eesmärgil - a) piirkondade tuntuse tõstmine, piirkonnas mitmepäevaste ja korduvkülastuste kasvu saavutamine; b) jätkusuutliku külastuskeskkonna ühtne kujundamine; c) turismi kui majandusharu edukas arendamine; d) edukate brändide ehitamine
2. MARO koordineerib turismiturundust ja tootearendust koostöös KOV-de ja ettevõtjatega, viib ellu mainekujunduslikke tegevusi ja kohaturundust sise- ja välisturgudel.

3. MARO töötab koostöös omavalitsustega välja maakonna maine/turundusstrateegia ning tegevuskavad; mainekujunduse, turundamise ja turismiga tegeletakse süsteemselt ja järjepidevalt
4. Eesmärkide saavutamiseks viiakse ellu nt järgmisi tegevusi: viiakse läbi hetkeolukorra analüüs turismis ja mainekujunduses; turismitoodete kaardistamine uuenenud maakonnas, ollakse kontaktis ja külastatakse turismiobjekte ja –ettevõtjaid nende arengueesmärkide välja selgitamiseks; tootearenduse, vajaduste kaardistamine ja kvaliteedi tõstmine, sisuturundusloome; turunduskanalite kaardistamine
5. Kultuuripärandi kaardistamine (kohalikud legendid), koduloouuringud - Jõgevamaa lood, kodulooliste foto- ja video- jm konkursside läbiviimine, auhindamine
6. Toimub aktiivne koostöö erinevate valdkondade vahel; kultuuri, toidu, turismiobjektide, loomemajanduse, looduse/maastiku, ettevõtluse sidumine piirkonna tootearenduses, ühispakettide loomine, tootetutvustusreisid, erinevad innovaatilised lahendused; sisuturundus, ühisturundus, ristturundus
7. Maakonna ja valdade mainekujunduslike ja turunduseesmärkide saavutamiseks kaasatakse eksperte, toimub koostöö teadusasutustega, sh maakonna turismiettevõtluse võimaluste tutvustamine potentsiaalsetele ettevõtjatele
8. Elektroonilise meedia arendus, informatsiooni esitamine erinevates keeltes; ühine infoplatvorm, Visit Jõgeva edasiarendus, kodulehtedel pidev info uuendamine, struktureeritud info sihtgruppide ja teemade kaupa, sündmuste turundamine; turundustegevused internetis ja sotsiaalmeedias, mõjuisikute (*influencer*) kaasamine; interaktiivse kaardi, näidis- ja teemamarsruutide loomine;
9. Turismiasjaliste klubiline kooskäimine, koolitused, õppereisid, kontaktüritused, ühiskülastused, inspiratsiooniseminarid, tagasiside erinevate vormide kasutamine ja hinnangute kogumine kvaliteedi tõstmise eesmärgil; tunnustamine
10. Turundusmaterjalide loomine (sümboolika, trükised, sisuturundustekstid, dronivideod, fotod jm innovatiivsed lahendused); koostöö teiste piirkondade ja ettevõtjatega
11. Mainekujundusüritused nt konverents;
12. Turismivaldkonna viidanduse kaardistamine ja läbi mõtlemine - võimalusel ja vajadusel ühtsete kujundus- ja paigutuspõhimõtete rakendamine;
13. Rahvusvahelise maakonna turismiatraktsioonide, puhkevõimaluste ja majutuse-toitlustuse teemalise kontaktseminari korraldamine;
14. Peipsimaa turismi arengustrateegia maakondlike tegevuste ja Jõgevamaa Koostöökoja strateegia turismi arengut toetavate meetmete elluviimine;
15. Peipsi sadamate puhkemajandusliku taristu arendamine vastavalt Peipsi kalanduspiirkonna strateegiale;
16. Peipsimaa, Vooremaa ja Põltsamaa puhkemajanduspiirkondade säilimise tagamine, arendamine ja turundamine puhkealade võrgustikuna;
17. Vooremaa puhkeotstarbelise kõvakattega rattatee planeerimine ja välja ehitamine;
18. Suuremate transpordisõlmede ja peatuste kujundamine piirkondliku ja maakondliku identiteedi edastajateks ja turismiinfo kandjateks;
19. Turismiettevõtluses sotsiaalsete töökohtade loomise võimaluste tutvustamine;

20. Maakonnaplaneeringus määratletud puhkemajanduse ruumilise arengu põhimõtete ja suundumuste elluviimise seire.

Valdade arenguvajadused ja oodatav panus maakonna strateegiliste eesmärkide saavutamisel

1. Kohalike turismisihtkohtade kompleksne väljaarendamine (nii investeeringud füüsilisse taristusse kui ka organisatoorne ja tegevuslik areng):
 - a. Põltsamaa turismikompleks - Põltsamaa linnus, muuseum, mõisad, jõed ja kallasalad, Kamari puhkeala, Kuningamäe puhkeala, Piiraja tehnikasportikeskus, Kosmopark, ujula-spa, veini- ja muusikafestivalid; aktiivsem öö-elu – publi vms; 100+ kohaga majutus; Pirita-Vastseliina palverännutee peatuspaikade (esmajoones Põltsamaa kirik) teadvustamine ja tähistamine;
 - b. Mustvee järvekuurort - külastussadam(ad) sadamate võrgustikus; SPA-konverentsikeskus SPA-hotell; toitlustusasutused; ujumisrandade väljaarendamine (promenaad, vaateratas); Peipsimaa Muuseumi loomine (vanausuliste eluolu, ikoonimaalimine, toidukultuur, Peipsi järve elustik, toitlustus- ja müügikoht);
 - c. Palamuse muuseumikompleks – soodustada majutus- ja toitlustusasutuste teket ja laienemist;
 - d. Kuremaa puhkekompleks - lossi ja pargi rekonstrueerimine; vabaõhuteater; supelrand ja veesõidukid; terviserajad; rand;
 - e. Kääpa teemapark - Kalevipoja koda Kääpal, muuseum koos loodus- ja teemaradadega;
2. Linnade, alevike ja suuremate külakeskuste asulamiljöö arendamine – keskusalade uuendamine ja korrastamine:
 - a. Põltsamaa kesklinn - linna keskväljak, roosisaar, kallasrajad, linnuse ja mõisa ümbrused;
 - b. Peipsi promenaadi väljaehitamine Mustvee vallas ühtses stiilis koostöös Peipsimaa omavalitsustega;
 - c. Jõgeva keskväljaku ning raudteeäärse ala rekonstrueerimine kaasaegselt linnaruumiks;
3. Puhkealade arendamine alevikes ja külades:
 - a. Jõgeva vallas - Kassinurme; Kuremaa; Tooma, Kärde; Palamuse; Vooremaa järvede väikesadamad
 - b. Põltsamaa vallas - Kamari puhkeala (veekeskus, rannaala, kämpingu- ja telkimisala, seiklusrada jt); Kuningamäe puhkeala (laskumisnõlvad, tõstukid, kunstlume tootmine, administratiivhoone, lasketiir jt); Puurmani mõis, Põltsamaa ja Pedja jõe kaldaalad; Aidu järve supluskoht;
 - c. Mustvee vallas - Mustvee linna avalik rand ja puhkeala, puhkealad Peipsi järve ääres (Lohusuu, Raadna, Tammispää, Omedu, Kasepää jt); Kaiu-Kääpa-Koseveski RMK puhkealad; Vadi puhkeala; Voore puhkeala
4. Puhkemajandust toetav maastikukujundus ja -hooldus – järvekallaste jms vaadete avamine külastajale, maastikuarhitekti kaasamine vaadete kujundamisel;
5. Traditsiooniliste maineürituste toetamine, edasiarendamine ning koordineeritud ja tulemuslik ühisturundamine;

6. Turismipotentsiaaliga väärtusliku asulamiljööga alade heakorrastamise meetme kaasfinantseerimine KOV eelarvest.

Ettepanekud riikliku poliitika kujundamiseks

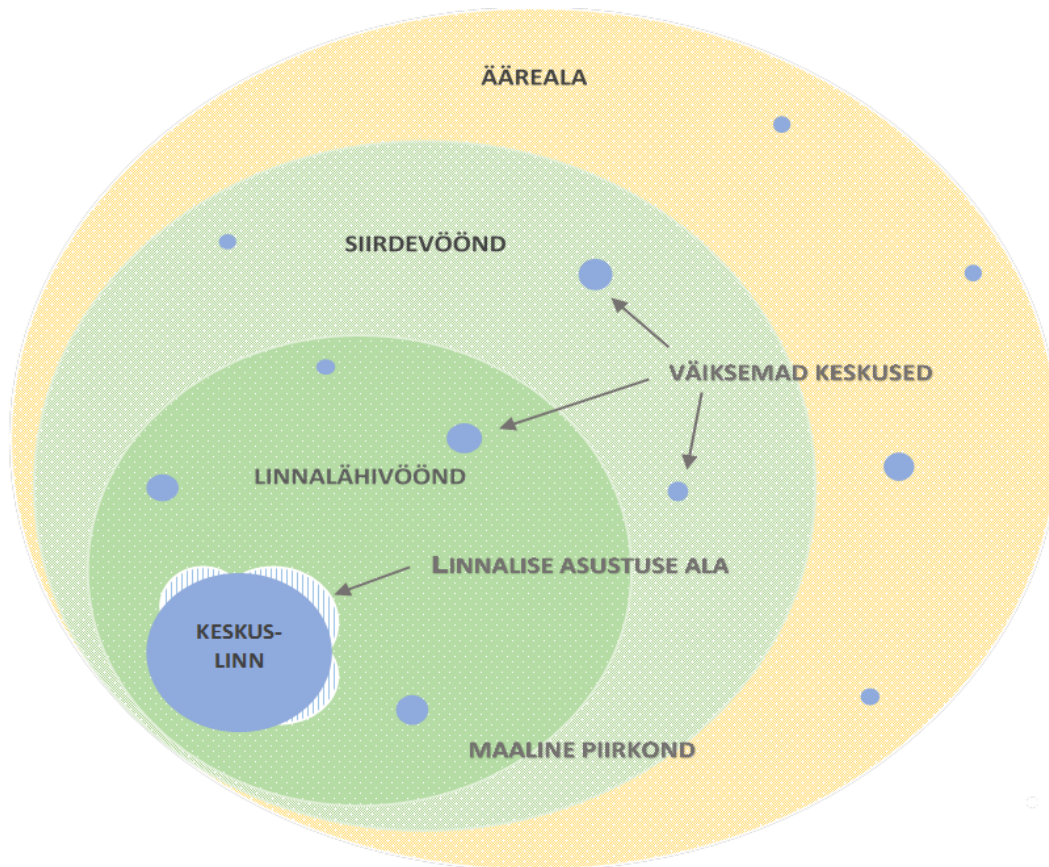
1. Tagada piisav rahastus MAROde maakondliku turismialase arendus-, koordineerimise ja turundustegevuse jätkamiseks ja laiendamiseks;
2. Riigi töökohtade pealinnast välja viimise programmi raames tuua Muinsuskaitseamet Põltsamaa linna ning rekonstrueerida sellel eesmärgil linnuse ruumid;
3. Jätkata investeringutoetustega turismiatraktsioonide arendamisel;
4. Luua turismipotentsiaaliga väärtusliku asulamiljööga alade heakorrastamise kaasfinantseerimise meede;
5. Luua tingimused Mustvee – Pihkva laevaliini käivitamiseks;
6. Teha jõupingutusi rahvusvahelise laevaliikluse arendamiseks Peipsi ja Pihkva järvedel.

Lisa 2: Tegevuskava

[eraldi Excel fail]

Lisa 3. Toimepiirkonnad ja keskuste võrgustik

Maakonnaplaneeringutes käsitletakse asustusstruktuuri joonisel toodud mudeli järgi, mis näitab ära asustuse suunamise võtmekomponentide – toimepiirkonna, keskuste võrgustiku ja linnalise asustuse ala – omavahelised seosed.

Üleriigilise planeeringu „Eesti 2030+“ kohaselt hajalinnastunud ruum seob tervikuks kompaktsed linnad, eeslinnad ja traditsioonilised külad, väärtustades kõiki neid elamisviise võrdselt ühepalju. Hajalinnastunud ruumi inimsõbralikkuse ja majandusliku konkurentsivõime tagavad eeskätt looduslähedane keskkond ja hästi sidustatud asulate võrgustik. Hajalinnastunud ruumis on

kombineeritud linnas pakutavate kvaliteetteenuste kättesaadavus, linlik ja liikuv eluviis ning maal elamise eelised .

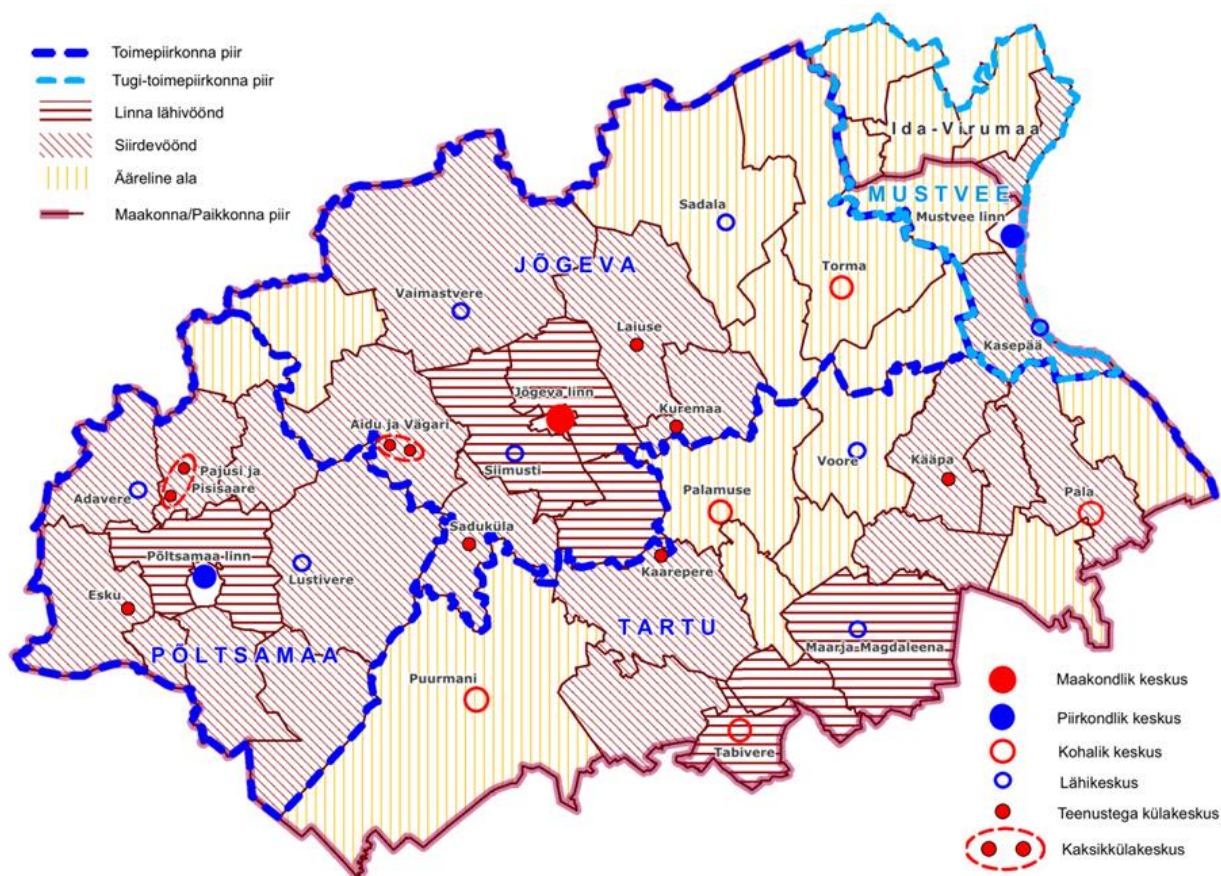
Jõgeva maakonna olemasoleva asustusstruktuuri moodustavad kolm kompaktselt linna, alevikud ja traditsioonilised külad st tegemist on hajalinnastunud ruumiga. Jõgeva maakonnas moodustuvad toimepiirkonnad ja keskuste võrgustik on nähtavad joonisel 1 Põhijoonis, täpsemad selgitused on kirjas maakonnaplaneeringu seletuskirja peatükis 2 „Asustusstruktuur ja asustuse suunamine“.

Toimepiirkonna keskus peaks olema kompaktselt ja kvaliteetse linnaruumiga linn, mis pakub töökohti, konkurentsivõimelist haridust ja heatasemelisi teenuseid ning kuhu toimub igapäevane liikumine marsruudil elukoht – töökoht – igapäevateenused. Toimepiirkond on ala linna ehk keskuse ümber, mille maalisel tagamaal paiknevad alevikud ja osad külad, mis toimivad väiksemate keskustena moodustades keskuste võrgustiku. Väiksemate keskuste ülesandeks on tagada piirkonnas vajalike teenuste kättesaadavus. Maakonnaplaneeringuga käsitletakse olemasolevaid kompaktselt linnu toimepiirkonna keskustena ja ümbritsevat maalise asustusega ala toimepiirkonnana ehk tagamaana.

Maakonna keskuste võrgustik moodustub erineva taseme keskustest, mille taseme määramisel on lähtutud elanike elukohtade, töökohtade ja erinevate teenuste paiknemisest. Samuti on arvestatud funktsionaalsete seostega, millised keskused ja tagamaad koos toimivad. Keskuste määramise eesmärgiks on tagada kogu maakonnas töökohtade ja mitmesuguste teenuste sh haridusasutuste kättesaadavus ning seeläbi tagada elukvaliteet nii linnades kui ka maapiirkondades. Keskuste määramisel on lähtutud olemasolevast asustusstruktuurist, rahvastikuprognosist, haridusvõrgu prognoosist ja keskuste ajaloolis-kultuurilisest taustast.

Linnalise asustuse ala (vt Jõgeva maakonnaplaneeringu seletuskirja peatükk 2.2.1. „Linnalise asustuse alad“) on ühtset taristu väljaarendamist eeldava, linnalise asustuse arenguks kavandatud ala. Linnalise asustuse ala hõlmab elamualasid, äri- ja tootmispiirkondi ning neid täiendavaid puhkealasid. Linnalise asustuse alade määratlemise eesmärk on suunata asustust (sh töökohtade ja teenuste koondumist) läbi ala asustustiheduse säilitamise ja kompaktsuse tõstmise. Linnalise asustuse aladena ei käsitleta monofunktsionaalset asustust (nt suvilapiirkonnad).

Linnalise asustuse ala on maakonnaplaneeringus määratletud eesmärgiga säilitada nende alade kompaktsus, et jätkuvalt kahaneva rahvaarvu tingimustes koondada elu- ja töökohad.

Jõgeva maakonnas liiguvad elanikud valdavalt nelja linna suunas: Jõgeva, Põltsamaa ja Mustvee ning ka regionaalse keskuse Tartu suunas. Seetõttu on Jõgeva maakonnas määratud toimepiirkondadeks Jõgeva, Põltsamaa ja Tartu ning tugi-toimepiirkonnaks Mustvee. Jõgeva ja Põltsamaa toimepiirkondade keskusteks on vastavalt Jõgeva linn ja Põltsamaa linn ning Mustvee tugi-toimepiirkonna keskuseks on Mustvee linn. Tartu toimepiirkonna keskus Tartu linn asub Tartu maakonnas. Toimepiirkondade ja tugi-toimepiirkondade keskused on olulised töökohtade, hariduse ja muude põhiteenuste efektiivsema ja kvaliteetsema pakkumise tagamisel.

Toime- ja tugi-toimepiirkondade suuruse määramisel on lähtutud inimeste olemasolevatest ja perspektiivsetest pendelrände mustritest, paikkonnas kohapeal töötajate osatähtsusest ning perspektiivsetest haridusasutuste (põhikoolid ja gümnaasiumid) ümberkorraldamisest.

Toimepiirkondi saab arendada keskuses pakutavate töövõimaluste avardamisega, mis tagab maakonnas praeguse asustusstruktuuri säilimise ja tugevnemise. Sellele aitab kaasa ka keskuse spetsialiseerumine ja oma niši leidmine rahvusvahelises või Eesti-siseses tööjaotuses.

Toimepiirkonna keskuslinnast (toimepiirkonna või tugi-toimepiirkonna keskus) kaugenedes elanike seotus linnaga väheneb. Selle järgi, kui suur osa elanikest igapäevaselt sõidab keskuslinna, eristatakse

toimepiirkonnas kolme vööndit: linna lähivöönd, kus elanike seotus keskuslinnaga on suurim, siirdevöönd ja ääreline ala, kus elanike seotus linnaga on väikseim. Toimepiirkonna linna lähivöönd on ala, kus on 31% ja enam inimestest keskuslinnaga tihedalt seotud. Maakonnas on sellised vööndid tekkinud Jõgeva linna ja Põltsamaa linna ümber. Toimepiirkonna siirdevöönd on ala, mille elanikest 16-30% on seotud keskuslinnaga. Toimepiirkonna ääreline ala on keskuslinnast kõige kaugemal asuv ala, mille elanikest 15% ja vähem on seotud keskuslinnaga.

Keskuslinnast kaugemal muutuvad oluliseks eluvajalike teenuste pakkujatena kohalikud väiksemad keskused. Toimepiirkondade säilimise ja tugevnemise ning keskuslinnaga seose tagamiseks on maakonnaplaneeringuga kavandatud erinevate vööndite arendamise põhimõtted.

Keskused on jagatud hierarhiliselt neljaks tasemeks: maakondlik keskus, piirkondlik keskus, kohalik keskus ja lähikeskus. Nendes keskustes on määratud soovituslikult pakutavad teenused (vt Jõgeva maakonnaplaneeringu seletuskirja peatükk 2.1.5. „Teenused“). Lisaks eeltoodud keskustele on käesolevas maakonnaplaneeringus näidatud ära teenustega külakeskused ja kaksikkülakeskused, kus tuleks säilitada olemasolevaid pakutavaid teenuseid seni, kuni püsib vastava teenuse kliendibaas. Teenustega külakeskused ja kaksikkülakeskused on olulised vastavale piirkonnale ning on kujunenud ajalooliselt mingi teenuse või teenuste pakkujaks.

Jõgeva maakonnaplaneeringus on erineva tasemega keskustes määratud teenused, mida on soovitatav minimaalselt pakkuda. Määratud teenuste olemasolu keskuskeskuses aitab tagada keskuste võrgustiku säilimise ning parandab inimeste elukvaliteeti ja teenuste kättesaadavust. Teenuste nimekiri on soovituslik ning vastavalt võimekusele võib keskuskeskuses pakkuda rohkem teenuseid, kui määratud.

Piirkondlikest eripäradest tulenevalt ei ole kõikides keskustes kõiki soovitatavaid teenuseid, seetõttu tuleb üksikute teenuse tagamiseks kaaluda ja rakendada erinevaid parendusvõimalusi:

- teenuse tekitamine;
- ühistranspordi korraldamine teenuse kättesaadavuse parandamiseks;
- paindlikud lahendused (teenuse toomine inimeseni).

Lisa 4: Jõgevamaa arengustrateegia seosed maakonna kohalike omavalitsuste arengukavadega, piirkondlike ja riiklike strategiadokumentidega

Jõgevamaa arengustrateegia suunab Jõgevamaa arengut koos maakonna kolme valla – Jõgeva, Põltsamaa ja Mustvee valdade - 2018. aastal kehtestatud arengukavadega ning 2017. aastal kehtestatud Jõgeva maakonnaplaneeringuga. Endiste Avinurme ja Lohusuu valdade territooriumite osas on ruumilise arengu aluseks 2016. aastal kehtestatud Ida-Viru maakonnaplaneering.

Olulised strateegilised otsused, millega Jõgevamaa arengustrateegia arvestab, on tehtud ka piirkondlike koostööorganisatsioonide tegevust suunavates arengudokumentides (Jõgevamaa Koostöökoja arengustrateegia 2015-2020; Peipsi-Alutaguse Koostöökoja strateegia perioodiks 2014-2020; Peipsi kalanduspiirkonna strateegia 2015-2023) ning siinsete riigiasutuste arengukavades (Eesti Taimikasvatuse Instituudi arengukava aastateks 2015–2022; Luua metsanduskooli arengukava 2016-2020).

Maakonna arenguks loovad tingimusi ja võimalusi riiklikud valdkondlikud arengudokumendid, millest Jõgevamaa arengu kavandamisel käsitleti olulisematena:

- Eesti elukestva õppe strateegia 2020
- Kultuuripoliitika põhialused aastani 2020
- 21. sajandi raamatukogu visioonidokument
- Eesti spordipoliitika põhialused aastani 2030
- Heaolu arengukava 2016-2023
- Haiglavõrgu arengukava
- Eesti tervishoiu arengusuunad 2020
- Transpordi arengukava 2014-2020
- Riigiteede teehoiukava aastateks 2018-2022
- Eesti energiamajanduse arengukava aastani 2030
- Ida-Eesti vesikonna veemajanduskava
- Eesti uue põlvkonna lairibavõrgu arendusvisioon
- Eesti riiklik turismiarengukava 2014.

Maakonna areng sõltub olulisel määral Eesti säästva arengu riikliku strateegia „Säästev Eesti 21“, Konkurentsivõime kava „Eesti 2020“, Eesti maaelu arengukava 2014, Eesti ettevõtluse kasvustrateegia 2014, Kodanikuühiskonna arengukava 2015-2020 ja Eesti regionaalarengu strateegia 2014-2020 maakonna vajadusi arvestavast ja tulemuslikust elluviimisest. Samaaegselt panustatakse Jõgevamaa arengustrateegia prioriteetide raames kavandatud tegevustega nende riiklike strategiadokumentide eesmärkide saavutamisesse.